SZILAGYI SANDOR
Revay Péter és a Szent Korona
1875

ÉRTEKEZÉSEK
A TÖRTÉNELMI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A II. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

FRAKNÓI VILMOS,

OSZTÁLYTITKÁR.

V. KÖTET. I. SZÁM. 1875.

RÉVAY PÉTER

ÉS A

SZENT KORONA.

(1619—1622).

SZILÁGYI SÁNDOR,

R. TAGTÓL.

(Olvastatott a m. t. Akadémia 1875. márczius 2-iki ülésén.)

BUDAPEST, 1875.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia bérházában.)

ÉRTEKEZÉSEK

a történeti tudományok köréből.

Első kötet. 1867—1870.

I. Szám. Hazánk közlekedési eszközeiről. Hunfalvy Jánostól. 1867. 55. l. . . . . Ára 35 kr.

II. Szám. A perdöntő bajvivások története Magyarországon. Pesty Frigyestől. 1867. 190 l. . . . . . . 1 frt. 30 kr.

III. Szám. Dunántuli levéltárak ismertetése különös tekintettel II. Rákóczi Ferencz korára. Thaly Kálmántól. 1867. 46 l. . . . . 30 kr.

IV. Szám. A magyar birodalom nemzetiségei és ezek száma vármegyék és járások szerint Fényes Elektől. 1867. 77 l. . . . . 50 kr.

V. Szám. Egy lap Erdély legujabb történelméből. Szilágyi Ferencztől. 1867. 160 l. . . . . 90 kr.

VI. Szám. Bethlen Gábor fejedelem trónfoglalása. Szilágyi Sándortól. 1867. 74 l. . . . . 45 kr.

VII. Szám. A Temesi Bánság elnevezésének jogosulatlansága. Pesty Frigyestől. 1868. 48 l. . . . . . . 30 kr.

VIII. Szám. Babylonia és Assyria őskori történelmének hitelessége. Ribáry Ferencztől. 1869. 51 l. . . . . 30 kr.

IX. Szám. Ráth Károly m. akad. tag emlékezete. Rómer Flóristól. 1869. 25 l. . . . . 20 kr.

X. Szám. II. Endre szabadságlevelei. Knauz Nándortól. 1869. 79 l. . . . . 50 kr.

XI. Szám. Rendi országgyüléseink jellemzéséhez. Salamon Ferencztől. 1869. 36 l. . . . . 20 kr.

XII. Szám. Zilah történelméből. Szilágyi Ferencztől. 1870. 136 l. . . . . 85 kr.

Második kötet. 1872.

I. Szám. Jelentés az Antwerpiában 1871-ik évi augusztus 13—22-éig tartott nemzetközi geografiai congressus munkálatairól. Hunfalvy Jánostól. 1872. 31 lap. 20 kr.

II. Szám. Nyitra vármegyének XV. századbeli vámhelyei. Wenzel Gusztávtól. 1872. 14 l. . . . . . . 10 kr.

III. Szám. Péter és Aba. Szabó Károlytól. 1872. 48 l. . 30 kr.

IV. Szám. Henckel János, Mária királyné udv. papja. Frankl Vilmostól. 1872. 31 l. . . . . 15 kr.

RÉVAY PÉTER

ÉS A

SZENT KORONA.

(1619—1622).

SZILÁGYI SÁNDOR,

R. TAGTÓL.

(Olvastatott a m. t. Akadémia 1875. márczius 2-iki ülésén.)

BUDAPEST, 1875.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia bérházában.)

Budapest, 1875. Nyomatott az Athenaeum nyomdájában.

RÉVAY PÉTER ÉS A SZENT KORONA.

SZILÁGYI SÁNDOR R. TAGTÓL.

Révay Péter — irja Bél Mátyás azon előszóban, melylyel ennek »De Sacra Corona Regni Hungariae Commentarius« czímű munkáját harmadik kiadásban sajtó alá rendezé, — »bis praeclari Custodis munere perfunctus est: altero, dum singulari cura in Sacrae Coronae custodia excubat; altero dum geminum de illa opus conscribit.«

Ugy van. Révay Péter mint koronaőr a tettek mezején becsülettel megállta helyét, mint iró kora annalistái közt kiváló helyet foglal el. Hivatalában missiot látott, mely nagy felelősséggel jár — s hogy e missio fontosságának elismerést szerezhessen, és utódaiban ébren tarthassa annak érzetét: megirta a szent korona történetét. Előszeretettel fogott hozzá, tanulmányokat tett s mint Berger Ilyés találóan mondja róla: »mira brevitate, ab ovo ad poma« elkészíté művét »fata, inclyta facta, decora et merita S. Coronae« s 1613-ban Augsburgban kinyomatta. De a külföldön készitett, különben igen díszes nyomtatás nem volt ment a sajtóhibáktól; s ő 1616-ban elhatározá ismét kiadni. De nem mint egyszerű második kiadást, hanem újra dolgozva. 1618-ban el is készült e munkával: »De Monarchia et Sacra Corona Regni Hungariae Centuriae Septem,« mely tulajdonkép Magyarország története, tekintettel a szent koronára, az első kiadásnak teljes és gyökeres átdolgozása s 1618-ig II. Ferdinánd koronázásáig folytatása. A munka csak 40 év mulva látott világot kiadva Nádasdy Ferencz, s javítva és bővítve Jongelinus Gáspár magyar historiograph által. E munkának ez az egyetlen kiadása, de az előbbenit a Commentariust másodizben 1723-ban, egy bevezetéssel a Révay-nemzettségről s a korona történetét

azon időkig lehozva, Nagy-Szombatban kinyomatták, mígnem Bél Mátyás magának Révaynak javitásaival és bővitéseivel Schwandtner Scriptoresei II-ik kötetében harmadizben tette közzé.

Valószinű, hogy Révay nagyobb munkájával az elsőt feledtetni akarta. De a sors nem adta meg neki ez örömet. 1818 után már nem volt ideje sem kiadni azt, mi elkészült, sem folytatni a munkát. Pedig viharosabb és változatosabb története soha sem volt a koronának mint az azután következő években s több eszély és hazafiság soha sem kivántatott koronaőrtől, mint tőle épen ezen időkben, midőn a korona már nem volt a koronás király tulajdona — a mi aztán szükségessé tette, hogy ő ne csak egyszerűen conservatora, őrzője, hanem megőrzője legyen annak.

Hogyan oldotta meg Révay Péter e feladatát: a feleletet megtaláljuk b. Révay Simonnak styávnicskay leveltárában, mely nagyszámú történelmi becsű kincsei közt a koronaőrnek összes levelezéseit és irományait is őrzi, s melyet a tulajdonos liberalitása megnyit az azt használni kivánó történetbuvároknak. E szivességnek köszönhetem én is, hogy a szent korona történetének ez érdekes episodját eddig nem ismert részletességgel s új világitásban mutathatom be.

I.

II. Mátyás uralkodásának kezdete és vége közt kiáltó ellentét, betölthetetlen űr van. — Az elveken, melyeknek ő trónját köszönte: az alkotmányosság és vallásszabadság elvein, Magyarországon s az örökös tartományokban, államférfiai, a midőn csak alkalmuk nyilt rá, egyet a más után, elegendő rést ütöttek, de azokból a király utolsó éveiben már annyit sem volt képes megmenteni, mennyit a belbéke érdekében mulhatlanúl fentartandónak hitt. Aggúltan, elbetegesedve, a mint Ferdinánd főherczeget utódjává tette, egymásután siklottak ki kezéből hatalmának eszközei; s végre már önmagának árnya, nem volt annyi hatalma, hogy kegyencze Khlesl bukását elforditsa, nem annyi befolyása, hogy Ferdinándot a csehek iránt engedékenységre, eszélyességre birja.

Megérte még, hogy a cseh tartományokban, a lázadás lángja mindent elboritott: de halála (1619 márcz. 20.) megkimélte a látványtól, hogy az utraquista sergeket Bécs kapui előtt campirozni lássa, s a bécsi csőcseléket a Burg ablakai alatt orditozni hallja (1619 jun. 6.)

Bethlen Gábor másfél évig tényleg néma szemlélője volt az eseményeknek. De komoly államférfi, azok után, miket vele tettek, hogy kivessék székéből s azon időben, mely kinálta neki az alkalmat, hogy e szék birtokában megszilárditsa magát, hihette-e, hogy e várakozás egyéb volna az alkalmas percz bevárásánál? Mert már akkor ő volt a helyzet ura otthon s a szomszédos helyeken: a két nagy-szombati béke Mátyás alatt s a nagy-károlyi értekezlet Ferdinánd idejében az ő javára, előnyére ütötték ki. Ki beszélt volna már akkor az ő ellenjelöltjéről Homonnairól, daczára, hogy ennek akkor, midőn hadat vezetett ellene, kettős kilátása volt a sikerre: a török által, ha Jenő átadását Bethlen megtagadja, s a fejedelem népszerütlenné létele által, ha Jenőt feladja a töröknek.

Bethlen feladta Jenőt, s még se lett népszerütlenné. Az ügy, melyet ő védett, s személyével azonositni tudott, a protestantismus ügye, az elv, melyet ő képviselt, az alkotmányosság elve volt népszerű. Mert valóban ez volt azon kor felfogása róla. Hijában mondotta ki a bécsi béke a vallásszabadság elvét, ez akkor lehetetlenség volt. Azon idők vallásos fanatismusa, türelmetlensége természetes fejleménye volt a dolgoknak. A tiszai megyék Erdély állam-souverainitása mellett nyilatkoztak minden alkalommal szóval, tettel, midőn módjukban volt; semmi mandatum nem birhatta rá, hogy Erdély ellen felüljenek, s a megyegyűlések zajos jelenetek, éles protestatiok színhelyeivé lettek, ha ilyesmi került szőnyegre; ellenkezőleg kis biztatás is elég volt arra, hogy Erdély mellett táborba szálljanak. Az Ausztriával határos megyék, már fekvésöknél fogva is erre utalva, Ausztria szövetségében tekinték a szétdarabolt magyar korona összeforrasztásának lehetőségét, s épen ezért a vallás kérdése nálok politikai tény is volt. De ellenkezőleg mint Európa többi államaiban, soha sem azonosították az absolutismus ügyével.

Forgács bibornok, ki rendkivüli tehetségeivel, fényes

eszével, alkunni nem akaró hajthatlanságával s pihenni nem tudó tevékenységével a megindulni készülő ellenreformationak előidézője volt, mig élt (1615. oct. 16. †) nem csak szitá, de vezette a mozgalmat, melyet testvére a kassai generalis, s utóbb nádor akárhányszor compromittált, Dóczy és Homonnai pedig mindannyiszor megbuktatott.

A Bethlen ellen intézett támadások e három vezetője együttesen sem mérkőzhetett Bethlennel. A generalisban több volt az elbizakodottság, Homonnaiban több a nagyravágyás s Dócziban több az önzés mint a tehetség: hanem e két utóbbiban bőven volt elvetemültség s gonoszság is, mig a generalist ilyesmivel nem lehet vádolni. Ő szolgálni akarta az ügyet meggyőződése szerint becsületesen, melyet a két kalandor becstelenűl kizsákmányolt. Mindketten kiszakadva családjukból, örökösen viszályban és perben élve rokonaikkal, ellentétben állva megyéikkel, váraikkal s a kormányzatukra bizott néppel nem a pártoskodás, hanem az elszigeteltség szomorú képét nyujtják. A rokonság kötelékénél (mert Homonnai anyja Dóczy Fruzsina volt) jobban összefüzte őket terveik és czélzataik közössége, melyhez a főlépcső Homonnai fejdelemsége lett volna. Ha nem hisszük is el, hogy oly veszélyes lett volna a Dóczy pohara, mint a milyennek egy kortársa irja, [1]) de a közvélemény nyilatkozványának vehetjük ezt, mely őt még a méregkeverés bűnére is képesnek tartá. A nélkül is senki sem volt pártjokban, kit erkölcsi sűlyedés tekintetében melléjök lehetne tenni.

Bethlen Gábor ügyének kétségtelenűl használt e közvélemény, mert ha Báthori eljátszta is Magyarországon népszerüségét [2]), Bethlen sem volt az midőn Szkender fegyvere vezette Erdélybe. De még kevésbbé pártolták Dóczy aljas útait, Homonnai üres ambitióját s erőszakoskodását, — s ha eleinte megelégedtek azzal, hogy e két nagyravágyót nem segitették, alig két év mulva már többre mentek: akadályokat

---

[1]) Sepsei Laczkó Kronikája 164. l., ki Simouyi hajdúkapitány megmérgezésével vádolja

[2]) »Ha a keresztyénekhez gonosz igyekezettel volt, az magyar nemzetnek javára lett ilyen véletlen halála« — mondja Thurzó nádor 1613. nov. 13. Dóczyhoz irt levelében. Kamarai levéltárban.

vetettek utjaikba. Hijába rendeltek ezek hadfelkelést, (1616.) a megyék nem szálltak táborba, s Bethlenben is volt annyi ildom, hogy Széchy György kérésére visszavezette hadait Magyarországból, hova ezek támadása készteté beütni.

Ő soha sem veszté el mérsékletét, nem önuralmát. S épen ez kellett ezen időkhöz; mert a kedélyek már fel voltak izgatva, a politikai szerepvivők vére már forrongott, s országgyűlésen és megyék zöld asztalainál, baráti lakomákon s családi összejöveteleken már mérkőzni kezdettek a pártok. Az izgatottság, mely Németországon jóval a háború kitörése előtt szemlélhető volt, átcsapott ide is: a protestansok üldözésről és törvényszegésről, a katholikusok sérelmekről és gúnyoltatásról panaszkodtak. S midőn Németországban kiütött a háború lángja: egy szikra kellett, hogy fellobogjon itt is. De Bethlen még nem látta elérkezettnek az időt, hogy e szikrát a lőporos hordóba vesse — s pártfeleit is fékezni tudta, hogy azok se vessék idő előtt bele.

Pedig Széchy György a hatalmas és erős olygarcha már leste a perczet, hogy a hit és szabadság védelmére síkra szállhasson, s mellékesen: hogy a hűtelen pápista urak vagyonára kinyújtsa kezét: ő a felsővidék egyik leggazdagabb protestans főurával Perényi Ferenczczel még ekkor szívvel-lélekkel Bethlené volt. Az ifjú fenkölt lelkü Thurzó Imre, a wittembergi egyetemből nem rég hazatérve, hitéért meggyőződése erejével készen állt szablyát vonni. Kortársa Rákóczy György kevéssel előbb lépve a közélet palaestrájára, pezsgő vérétől ösztönöztetve még nem ismeré a mérsékletet és ildomot, melyek később annyira jellemzék: pataki várában már készült. De a vallásos eszmék áramlata nem hagyta érintetlen a higgadt és nyugodt kedélyű dús gazdag Nyáry Istvánt, nem a megfontolásra különben sem hajlandó Illésházy Gáspárt, a fenkölt lelkű és magas miveltségű Révay Pétert, az ildomos Thurzó Szaniszlót, Thököly Istvánt, Jakusith Andrást, a két Nádasdyt, Szunyogot, Erdődyt, s a felsőmagyarországi főurak egész hosszú sorát, [1]) kik részben türelmetlenül várták az

---

[1]) Eszterházy Miklós nádor élete. Pest 1863. 67. l.

események fejlődését, részben pedig a Fátrán túl lakók, Széchyvel és Perényivel élükön, nógatták Bethlent, hogy ha ők segélyére voltak ellenségei ellen, ő is »segítse meg őket ilyen szükségükben, hitök szabadsága mellett« [1]).

Nem e biztatások folytán, nem is a vett sérelmek viszszatorlásáért, hanem hogy a Bocskay által teremtett helyzetet, melyet Mátyás és Ferdinánd kormányai sokkép kiforgattak, visszaállitsa — Bethlen csakugyan készült ekkor. A nagykárolyi értekezleten, hol Ferdinánd végre elismerte őt Erdély fejdelmének, Dóczy által felajánlá közbenjárását a cseheknél, s a pozsonyi juniusi országgyűlés után, hol még a protestans ellenzék nem tudott többet elérni, mint hogy a cseheknek a kért segély helyett közbenjárást ajánlott, de minden hadfölkelést ezek ellen eltiltott, oly időben, midőn Ferdinánd ügye határozottan rosz fordulatot vett, (jul. 9-én) sógora Károlyi Mihály által, — ki azonban inkább szított Ferdinándhoz mint hozzá [2]) — megizente, hogy »micsoda mediumokkal kellene élni ő felségének e mostani motus leszállításában,« felajánlván confoederatioja tartása szerint »kedveskedő jóakaratát« [3]). Mintegy előre elhárítá a felelősséget magától azokért, miket később tett.

S ez alatt volt, hogy »minden dolgoknak mindenütt, a hol csak kellett és kivántatott, jó fundamentumot vetett« [4]). Mialatt Zmeskál a cseh rendeknél egyengette a jövendő szövetkezés útját, Mikó Ferenczet nagykövetűl jun. 21-én a portára küldé felhatalmazást kérni Magyarország megtámadására. A nagykövet jul. 9-én már tárgyalta a dolgot a nagyvezérrel s a felhatalmazást, bár némi megszorítással kinyeré [5]). A »jó

---

1) Bethlen G. levele Révay Péterhez 1619. sept. 12. a styávnicskai levéltárban.

2) Eszterházy a pártok állásáról egy névsort készített s ebben Károlyit a kénytelenségből meghódoltak közé számítja. Eszterházy élete 67. l.

3) Pray Epist. Proc. III. k 330 s Bethlen levele Nyitramegyéhez. Eszterházy élete 60. l.

4) Bethlen levele Révay Péterhez. Debreczen sept. 12-ről, a styávnicskai levéltárban.

5) Gróf Mikó : Erdélyi tört. adatok II. k. 174 l.

fundamentom« már alkalmasint meg volt vetve, midőn aug. elején Pozsonyban új országgyűlés nyilt meg, zajosabb, elkeseredettebb és eredménytelenebb a megelőzőnél, mely már mutatta, hogy az út a békéhez csak fegyveren át visz. Mire a rendek hazaértek, Ferdinánd már meg volt fosztva a cseh koronától, de fel volt diszítve az imperiumi koronával: — jeléül, hogy kiegyezésnek, békés elintézésnek többé helye nincs.

Ezt mutatta az is, a mi Magyarországon történt.

A juniusi pozsonyi országgyűlés megtiltotta ugyan a a hadszedést és hadfelkelést a csehek ellen, de a »pápás« urak — így nevezték a Ferdinánd-pártiakat — kiknek ama végzés nem volt inyökre, nyiltan, sőt némi ostentatioval készülődtek. Alig oszlott el a gyűlés s a nádor és egy pár praelatus rögtön megkezdte a toborzást a csehek ellen menő hadak számára. A mint pedig az augustusi gyűlés megnyilt s az előbbinél is élesebb, elkeseredettebb vitákban tört ki, constatálva, hogy az ellentét a pártok közt már is áthidalhatlanná lett: Alaghy Menyhért szerelni kezdte várait, Eszterházy Miklós a dunáninneni részek főkapitánya s Homonnai György országbiró és örökös fejedelemjelölt, a felső megyéken hadakat fogadtak a csehek ellen és Dóczy a kassai generalis, Lónyay András a kállai kapitány által s személyesen is a hajdúkapitányok megnyerésén, felültetésén munkált, s hogy a megyéket megfélemlitse, a leglármásabb megyét Zemplént elakarta némitani, haddal jelenvén meg ennek Terebesen tartott gyűlésén.

Bethlenre nézve az, mi szomszédjában történt, nem lehetett közömbös, legkevésbbé pedig, hogy a csehek ellen az 1608-iki confoederatio széttépésével magyar hadak vezéreltessenek, mert könnyű volt neki kiszámítni, hogy a csehek leverése esetére minő sorrenddel fogja Ferdinánd végrehajtani Magyarország leigázását s az ő megbuktatását. De a sikernek egyetlen valószinű kilátása, sőt annak egyetlen biztositéka az volt, hogy meg ne előztessék, s ezért mennél nyiltabban szervezkedtek a Ferdinánd-pártiak, annál zajtalanabbul készült Bethlen — sőt készült el egészen. Széchyvel, Rákóczyval, »kik a vármegyék akaratjából és consensusából« hitlevelet küldtek neki, egyetértésre jutva gyüjtötte, szerelte

sergeit s szólitotta fegyver alá a mezei hadakat, úgy hogy az augustusi gyülés eredménytelen eloszlása őt már harczkészen találta. Mert a gyors elhatározás után még gyorsabb actioba lépés szerezhette meg a diadalt s annak első feltétele volt kiütni addig, mig a csehek ellen toborzott hadak táborrá nem egyesülnek. Ezt meggátolni a Felső-Magyarország több pontján egyszerre kitört fölkelésnek volt feladata. Szept. elején Fáy Péter a cserháti és hernádmenti ifjúsággal s hajdúkkal Jászót, Nyáry István a leleszi, egy más csapat a szepesi káptalant, a hajdúk Szerenye várát lepték meg, prédálták fel, vagy foglalák el mindnyájan egyszerre. Ugyan ez napon Rákóczy György Terebest, Homonnai várát s főtoborzási helyét megakarta támadni, de hadai egy része nem jött el a rendes időre s Homonnai Lengyelországba menekült.

Rákóczy most Kassa ellen fordult. Dóczyt a »generalist, a király képét« kicsiny, nagy gyülölte a maga városában, hol ő volt a legnépszerütlenebb ember [1]), s távolról sem sejté, hogy Rákóczy és a biró Reyner az ő letartóztatására teljes egyetértésre jutottak. A tanács hadakat húzott össze a városba a szomszéd helyekről s a biró ágyúkat szegeztetett a Dóczy házának mignem Rákóczy hadával megérkezett, kit »sok tracta után« bebocsátottak. Ibrányi Mihály Rákóczy megbizásából hozzá ment: »nagyságod az ország foglya és az erdélyi fejedelemé, hanem oldja le nagyságod az oldaláról a fegyvert.« — »Nem oldom én, mond Dóczy, mert a római császár kötötte az én oldalomra a fegyvert, azért lássa, ki oldja el.« De a fenhangú szó nem használt — Ibrányi leoldotta s Dóczy fogva vitetett Patakra.

Ez idétt már Bethlen is útban volt.

Mindannak, mi Magyarországon történt, a csomóját e rendkivüli ember tartá kezei közt, ki egy a csehországi felkeléssel combinált hadjáratot tervezett. Nem nagy haddal, mert sergének zömét a magyarországiaknak kellett kiállitni, indult s érkezett Debreczenbe. Itt volt első megállapodási pontja. Itt adta ki, innen küldte szét felhivásait a főurakhoz, me-

---

1) . . . nagy gondba esik, eszébe veszi, hogy visszavagyon városával« . . . mondja Sepsei Laczkó Máté. Mikó: Adatok. I. k. 219.

gyékhez és városokhoz, [1]) s az európai közvéleményhez intézett szózatát, a »Querela Hungariae«-t. Nehány napot tölte ott — mialatt a felsőmagyarországi urak az ő segélye, hadai közreműködése nélkül meghódoltatták a Tiszavidéket, Kállót a kállai hajdúk Lónyay András kapitány letartóztatásával megadták, Alaghy Regécz ura színleg a felkelőkhöz állott s Rákóczy Szendrőt, Tornát, Szádvárát (Pethétől), Széchy Gy. és Bakos János Murányt, Jeszenőt, Rozsnyót, Fileket, Szécsént, Dévényt, Palánkot kardcsapás nélkül bevették [2]). Itt várta be, hogy a felkorbácsolt szenvedélyek és fanatismus első vihara, melynek nehány pap s gyülölt »pápás« áldozatává lett, s melyeket úgy se lett volna ideje vagy ereje fékezni, kitombolja magát.

Aztán megindult. Szept. 17-én Kenészlőnél átkelt a Tiszán s Rákóczyhoz Patakra ment, honnan Dóczyt, a nélkül hogy fogadta volna, Fogarasba küldte. Innen Kassára vette utját, melynek polgárai szeptember 20-án lelkesedéssel fogadták s más nap megnyitá az országgyülést, melyen őt a rendek »fejökké, előttök járójokká« választák s ez idő szerint teljhatalommal látták el, Rákóczy Györgyöt felső-magyarországi generalissá és kassai kapitánynyá tették, követeket jelöltek ki Lengyelországba s a portára, átalános hadfelkelést rendeltek, az országból megszökteknek a hazatérésre 15 napot engedtek s elintézék a vallásügyi kérdéseket. Mire (sept. 26.) a gyülést bezárta, a keletéjszaki megyék, kulcsos városok és várak (Munkács kivételével) már mind kezén voltak s szervezve a hadakat, utját a Poprád mentének vette, és bámulatos gyorsasággal, »nem úgy mint a had szokott járni, hanem ahhozképest postaképpen« folytatta a Szepességen, Liptón át Trencsénbe, honnan Várinból oct. 1-ről válaszolt a lengyel király azon szemrehányására, hogy hivatlanul az országba

[1]) Mindenikhez némely pontokban megegyező, de egészben még is sokban eltérő felhivást tett közzé. A Nyitramegyéhez intézettet kiadta Szalay (Eszterházy élete. 59.) s részben közölte Horváth nagy munkájában ; a Révay Péterhez intézett meg van a styávnicskai levéltárban, a Beszterczebányára küldött ezen város gazdag levéltárában.

[2]) Leopold főherczeg levele Ferdinándhoz. Bécs sept. 11-ről. Hatvani : Brüszszeli Okm. IV. k. 154 l. s Sepsei Laczkó kronikája szétszórt helyei.

tolakodott. »Hogyan — felelé — hivatlanul, hiszen Pozsonyon s a Dunántulon kivűl egyetlen megye, vár sincs, mely kezemen ne volna« [1]). Két nap mulva Nagy-Szombat tárta fel előtte kapuit. Itt fogadta a cseh-morva rendek követeit oly gyönyörű had élén, mely ezeket meglepte [2]), s melyek közül tizezeret, Rhédey Ferencz nagyváradi kapitány vezérlete alatt, Morvába indított. Maga pedig tovább ment Pozsony felé.

II.

Ferdinánd helyett — ki még mindig Németországban volt — az ügyeket Leopold főherczeg intézte. Bethlen támadása s még inkább a gyorsaság, melylyel előnyomult, és a készség, melylyel találkozott mindenfelé, meglepte őt. Sept. elején megfordult a nádor nála s ezt Magyarországba küldte, hogy a veszélyeztetett haza állapotja felett híveivel tanácskozzék [3]). De a dolgok gyors fejleménye sept. 21-én új követek küldésére birá, kik Breiner Siegfried és Stadeon János »titoktanács« voltak [4]), s midőn az üres kézzel menő követek sem a fizetetlen várőrségeket váraik feladásától, sem a főurakat az önkényes és önkénytelen hódolattól visszatartani nem tudták, oct. 12-én Teuffenbach Rudolfot küldte híveihez, hogy őket hívja meg tanácskozásra Bécsbe [5]).

Ezek — a tótországiakon s főpapokon kivűl — vajmi kevesen, mindössze öten (Eszterházy Miklós, egy Zrinyi, egy Bánffy, két Pálffy) voltak. A többiek vagy nagy gyorsan engedélyt kérve az átállásra, hogy így a jövőt biztosítsák, vagy e formaságot szükségesnek sem tartva, Bethlen körűl gyülekeztek.

A szent koronának őrei Révay Péter és Pálffy István

---

[1]) Az erdélyi Archiv des Vereines. Uj folyam I. 259. l. s Hatvani i. h. 154. l.

[2]) Schallendorf az egyik követ szavait idézi Horváth nagy munkája 202. l.

[3]) Leopold herczeg levele Révayhoz. Bécs 1619. sept. 12. a styávnicskai levéltárban.

[4]) Ugyanaz ugyanahoz. Bécs 1619. Sept. 21. a styávnicskai levélt.

[5]) Ugyanaz ugyanahoz. Bécs. 1621. okt. 12. a styávnicskai levélt.

voltak. Bethlen közeledtének hirére az első épen útban volt Szklabinya felé, de e hirre rögtön Pozsonyba a korona székhelyére ment, kérve Forgácsot a nádort, hogy a várnak eleséggel s őrséggel megrakásáról gondoskodjék. A nádor felszólitá a megyéket, de eredménytelenül, fel a király helyettesét, ki Pozsony környékébe s a külvárosokba csakugyan küldött hadakat. »Alkalmazkodjatok a körülményekhez,« — tanácsolá Leopold főherczeg aggodalmaskodó híveinek s ezeknek csakugyan nem volt más mit tenni, mert Bethlen Gábor kihez a pozsonyi tanács Kamper által előre beküldte hódolatát és meghivását, okt. 14-én kitünően felszerelt hadával már Pozsony alatt állott. Hajnal hasadta előtt két órával, midőn az egész város aludt, s a készülő eseményekről senkinek sem volt sejtelme: több oldalról egyszerre rohanta meg a külvárost s verte szét az egész »egybeszokott, tanult« [1]) őrséget, melynek romjait a nádor beereszté a várba.

Bethlen még az nap két követet — Forgács Pétert s egy erdélyit — a nádorhoz küldött egyezkedés megkezdése végett. Forgács Leopold felhatalmazásához alkalmazkodott, Bethlen sátorába ment s hamar kiegyezett: döntsön ez ügyben az ország s Pozsonyba Szent-Márton napra országgyűlést hirdetett az 1618-iki LVIII-ik törvényczikk értelmében.

De Bethlen minden eshetőségre a koronát is akarta biztositani: Pécsy Simon korlátnokát s Perényi Ferenczet a koronaőrökhöz küldé. Ezeknek irott utasitása volt hitlevelet venni a koronaőröktől, hogy sem a várat, sem a koronát nem fogják az országgyűlés megtartása előtt »idegen« kézre adni. A koronaőrök letett esküjökre hivatkoztak: becsületes nevet kell nekünk utódainkra hagyni. — »Mit se kiván a fejdelem, mi ezekkel össze nem fér«, mondák a biztosok s végre is a koronaőröknek meg kelle adni a hitlevelet, hogy híven őrzendik a koronát is mig esküjöktől fel nem oldatnak s annak elidegenitésére a közelebbi országgyűlésig mit se próbálandnak. Pálffy pedig, hogy a dologról jelentést tegyen, Bécsbe utazott.

Bethlen gyorsasága ez úttal is döntő volt. Ugyanis Leo-

---

1) Igy nevezi Bethlen egy Alvinczyhoz irott levelében. Századok II. k. 230. l.

pold herczeg érezve, hogy a korona veszélyben van, oct. 15-én felhivta azokat, hogy hozzák azt Bécsbe s e czélra hadak küldését is ajánlá: de mire a koronaőrök e levelet megkapták már nem állott módjokban s talán kedvök sem volt, rendeletét teljesiteni [1]).

Pozsony és a korona ekkép biztositva lettek s Bethlen, hogy az összejövendő országgyűlést egy nagy és nevezetes fegyverténynyel állítsa szembe, Bécs ellen indult. Ekkorra a császár is visszatért örökös tartományaiba, s az ő alkunni nem tudó, meg nem törhető lelkülete a védelmi rendszert új karba helyezé. Tiltakozott az országgyűlés ellen, megmaradt híveinek a meg nem hódolást rendelé, Dampierret Magyarország ellen indítá s Bouquoit Bécs védelmére küldte. Bethlen nov. 26-án Schönbrunnál táborozott, s csak egyik csapatának pontatlanságán múlt, hogy a császárt el nem fogta [2]), de Bouquoit ütközetre nem birhatva, még inkább a hirre, hogy Rákóczyt a homonnai csatamezőn a Homonnai által behozott lengyel hadak szétverték, visszafordult, utjában 9 austriai vár hódolatát s oct. 30-án a Sopronét fogadta. A következő hó elején már Pozsonyban volt, hadai egy részét Széchyvel Rákóczy segélyére küldvén.

Csakugyan mióta Ferdinánd visszatért, fennakadtak Bethlen ügyei s ennek lelke egész erélyére volt szüksége, hogy az egyensúlyt helyreállítsa. Az országgyűlés megnyilt, de a rendek lassan gyülekeztek. Ferdinánd tiltakozása, a lengyelek rablóhadjárata, kik egész Szerencsig pusztították a vidéket, nyomasztólag hatottak a kedélyekre. De lassanként még is gyülekeztek, s a kik együtt voltak túlnyomólag Bethlen-pártiak, (bár a főbbek ezek közül: Rákóczy György, Széchy, Perényi Ferencz, Melith Péter, Zrinyi, Batthyány, Nádasdy Pál, különböző hadak élén távol voltak) Bethlen megválasztásán gondolkoztak [3]). Ennek előkészítése végett a rendek

[1]) Leopold főhg levele okt. 15-ről Révayhoz a styavnicskai levélt.

[2]) »Minthogy a császár is csak alig szalada be elöljáróink előtt« irja Bethlen. Tört. Tár. IV. k. 198. l.

[3]) Bethlen idézett levelében: »a rendek propositumokat akarák promovealni és de electione mea 18 conditiokat küldének.«

Bethlenre bizták »az koronának gondviselését« s e czélból Forgács Pétert a várba küldték a koronaőrökhez, hogy egyikük, Révay másnap reggel 7 órakor jőjjön le a rendek közé. »Halálunkig a korona mellett kell maradnunk, azt e harczi zajban el sem hagyhatjuk — aztán még nincsenek is mind együtt a rendek« — felelék ezek.

Nov. 19. már egész követség ment fel hozzájok: Rákóczy Zsigmond, a György testvére, Jakusith András főurak, Szerdahelyi Mihály, Amade István megyei és Tánczos Pál városi követek. Most se hajoltak: »Minket eskü, és törvény köt, utunk alatt valami eshetnék a koronán, s ha a rendek megmaradnak a kényszerítés mellett, ők ünnepélyes protestatiot fognak tenni.«

Nem igy akarák a rendek. S most Thurzó Szaniszlót, Ocskay Gáspárt, Fáncsy Ferenczet, Gyürky Benedeket, Amade Istvánt, Pertenger Jánost — főurakat s követeket — küldék hozzájok: isten mentse őket, hogy a korona veszélyét akarnák, csak jőjjenek bátran, ők küldenek be őrizetet, 200 embert, kik addig a korona mellett maradjanak.

Most hát világosan állt a koronaőrök előtt, hogy »az ország praesidiumját akarják a várba bocsátni« azaz, hogy tulajdonkép Pozsonyvár megszállása van czélba véve. »Csak ha lemondunk a koronaőrségről bizzuk másra« felelék. Estve ujra felment Forgács Péter a várba, s kiegyezett velök, hogy másnap Pálffy István jőjjen a rendek közé.

Nov. 20-án Pálffy lejött, s most világosan elébe terjeszték a kérdést: fogadják be a katonaságot, kit a rendek küldenek a korona őrzésére. »Tiszttársam nélkül nem adhatok választ« felelé ez, s a rendek Perényit, Jakusithot, Ocskait, Fullót a várba küldék. »Mentsék fel őket az eskü alól« felelték — s a hevesebbek, Dóczy István, Kállay, Amadé most keményebb fellépést sürgették. »Legalább engedjék meg, hogy a császárnak irhassanak s adjanak nekik menedék levelet« kérték végre. Meg lesz, mondák a rendek, s most a két Thurzó, Zichy György, s Rákóczy Zsigmond főurak és négy követ mentek hozzájok. — »Hát nem nagyobb e a korona biztossága — mondák ezek — ha magyar hadak őrzik? hát nem szolgái,

urai vagytok-e ti a rendeknek, hogy igy daczoltok? ügyeljetek mert rohammal fogjuk bevenni.«

Csak e szót várták a conservatorok. Mi csak kötelességünket akartuk teljesítni, s nem daczolni a rendekkel — hanem ezek is biztosítsák őket s utódaikat, hogy hírökben, becsületükben fogyatkozást nem fognak szenvedni, s egyikük mindig kész lesz a rendek közé ezek parancsára lemenni. Nov. 22-én az ország biztosai: Thurzó Szaniszló, Dóczy István, Rákóczy Zsigmond, Alaghy Menyhért főurak, s Szerdahelyi, Bogdány, Fáncsi, Fulló követek kétszáz főből álló hadat Monoki Miklós és Mérey Gáspár vezérlete alatt bevezettek a várba. Révay pedig nov. 26-án lehivatott a rendek közé, kit Pálffival együtt újólag koronaőrré választák, (XII. t. cz.) s a fellegvárba magyar hadaknak küldését törvénybe igtatták (IX. t. cz.) [1].

Ekkor már szép számmal össze voltak gyűlve a rendek: 57 főúr, 4 püspök, a megyék, városok követei: kiknek nagy volt az ingerültsége a meg nem jelentek, — nagy épen Eszterházy ellen, ki daczára, hogy neje még eltemetlenűl a halottas ágyon feküdt [2], legmunkásabb volt a Bethlen ellen intézett mozgalmak vezetésében s kit épen ezért az általa személyében megbántott Thurzó Imre hevesen megtámadott az országgyűlésen, emlegetvén származását, házasságát s fiát Hágár fiának nevezvén. »Kit honnan vett kegyelmed — válaszol neki, azt maga tudja... mert nemcsak ezt, hanem ezenkivűl kettőt is adott volt nekünk Isten szegény atyámfiával' — s hogy a gúnyos szóért adós ne maradjon, épen e levelében Bethlent »török feltartott, nevelt rabnak,« régi »kapucsi basának« nevezte [3]. E fellángoló szenvedélyek, e kiegyezhetlennek látszó ellentétek közt vállalkozott a nádor a békéltető, a közvetítő szerepre.

---

[1]) Lásd a függelék II. sz. Ferdinánd decz. 23-ról nagy elismeréssel irt Révay ezen magatartásáról, s hiszi, hogy ezután sem követ el olyasmit: »quod vel officio tuo derogare, vel certe etiam posteritati tuae in dispendium aliquod vergere valeat.« A styávnicskai levéltárban.

[2]) »Kiből hasznát sem látom kegyelmednek, hogy még az földszint lèvén meghidegedett tetemeit ezzel ruházza« — irja Eszterházy decz. elején.

[3]) Eszterházy nádor élete 80. l.

Bethlen nem volt idegen attól — még az országgyűlés megnyilta előtt kijelenté Nádasy Tamás egyik dunántúli kapitánynak, kit a császár e részben puhatolódással bizott meg. Azonban bár épen nem kedvező hirek jöttek a portáról, hol nem szivesen nézték, hogy »nem a szélibe hágott Magyarországnak, hanem közepibe,« bár a határszéli basák rezgelődtek, nem akart minden áron békülni. Nagy súlyt fektetett az országgyülés véleményére, melyen két áramlat dolgozott. A kik Eszterházy szerint »kételenségből« hódoltak Bethlennek, támogatták a nádort közvetitő szerepében, a kik »hitták vagy kedvvel vették« királylyá akarták választani — természetesen Ferdinánd letételével. Már decz. elején szóba hozták a detronisatiót s csak két megye volt — Liptó és Szepes — mely nem látott arra elegendő okot [1]). Bethlen maga sem akarta ezt s bizonynyal az ő befolyása alatt egyeztek belé a rendek, hogy Ferdinánd követeit az országgyűlés kezesekkel cserélje ki. Egész a hónap végéig folytak az alkudozások ez ügy módozatai felett [2]) s nem elébb mint decz. 27-én cseréltettek ki a követek és kezesek.

Az országgyülés ismét zajossá lett: Bethlen feltétlen hivei az északkeleti urak hányták vetették a dolgokat, éles szavakat és kifakadásokat hallattak Ferdinand ellen, a sérelmeket hánytorgatták s latin nyelven tiz iv papiron irták össze »a ratiokat, melyekért meg kellene vetni a királyságát.« A békepártiak e zajos napokban kevés eredménynyel dolgoztak, a nádor közbelépése mit sem használt, s egy időre el kellett némulniok. A rendek elkészitették a választási feltételeket 18 pontban, melyek közt »illetlen semmi nem volt,« s felterjesztették Bethlen elé, sürgetve, hogy koronáztassa meg magát [3]).

Bethlen nem adott azokra választ, hanem intézkedett, hogy 1620 jan. 2. a formaszerinti alkudozás kezdetét vegye. A követek Meggau és Preiner, Lépes és Nádasdi bemutatták előterjesztésüket — de meg se akarták őket hallgatni. Ők már választottak maguknak új királyt, »nem engedi tisztességek,

[1]) Eszterházy jelentése a császárhoz. Eszterházy élete. 95. l.

[2]) Hatvani: Brüsseli Okmánytár IV. k. 173. l.

[3]) Bethlen levele Alvinczi Péterhez. Századok. II. 230.

hogy örökké való gyalázatjukra egyszeri végzéseket retractálhassák« — ez az ő resolutiojuk, küldjék fel a császárhoz.

Ekkor jött a Bécsben levő túszok egy levele, mely a dolognak új fordulatot adott: »egy csausz jött — irák ezek — a portáról, ki a császárnál fennen hirdette, hogy a nagyvezér Bethlen visszatérését — minthogy ez akaratja nélkül jött ki — elrendelé. A fejdelmet s az ország elméjét »felette megzavará« e hir, s az első tanácskozások a körül forgottak, hogy ha a porta is a confoederatusok ellen támad, minő állást foglaljanak el ők? De csak hamar megnyugodtak s a királyválasztást végre akarták hajtani.

E gondolattól borzadt Eszterházy, hogy »a szent és sérthetetlen korona ilyen gyászos érintkezés által szentségteleníttessék,« az ettől való félelem tette Ferdinándot engedékenynyé, hogy gyorsan és meglepő feltételeket ajánlott. Maga Bethlen is habozott, mérlegelte a párt arányokat, a dolog következményeit, mely nem fog visszalépést tűrni, a portai viszonyokat s az országgyűlést a királyválasztás elhalasztására birta. Jan. 8-án azonban a rendek Magyarország fejedelmévé választák s e czimet Bethlen fel is vette. Nyolcz nap mulva a fegyverszünet és a békealku praeliminareit,ugy mint ezt a biztosok benyújták, mely két sléziai herczegséget s 4 magyar megyét örökösen és 8-at haláláig biztosita neki, elfogadta Bethlen, 18-án bezárta az országgyűlést, 19-én aláirta a cseh királylyal kötött szövetség diplomáját s korlátnokát Pécsyt a ratificalandó példányok átvételére hátrahagyva, s e czélból Bécsbe két követet küldve, elutazott.

De a ratificálás fennakadt, Ferdinand oly záradékkal akarta azt eszközölni, mely ellen Pécsy tiltakozott. A hir Szent-Benedeken érte Bethlent s ő Thurzó Szaniszlót rögtön visszaküldte — Révayt pedig elővigyázatra inté. Cselt látott a dologban, félt, hogy ott nem létét a császár a korona kézre kerítésére fogja felhasználni, s Révaynak a pozsonyi várban lakását nem tartá bátorságosnak »sok okokra nézve,« — ha azonban időközben confirmálta volna, csak maradjon a várban [1]). A confirmatio február 4-ikén — záradék nélkül —

---

[1]) L. a függelék IV. számát.

történt meg: a mit záradékba akart tenni, azt levélbe foglalta [1]).

A szent koronának most már kétféle őrei voltak: a régiekből megmaradt idegen csapat, s az a kétszáz hajdú, kiket az ország küldött be. Mindenikkel sok baj volt: azok Bécsből huzták zsoldjokat, a hajdúk pedig fenn kezdték orrukat hordani. Sok összeütközésre adott alkalmat a két porkolábbal a fizetetlenség, engedetlenség s egy nehány »zajgó, morgó legény,« kik a zavarok kovászai voltak. A katonai fegyelem rendbe hozta ezeket, s Révay Péter maga is visszautazhatott Szklabinyára, hol neje és leánya betegen feküdtek [2]).

Hoszabb tárgyalásra adott alkalmat a német csapatok ügye. Bethlen Kassára márcz. 8-ára összehivta [3]) a főurakat tanácskozásra, követküldés s más ügyek végett. Újabb hírek szárnyaltak a lengyelek beütési tervéről s ezek szükségessé tették az intézkedéseket azok megelőzésére [4]). A fegyverszünet fegyveres béke volt csak, s hogy a császár annak pontjait nem sérté meg, nem volt más oka, minthogy egész erejét a csehekre akarta mérni, kik viszont Bethlennél kerestek támaszt [5]).

Bethlen ily körülmények közt készült a Beszterczе-Bányára hirdetett országgyűlésre, mely dönteni fogott az ország sorsa felett s intézkedett a korona biztosságáról, mely azon a gyűlésen nevezetes szerepet volt játszandó. Mindenek előtt a német őrséget akarta a várból kiüzni, s mart. 20-ról felszólitá a két koronaőrt, hogy az országnak ezek eltávolitására vonatkozó végzését hajtsák végre. Irt Dóczy Istvánnak is a kamara administratorának, ki a fejdelem rendeletét rögtön közölte is a Hévvizen levő Révayval. Itt tudta meg Révay, hogy már Pálffi is megkapta az erre vonatkozó rendeletet, itt kapta meg Thurzó Szaniszló hivását, hogy siessen Pozsonyba. Mire oda

[1]) Hatvani: Okmánytár IV. k. 106.

[2]) L. Okmánytár V. szám.

[3]) A Rákóczyhoz küldött eredetije (Kelt Kassan febr. 12.) a m. k. kamarai levéltárban.

[4]) Thurzó Szaniszló levele Révayhoz. Okmánytár 14. sz.

[5]) Okmánytár VII. sz.

érhetett volna, ápril 24-én és 25-én a német hadak kiköltöztek Pozsonyból, s a várszolgálat egész terhe a magyar hajdúkra maradt, kiknek a fizetetlenség miatt elég okuk volt a panaszra, [1]) de kiknek megbizhatóságában ez idő szerint legalább, nem volt oka kételkedni.

III.

A Besztercze-Bányára hirdetett országgyűlés határideje máj. 31 volt. Előre látták, hogy az első napokban az alkudozásokhoz hozzá sem fognak kezdhetni, mert egyelőre Ferdinánd nem követeket, csak biztosokat fog oda küldeni. Bethlen junius 19-én tartá bevonulását [2]), s minthogy valóban nem követek, csak biztosok (a kninini cz. püspök, Teuffel és Laminger) jöttek, a megnyitás tovább haladt. A tárgyalás ezekkel meggyőzte Bethlent, hogy a fegyverszünetből háború lesz — s julius 2-án a négy leghatalmasabb úrral (Szécsy, Rákóczy, Thurzó Imre, Illésházy) »az ország szabadságáért s megmaradásáért hittel összekötelezte magát» [3]). Másnap megnyitotta a gyűlést s leküldte propositioit a rendek közé, küldött menedéklevelet a Ferdinánd követei számára, de ezek megérkezte előtt hittel kötelezte magához a gyűlésre megjelenteket [4]). Már ekkor kezében volt a jun. 22-én kelt ferman, mely ajánlá a rendeknek, hogy »saját szabadsága, törvénye s rendtartása szerint« királyt válaszszanak maguknak [5]).

Erre czélzott Bethlen.

De nem Ferdinánd letételével, nem a koronának saját fejére tételével. Nagyságának egyik alapja az önmérséklet volt: s bár hívei, a lelkesebbek, a vérmesebbek sürgették, ő megmaradott szándéka mellett.Latba vetette az eshetőségeket,

---

[1]) L. Okmánytár VIII—XIII. számait.

[2]) Beszterczebánya története Ipolyitól. Századok. 1874. évfolyam. 704-ik l.

[3]) Bethlen G. szövetségei történetéhez. (Akad. Értesítő. 21. l.)

[4]) A 165 pecséttel s aláírással ellátott oklevelet l. Tört. Tár. IV. k. 215. l.

[5]) A ferman egykorú fordítása a Nemzeti Muzeumban 515. fol. l. Megjelent a Török-Magyarkori Államokmánytár. I. k. 22. l.

melyek a hagyományos formák mellőzését követték volna. A vallás kérdését nem látta oly könnyen megoldhatónak, s aztán ki tette volna fejére a szent jelvényt, midőn az esztergomi érseket épen akkor nótázták? Csak annyit akart, mire volt historiai előzménye János Zsigmond példájában, nem többet. Még csak intézkedést sem tett a koronának Pozsonyból elhozatalára — ellenkezőleg rendelkezett annak Pozsonyban biztosítására.

Jó és hű kézben volt az ott — a Révayéban. Egy saját kezű irattal Ferdinánd május hó 1-éről felhatalmazá, vagyis inkább felkérte Révayt, hogy menjen el a beszterczebányai gyűlésre, — de Bethlen másként intézkedett. Kivánta, hogy Révay és Pálffy, a korona mellett Pozsonyban maradjanak, a várostól ne távozzanak, s minthogy Dóczy István az administrator s Thurzó Szániszló a gyűlésre hivattak, nemcsak a várra, hanem a városban levő őrségre is ők viseljenek gondot [1]). S hogy pedig »valami véletlen szerencsétlenség« — nem várt roham a császár-pártiak részéről — ne találja, a gyűlés jul. 27-én értesíté, hogy a vár őrségének erősítésére s a korona őrzésére a fejdelem 200 harczost küld oda, kik tölök függjenek s ugy lesznek megesketendők mint a korábbi őrség [2]). Révay megunta a zaklatott állapotot, egészsége hanyatlott, s hivatala e kényes időkben nem engedé, hogy fürdőre, jószágaira menjen. Beküldé lemondását a koronaőrségről az országgyűlésre. Aug. 17-én tárgyalák a rendek, de nem fogadák el; »bizunk hazafiságában«, hogy saját kényelmét a közügy kivánalmának alárendeli [3]). Révay maradt.

Épen ez napon — aug. 17-én — dőlt el a békeértekezlet ügye is. Bethlen a kiegyezés őszinteségének csak egy biztositékát látta: ha Ferdinánd a cseheket is befoglalja a békébe, de ennek bekövetkezését annyira nem tartá valószinűnek, hogy intézkedéseit a nem sikerülés eshetőségeihez alkalmazta, s a biztosok megérkeztekor már a cseh-osztrák-magyar unio nem sokat különbözött egy véd- és daczszövetségtől, melyre a haj-

---

[1]) L. Okmánytár XIV. és XV. számait.

[2]) L. Okmánytár. XVI. számát.

[3]) L. Okmánytár XVII. számát.

dúk is — a magyar koronának legszámbavehetőbb hada — jul. 28-án megesküdtek [1]). Már ekkor folyt az alkudozás a beszterczebányai gyülés s Ferdinánd biztosai közt; de a lengyel király követe, s aug. 1-je óta Sigongne Miklós XIII. Lajos franczia király megbizottja inkább Ferdinánd érdekében közvetitettek, de az első kérdés — a csehek kizárása — meghozta a szakadást, s Ferdinánd biztosai aug. 17-én tiltakozva távoztak. Aug. 25-én a gyülés Bethlen Gábort magyar királylyá választá, aug. 28-án az erdélyi rendek külön 12,000 harczos kiállításának kötelezettsége mellett beléptek az unioba [2]) s 29-én bezáratott a gyülés.

A királyválasztás utolsó fellángolása volt a szalmatüznek. A magyar urak, kik magok vágták el a béke útját, sóhajtva tekintettek a béke husos fazekaira. Bethlen nem ugy folytatta a hadat milyenhez ők voltak szokva, zsoldosok állitása által, magok hon maradván. Ő személyes jelenlétöket követelte, fáradságokat sőt még vérök ontását is, gyors meneteivel, merész támadásaival. Már sept. 9-én Érsekujvárnál táborozott, sept. 17-én Nagy-Szombaton volt, sept. 30-án pedig Hainburg alatt állott.

Ferdinánd magyarországi hadainak vezére Dampierre ez alatt a Huszár és Petneházy által ostromlott Lakompak felmentésére ment, elűzvén alóla Bethlen vezéreit, egy merész és nagy horderejü fegyvertényt tűzött maga elé: Pozsony és a korona elfoglalására sietett. De Bethlen erős keze visszaragadta a harczi szerencsét. Az okt. 9-én Pozsony ellen intézett rohamban, Dampierret Rákóczy egy hajdúja lelőtte, s két nap mulva Petronellnél Colalto teljesen megveretett.

E diadal nem volt képes Bethlen aggodalmát a korona sorsa iránt megnyugtatni. Egy váratlan fordulat sietteté elhatározását: a fordulat, melyet a csehek fehérhegyi tönkre veretése (nov. 7.), királyuk megszaladása, kinek nem volt bátorsága bevárni Bethlent s Mansfeld segélyét, az unio megrendülése maga után vont. Mindaz, mit Bethlen tett és még tehetett volna érettek egyszerre feledve lett, titkon egyezkedni kezdé-

---

[1]) Szilágyi: Bethlen Gábor szövetkezései 22. l.

[2]) Ugyanaz u. o. 26. l.

nek a nádorral, mások »Kain módjára, kétségbe esvén az Istennek ereje és irgalmassága felől,« keresett ürügy alatt haza mentek, fizetett népével s erdélyi híveivel hagyva a választott királyt, »mintha azzal — irá Bethlen keserűen emlékezve e napokra — immár magukat salvalhatták volna az német előtt hogyha nekem utolsó ruinám következett volna is« [1]).

Bethlen nagysága e kétes helyzetben ragyogott legfényesebben: Bouquoi egész hadseregét hatodfél hónapig tartóztatá fel. Mindenek előtt a korona biztosítására gondolt. Nehogy Pozsonyt ujabb támadás, s a koronát veszedelem érje, maga Bethlen tanácsosaival Pozsonyban létében tanácskozást kezdett a koronának biztosabb helyre szállítása ügyében. A koronaőrök inkább le akartak mondani, hogysem ebbe beleegyeznének s Révay kijelenté, hogy ő ott Pozsonyban kész életét is elfogyatni a korona mellett; »minek azt? mondák a tanács urak, nagyságod lemondása nem menti meg azt,« s Bethlen a törvényesség külformájához is szigorúan ragaszkodva, nem fogadta el. Végre a tanácsurak határozott akarata annyi engedékenységre birta őket, hogy tétessék át a korona lakhelye valamelyik várába. A koronaőrök Nyitrát akarták, a tanácsurak Zólyomot, s végre a két őr és Illésházy Gáspár s Perényi Gábor csakugyan elkisérték e ritka szép fekvésű s épitészeti tekintetben is nevezetes várba [2]).

De Zólyom nem volt annyira megerősitve, hogy nagyobb ostromot kitudott volna állani, s egy véletlen támadástól sem volt egészen biztosítva, mert a Hainburgban 1621 febr. 1 én megkezdett bekealkudozások daczára csak ezen hely és Nagy-Szombat a Bethlen székhelye közt volt fegyverszünet — a többi helyeken megszakadás nélkül folyt a háború. Nagy-Szombatban épen akkor országgyűlés volt, s Révay Péter Zólyomból febr. 9-éről Féja Pétert az országgyűlésre küldé, hogy terjeszsze elé a várnak fogyatkozásait — melyekről különben

---

[1]) Bethlen Gábor levele Alvinczy Péterhez. Századok. 1868. évf. 228-ik l.

[2]) L. okmánytár XVIII. sz. Závodszky Katonánál (XXX. 65?.) nov. 14-re teszi az elvitel napját, de az, mint az idézett oklevél mutatja nov. 21. előtt nem lehetett. Egy erre vonatkozó jelentés a styávnicskai levéltárban.

Pálffy István s azok a biztosok is, kik a koronát oda hozták, adhatnak felvilágosítást. Ha tovább is ott akarják tartani: erősitsék meg a várat, szaporítsák az őrséget s jelöljék ki, hogy megtámadtatás esetére honnan húzhatnak össze csapatokat? De Féjának más megbizatása is volt: ha a rendek azt határoznák, hogy a korona az országba bellebb vitessék, jelentse ki a Révay lemondását, ő beteges, gazdasága tönkre megy s nem győzi a munkát [1]. A rendek csakugyan utasították a szomszéd megyéket, hogy megtámadtatás esetére nyújtsanak segélyt a koronának [2].

Súlyos napok következtek Bethlenre: a megprobáltatás napjai. Magyarországi pártja feloszló félben volt. Lelkének egész erejére szükség volt, hogy megmentse magát, országa jövőjét. A fehérhegyi csatavesztés megzavarta az urakat, a prágai mészárlás híre minden bátorságokat elvette, az örökös tartományok leigázása, a lázadás kiirtása a meghódolás gondolatára vezette őket. Most midőn Németországon is már Ferdinánd volt a helyzet ura, nem biztak többé Bethlen csillagában, és nem akarták kard élén koczkáztatni azt, mit szerződés által megtarthatni reméltek — mert a felség-levél széttépése után is hitték, hogy ők fognak csinálni olyan szerződést Ferdinánddal, melyet ez nem fog széttépni az első alkalmas perczben. Egész lélekkel óhajták a hainburgi értekezlet sikerét s a franczia közbenjárókkal lázas tevékenységet fejtettek ki. Csak két ember nem akarta: Ferdinánd és Bethlen. Az első ugy akart elbánni Bethlennel is mint Pfalzi Frigyessel: Bethlen pedig érezte, hogy e pillanatban a protestantismus ügyének ő az utolsó őre [3]) tudta, hogy neki a dolgok fordulatára, a jövőre kell dolgozni. De a mint az értekezlet sikerének reménye tünedezett, hivei is elálltak tőle. — Legelébb a nádor foglalt ellenséges állást, azután Széchy egyezkedett Eszterházyval, aztán Apponyi Pál, Pálffy István,

---

[1]) L. Okmánytár XIX.

[2]) L. u. a. XXI.

[3]) »Mint állottam strázsát . . .« irja Bethlen Alvinczinak. Századok II. 231. V. ö. Bethlen levele Rimayhoz april 19-ről. Mikó: Adatok. II. 394.

Bozsnyák Tamás hagyták el, — végre pedig 112 úr és nemes Bouquoival, kit Bethlen még mindig feltartott, érintkezésbe tette magát, hogyha hadaival a Morva folyamhoz ér, csatlakozni fognak vele — Bethlen ellen.

Bethlen korán értesült e törekvésekről s rosz következményeit elhárítá. Mindenek előtt a korona biztosságáról gondoskodott: híre járt ottan, hogy Ferdinánd a szolgálatában levő kozákok egy csapatját Zólyom ostromára küldi, oly megbizással, hogy a koronát kézhez kerítsék, s hogy e tervnek Pálffy is meg volna nyerve. Révayt, Bethlen vigyázatra inté, meghagyván, hogy se Pálffyt, se szolgáit a várba ne ereszsze [1]).

Ugy volt. Ferdinánd márcz. 9-én Balogh Istvánt mint biztost Felső-Magyarországra küldé, előkészítni a bányavárosok meghódolását, Révay Pétert megbizta, hogy e »zavaros időkben« vigyázzon a koronára, a beszterczebányaikat pedig, hogy puskás gyalogokat bocsássanak rendelkezése alá [2]). Balogh el is ment: de Muránynál nem mehetett tovább az utak bizonytalansága miatt, — itt tartózkodott Zichy Györgynél. Mind a mellett próbát tett megoldani feladatát s apr. 18-án a bányavárosoknak irt, hogy Bethlen katonáit be ne bocsássák, s hogy Révaynak, ha kivánná adjanak hadat [3]). Ugy látszik, reménye volt ezt megnyerhetni Pálffyval közös actiora. Hijába. Révay becsületessége biztosítékot nyújtott Bethlennek, hogy a koronát »véletlen meglepetés« nem fogja érni.

Ily körülmények közt, elhagyatva Magyarországi híveitől, egyedül erdélyi erejére támaszkodhatva, Bethlennek vissza kelle vonulnia. Hadi tehetsége fényesen ragyogott ez útjában is: biztositá a háta mögött maradt nagyobb erősségeket s ápr. 25-én Szent-Kereszten volt, innen szemrehányásokkal telt levelet intézett a nádorhoz kétértelmű magatartása miatt, kije-

---

[1]) L. Okmánytár XX. sz.

[2]) Ez azon levél, melyre Bethlen czéloz april 25-én Forgácshoz irt levelében (Eszterházy Élete. I. k. 197. lap.) »Balogh Istvánnak a beszterczebányaiakhoz irt levelének pontjai az kegyelmed igazságát megbizonyítják.« stb.

[3]) Ferdinánd levele Révay Péterhez 1621. márcz. 9. a beszterczebányaiakhoz ugyane napról. Balogh István a beszterczeiekhez, Murány

lentve, hogy ő bár most is kész a tractára, de nem az ő közbejárásával. Hallja, hogy generalisságot sürget, »mely ha leszen igen örülöm és kegyelmedet bizony vig szívvel elvárom — írá neki nem minden czélzás nélkül 1611-iki kudarczára« [1]).

Három nap mulva Bethlen Zólyomba ment a korona átvételére. A helyzet itt aggasztó volt. Az őrség e várban másfélszáz emberből állt, de a bányavárosok megtagadták, hogy Zólyomnak segítséget adjanak, mert ők is egy hajóban eveznek velek, »kivántatik, hogy kiki maga lakó helyére, feleségére, gyermekeire gondot viseljen.« Attól is tartottak, hogy Szécsy egy fényes ténynyel bebizonyitandó a maga hűségét, Zólyom ellen támadást intézend [2]). A kozákok beütésének hire is még tartottá magát — körülmények, melyek lehetlenné tették Bethlennek, hogy a koronát háta mögött hagyja.

Révay előre látta ennek bekövetkezését, de el volt határozva egyelőre tovább nem menni. Hijában figyelmeztette egyik híve, hogy neki kötelessége el nem hagyni a koronát: »hogyan fog nagyságod az ország, hogyan saját lelkiismerete előtt számolni? hiszen ha ellenségkép vinnék el s nagyságodnak módja volna benne — ugy is vele kellene menni, hát most midőn ő felsége bona fide akar az koronának providealni szabad-e elhagyni?« [3]) szándékán ez mit sem változtatott. »Nekem, mondá Bethlen ellenvetéseire, mint a korona legfőbb őrének conservatorának, gondoskodnom kell annak biztosságáról. Hogyan számolhatnék be a rendeknek, ha baj érné?« — »És engemet, felelé Révay, a rendek előtt letett eskü köt.« — »Jó, felelé Bethlen, én hát teljes királyi hatalmammal intéz-

---

apr. 18. küldi másolatban ő felsége parancsát Révay Péterhez, hogy ha ettől felszólíttatnának, adjanak neki segélyt: »Gabrielem quoque Beth len, sed neque milites suos cujus cunque ordinis ii sint, in civitatem ve stram non intromittentes, Quod si fecerint in omnibus privilegiis permansuri Dom. Vrae libere sibı persuadere possunt majorem quoque gratiam a sua Caesarea R. Matte recuperaturi atque accepturi.« A styávnicskai levéltárban.

[1]) Eszterházy Élete. I. k: 198. l.

[2]) Révayhoz intézett jelentései Zmeskalnak april 10, 11, 28. — a styávnicskai levéltárban. L Okmánytár XXIII—XXV.

[3]) Apr. 28-án kelt jelentés a styávnicskai levéltárban. Okm. XXV.

kedem. Legyen azonban kegyelmed nyugodt: a házából nem fogom kivitetni, és sorsa felett a legközelebbi országgyűlés által fogok intézkedni.« [1])

Bethlen a koronával Kassa felé vette utját, Eperjesre jun. 1-ére országgyűlést hirdetvén. De mielőtt oda ért volna, már hirét vette, hogy Ferdinánd (máj. 2-ikán) az önkényt meghódolóknak amnestiát hirdetett: azoknak t. i. kik máj. 30-ig Apponyinál, Jakusithnál, Eszterházynál vagy Széchynél május 30-áig jelentik magukat. Ez erős csapás volt a Bethlenpártiak ellen, még a határozottabbak is ingadoztak s készültek meghódolni. »Mely bolondoskodásoknak — mondja Bethlen — ha én isten vezérlése által egyedűl nem állok vala ellene s megengedtem volna elvételét annak a gyalázatos és minden szabadságoknak az által való örökké elnyomatandó gratialevélnek: bizony nem különben jártak volna eddig a morvaiaknál, bécsieknél és ausztriaiaknál.« [2]) Hatása az amnestiának ennek folytán az eddigi elpártolásokon kivül nem igen lett, de az Eperjesre jun. 1-ére hirdetett országgyűlésről is elmaradtak a megyék, s Bethlen azt Kassára akkori tartozkodási helyére, hova még máj. 14-én megérkezett, tette át.

Vele volt a korona is. Sok főur jelenlétében elhelyezték a koronatartó ládába, s lepecsételték. Most már ott volt a Bethlen kincses házában. Már nem »lakott« ott mint Zólyomban a fényes lovagteremben, nem álltak előtte őrt a koronadarabontok, nem czirkált körülötte a két porkoláb, nem volt mellette a hű őr Révay. El volt zárva a sötét kincses házban, együtt az arany és ékszerhalmazakkal a fejedelmi hadak őrizete alatt, kik közül egyik se esküdött meg különösen neki. De legalább biztosságban volt — s a fejedelem is mint Révaynak megigérte, ügyét a rendek elé terjeszté. Jun. 11-én elhatározták a rendek, hogy a korona vitessék Ecsedre, annak további őrizését ismét Révay Péterre

---

[1]) L. az Okmánytár XXVI. számát.

[2]) Bethlen levele Alvinczyhoz. Századok II. k. 230. l. Az amnestia terjedelmes kivonata Eszterházy élete I. k. 201. l.

bizták s egy határozattal felszólíták ezt, hogy elegendő kiséréttel ellátva kisérje oda. [1])

A háború tűze az amnestia határidejének eltelte után ismét élesebben fellobogott. A nádor kitétette az ország zászlóját s az meghordoztatott a németek közt is. [2]) Ezek csapás után csapást mértek a Bethlen hadaira. Pozsony, Fülek a bányavárosok elestek s Forgács Bouquoival Érsek-Ujvár ellen ment, keményen víva ez erősséget s a Bethlen által annak felmentésére küldött hadakat két izben is visszaverve. Sőt Ferdinánd hadai Putnokig jutottak s egyenesen Kassa ellen igyekeztek. E hírre Bethlen is kitétette az ország zászlóját, rendkivűli erélylyel és gyorsasággal, milyet nagy veszélyek idején szokott kifejteni, pár nap alatt hadsereget teremtett s már jun. 18-án kiindult Kassáról.

Ezen hadi utjában, — valójában diadal út volt az, mely Ujvárt felmenté, s Bouquoinak halált hozott — gondoskodott a korona sorsáról. Gönczről jun. 20-áról felszólítá Révay Pétert, hogy az országgyűlés határozatához képest haladéktalanúl siessen Kassára, hogy még ezen a héten megindulhasson a koronával Ecsedre, megbizonyítván ezzel hűségét az országhoz, keresztyén indulatját a koronához, s vonzalmát hozzá. [3])

Révaynak azonban aggodalmai, követelései voltak s ő ezekkel Féja Györgyöt és Horváth Gáspárt a sztubnyai fürdőből, hol ez idétt tartózkodott, jul. 9-éről Bethlenhez küldé. Mindenek felett családját óhajtá biztosítni, s »Oszlán környékének kését« (cultellus decimae Oszlaniensis) kérte. A vitézlő nép fizetése szolgáltassék ki pontosan, s Kincsi Pál neveztessék ki korona porkolábbá. Ecsed várának egész őrsége eskettessék fel a korona hűségére, s szükség esetére rendeltessék neki elegendő segély. Adassék neki át a korona kincseivel a törvényszabta mód szerint. [4])

Bethlen Érsekujvár alatt jul. 25-kén kapta e föltétele-

---

[1]) L. Okmánytár XXIX. számát.

[2]) L. Okmánytár XXVII. számát.

[3]) L. Okmánytár XXX. számát.

[4]) L. Okmánytár XXXI. számát.

ket, s elfogadta minden nehézség nélkül. Csak az oszláni dézmának felét inscribáltatta neki (másik fele Bossányié volt), s mert a háborúval el van foglalva az ünnepélyes átadást halasztá visszatértére. [1]) Révay belenyugodott : a koronát Révay Péter, az őrző, a porkolábok, darabontok ünnepélyesen, a megyék kiséretével Ecsedre szállíták, ezen a láp közepébe épített, őt kapuval ellátott, falakkal, bástyákkal és tornyokkal körülvett erődbe, melynek főerejét mégis a természet alkotá.

De mégis volt elég fogyatkozás. Az ecsedi kapitányt sérté az, hogy ő a koronának új hitet tegyen le, az őrség a jövedelem nem volt elég, s mire Bethlen oct. 3-ki rendeletével [2]) a sérelmek orvoslását elrendelé, új fordulat állt be.

Bethlen diadalmasan nyomúlt elő, Felső-Magyarország nagy része már neki hódolt s ő Morvába tette hadát. »Most az ideje békélni, mert mi szabhatjuk a föltételeket« mondák magyarországi hívei. De Bethlen erre nem látta még eljöttnek az időt, s tovább folytatta a hadat. Okai nem győzték meg a magyar urakat, s most már ez évben másodszor el oszlának mellőle. Legelőször Rákóczy György ment haza, »feleségének fejefájására, avagy partusára«, utána a többi. E tapasztalat Bethlent más gondolatra birta, most ő komolyan fogott a békealkudozáshoz. Strazniczáról oct. 3-káról tudósítá Révayt, hogy a békealkudozással megbizott követei ez nap indulnak Rabensburgba.

Nem itt — hanem Nickolsburgban köttetett az meg. Annak egyik pontja elrendelé, hogy a szent korona az ékszerekkel vitessék Kassára, ott ő felsége biztosai megvizsgálják, azonosságáról meggyőződvén, átveszik a koronaőrökkel egyetemben, a Bethlen kiséretével együtt Trencsénbe szállítják, honnan majd a legközelebbi országgyűlés alatt Pozsonyba az őrzésére kirendelt helyre visszaviszik.

Ugy történt. De az egészségtelen ecsedi levegő az élesebb felsővidéki égaljhoz szokott, különben is beteges Révay-

---

1) L. Okmánytár XXXIII. számát.

2) L. Okmánytár XXXIV. számát.

nak nem vált hasznára : s mire 1622. tavaszán Kassára ért volna, már halál hirét terjeszték.

Még nem volt igaz. De Révay mélyen szerető nejét Forgács Máriát végetlen fájdalommal tölté el a hir, s kitörő örömre lelkesíté annak megczáfolása. »Megszolgálom kegyelmednek az jó hirt« irá 1622. márcz. 18-kán Révay Ferencznek. [1]) S a jó hir abból állt, hogy férje Kassán van, és közelebb jön hozzá.

Révay csakugyan Kassára szállitá a koronát, s erről, valamint eddigi eljárásáról jelentést tett Ferdinándnak. A király érdemeinek hizelgő elismerése mellett május 3-án kelt leiratával ismét őt és Pállfy Istvánt bizta meg annak további őrzésével s Trencsénbe szállításával, hol ugymond a vár ura Illésházy Gáspár készségesen fogja teljesitni a mire felszólítják. [2])

A koronát csakugyan elszállitották Trencsénbe s ott még átvette Révay — de ez volt az utolsó szolgálat, melyet a szent jelvénynek tett.. Az irgalom istene megadta neki az örömet, hogy már látta a perczet, melyben kegyeletének tárgya vissza fog vitetni oda, honnan ő soha sem akarta megengedni, hogy elvitessék, s honnan vérző szívvel követte hosszú másfél éves zarándokolásán át. Látta, de nem érte meg — mire a soproni országgyűlés összeült s határozott a korona sorsa felett, ő már meg volt halva. Ferdinánd junius 28-kán kelt leiratával s Thurzó Szaniszló a nádor ugyan ez nap irt levelével értesíték a gyászoló özvegyet: hogy Pyber János váradi püspök Czobor Imre, Ostrosyth István s Apponyi Pál vannak megbizva a korona átvételével s Pozsonyba szállításával.

Az átvétel Trencsénbe julius 5-én a bánatos özvegy jelenlétében megtörtént. Ezek négyen Pálffy Istvánnal és Peck Leopolddal kiállitották az elismervényt hogy a szent koronát, melynek »Révay tizennégy évig és holta napjáig hű conservatora volt« átvették, Sopronba az országgyűlés helyére szállítás végett. [3])

---

[1]) L. Okmánytár XXXV. számát.

[2]) L. Okmánytár XXXVI. számát.

[3]) L. Okmánytár XXXVII—XXXIX.

* * *

És most, midőn búcsút veszek tárgyamtól, s még egyszer elvonulnak előttem ama viharos kor nagy alakjai, önkénytelenül megújúlnak emlékemben ama napok, midőn Styávnicskán a Révayak ősi kastélyában a vendégszerető házi gazda kalauzolása mellett tárgyamhoz az adatokat a családi levértárban gyűjtöttem. A kastély gyönyörű parkját egy hosszú völgy képezi, melynek végében Szklabinya vára tűnik fel — egy emlék az ősidőkből. Ez volt Révay Péter lakhelye, itt pihente ki magát szerető szép nejének karjaiban, ha a harczok és államügyek a közélet fáradalmai és gazdasági gondok megengedék. Itt irta munkáját a szent koronáról. E munka zárszavát egy idézet teszi a szent irásból, melyet ő nem magára alkalmazott, de melyet egész joggal mondhatott magáról, midőn küzdelmes pályája végén révpartba vezette a szent koronát: »ama nevezetes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam. Végezetre eltétetett nekem az igazság koronája, melyet meg ád nekem az úr, amaz igaz biró.«

Okmányok.

I.

Leopold főherczeg Révay Péternek: a szent koronának Bécsbe vitele ügyében 1619. oktob. 15.

Leopoldus Dei gratia Archidux Austriae Dux Burgundiae, Argentinensis et Passaviensis Episcopus, Administrator Abbatiarum Murbacensis et Luderensis perpetuus, Landtgravius Alsatiae, Comes Tyrolis.

Magnifici syncere Nobis dilecti. Plurimum momenti Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Suae hostibus in eo positum esse scimus, ut reliquis, quae in nobilissimo illo Hungariae regno per fas et nefas occuparunt, etiam sacram Coronam Regiam adjungere eamque ex custodia vestra eripere et sacrilegis manibus suis contemerare possint. Etsi autem eam in prudentia, fide et industria vestra fiduciam positam habeamus, ut nunquam permissuros credamus, quo hostes illa, salvis vobis, potiantur; quia tamen eosdem hostes nihil intermittere scimus quo sceleratum propositum suum impetratum habeant admonendos etiam atque etiam duximus, ut memores officii, fidei et iuramenti vestri curam ejusdem sacrae Coronae, si unquam vel maxime hoc tempore necessariam vobis persuadeatis, in eamque proinde maxima cum diligentia et sollicitudina intendatis.

Singulariter autem cogitandum vobis censemus, an non illa, ut propter periculum optima ex causa, sic non parvo cum fructu Viennam sit deferenda; in quo si concilia vestra nobiscum conveniant, eam misso praesidio deportabimus, atque hic tantisper, dum tumultus isti sedati fuerint, ita custodiemus, ut Sacrae Caesareae Regiaeque Majestati Suae Regnoque illaesa semper et salva permaneat. Quo de responsum vestrum exspectamus et quod reliquum vo-

bis omni meliori modo constanter affecti sumus. Viennae 15. Octobris Ao. 1619.

Leopoldus. m. p.

Ad mandatum Serenissimi Domini Archiducis
proprium
Jo: Balth: Schlegel
m. p.

Külczím: Magnificis Stephano Pálfi de Erdőd, Comiti Comitatus Posoniensis, arcisque ejusdem supremo Capitaneo, nec non Petro Révai, Comiti Comitatus Thurociensis, Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatoribus et Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliariis, Nobis syncere dilectis.

(A levél Schlegel irása).

Eredetije a báró Revay család styavnicskai leveltárában).

II.

Forgács Zsigmond bizonyságlevele Révay Péter számára: a korona ügyében tett hasznos szolgálatairól. Pozsony 1619. november 27.

Nos Comes Sigismundus Forgach de Ghymes, Regni Hungariae Palatinus, Judex Cumanorum, nec non Comitatuum Nogradiensis, Saarosiensis et de Zabolch Comes et Sacratissimi Principis ac Domini Domini Ferdinandi II. Dei gratia electi Romanorum Imperatoris, semper augusti, ac Germaniae Hungariae et Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae etc. intimus Consiliarius et per Hungariam Locumtenens. Recognoscimus per praesentes: quod posteaquam motus quidam in superioribus Regni Hungariae partibus et Transylvania suscitari coepti fuissent, circa id plane tempus Spectabilis ac Magnificus dominus Petrus de Reva supremus ac perpetuus Comes Comitatus Thurocziensis, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis per Hungariam Dapiferorum Magister et consiliarius, nec non Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservator, cum conjuge et liberis iter versus arcem Sklabinia in Comitatu Thurocziensi existentem susceptisset, Nos, quibus praeter id etiam ex publicis rumusculis de rei

novitate constitisset, de ejusmodi nascentis belli tempestate pro capessenda in tempore communi cautela fideliter et quam primum amputato morae ulterioris tractu, septima nimirum Mensis Octobris ex eodem itinere praeter eas, quae tam scripto quam verbali denunciatione secutae sunt intimationes, certiores reddidit; utque crebrescentibus in dies de crescenti motu rumoribus penates Sacrae Coronae sarti tectique persisterent, Nos de sufficientibus praesidijs in Arce Posoniensi juxta tenorem Constitutionum Regni collocandis subsidio competenti sibi adjungendo, et commeatu, aliisque hujus generis necessarijs subministrandis sollicitavit, ac ad matura et tempestiva consilia animum convertendo, in confectoque dicti itineris cursu ac relictis dictis domesticis suis charissimis, statim et de facto ad Arcem Posoniensem conservatioi i Sacrae Coronae adeoque securae ejusdem permansioni iuvigilaturus, partium functionis suae memor, se opportuna celeritate recepit. Nos quoque Eundem ita exigentibus officij nostri Palatinalis partibus, vocatione quoque ipsius id requirente ad excubias et assistentiam Sacrae Coronae utpote cui et Sacrae Caesareae Regiae Majestati atque patriae charissimae fidelitatem omnem, curam et sollicitudinem utraque fortuna obligasset, seque pro tuitione post Deum optimum, maximum publici hujus thesauri devovisset, admonuimus, qua in parte prout praesentis casus et temporis necessitas postularent, absque ulla difficultate promtissimum experti sumus, et postulationem ipsius de subsidijs et alijs necessarijs, ut justam et a temporis necessitate exactam digne aestimantes bonoque communi quibus licet modis et remedijs optime consultum volentes, quantum fieri poterat, promovimus, et simul Comitatus viciniores peculiaribus Nostris hoc nomine requisivimus, quatenus sufficientium subsidiorum et suppetiarum in Arcem Posoniensem ferendarum tempestivam omni contentione inirent rationem. Quod licet effectuari non potuisset, Sua tamen Majestas Caesarea atque Regia interea certum ordinavit militem, qui superveniens circa Arcem Posoniensem et suburbia Civitatis stationes suas collocavit, et non multo post per copias Hungaricas Serenissimi Principis Transsylvaniae Gabrielis Bethlen, qui numeroso instructus exercitu alioque omnis generis bellico apparatu munitus advenerat, decima quarta Octobris duabus ante diluculum horis irruptione diversis in locis in eadem suborbia facta partim coesus, partim profligatus fuit. Post quorum miserabilem stragem eodem die praelibatus

Princeps certos ad nos expedivit Ablegatos Magnificum Dominum Petrum Forgách (Itt két hüvelyknyi üres hely) Siculorum Capitaneum, qui Nos ad ineundam cum Principe et ipsi adjunctis Hungaris tam Magnatibus, quam Nobilibus tractationem commonefacerent et invitarent, siquidem jam ea commodius peragi posse videretur propter propiorem Principis accessum, oblatis etiam si necesse fore existimaremus ad reditum nostrum obsidibus; quam tractationem Nos antehac quoque ex annuentia Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis vigore literarum Serenissimi Principis Leopoldi declerata fieri postulassemus. Eam itaque facile acceptavimus praeter id officio quoque nostro nos admonente, et habita ratione ac commiseratione sauciorum plurimorum Germanorum militum, mulierum et infantium, qui in dicta strage periclitantes servati et in arcem per nos non pauco numero recepti fuerant. Mox habito in castris colloquio, in quae ad Civitatem Posoniensem situata vocati descenderamus, conclusum extitit, ut Nos secundum muneris nostri Palatinalis exigentiam et vigorem Articuli 56. Anni 1618. generalem Statibus et Ordinibus Regni indiceremus Dietam, quam etiam ad Civitatem Posoniensiem pro Undecima Novembris, diem nimirum S. Martino dicatam promulgavimus. Demum Conservatores Sacrae Coronae, per Ejusdem Principis Transilvaniae Ablegatos Spectabiles ac Magnificos Dominos: Simonem Pechij Transylvaniae Cancellarium et Consiliarium intimum ac Franciscum Prinij requisiti fuerunt, qui secundum voluntatem Principis pluribus verbis expositam et scripto comprehensam postularent, quatenus dicti Conservatores datis Reversalibus se unum cum Principe et Regno intellecturos et sensuros Arcem et Coronam ad unionem Regni fideliter conservaturos, neque interea temporis clam vel manifeste aliquid molitionis super eam meditaturos, Diaetae vero tempore se communi Regnicolarum conclusioni accommodaturos promitterent. Praeasserti ergo Sacrae Coronae Conservatores ultro citroque multis habitis sermocinationibus recponderunt repetendo saepius, quod illi Sacrae Caesareae Regiaeque Majestati et Regno ad fidelitatem strictissimo juramento obstricti essent, cui adhaerere omnibus partibus et clausulis etiam cum vitae discrimine illamque propter conservandam illaesam conscientiam et propter bonum nomen ac existimationem inculpatam, ad posteros transmittendam, posteritatique suae relinquendam, honestam denique inter homines conversationem retinere vellent; et orando, ut ea, quae

salva fide et conscientia ipsorum praestare possent, ab ijs exigerentur. Ad quae dum per praenominatos Ablegatos responsum fuisset, Principi ipsique adjunctis dominis nihil tale unquam in mentem venisse, quo integritas jurisjurandi ipsorum violaretur, tum scripto mediante Conservatores declararunt, quod illi ad Custodiam Sacrae Coronae fideliter et sollicite sicut hucusque permanserunt, imposterum etiam permansuri sint, quousque a juramenti obligatione liberati non fuerint, et quod ad Diaetam futuram nullas practicas et molitiones sive manifeste sive clam super coronam meditaturi sint, promiserunt. Quibus modo praemisso peractis, continuo Sacrae Caesareae Regiaeque Majestati per Magnificum Dominum Paulum Palffy in noticiam pervenire curavimus, et de praesenti rerum nostrarum statu ac conditione eandem Majestatem Caesaream Regiamque tempestive edoceri fecimus; interim tota belli mole ad Posonium subsistente, Comitatuumque Hungaricorum et domesticorum militum, nec non Boëmicarum, Moravicarum, Silesicarum copiarum exercitibus in dies frequentiori numero adventantibus, ijsque in suburbijs Civitatis et circa arcem locis idoneis stationes suas locantibus, in octava tandem S. Martin post terminum nimirum dietae promulgatae saepefati Sacrae Coronae Conservatores per Nos ex deliberatione Statuum et Ordinum Regni medio Magnifici domini Petri Forgach requisiti fuerunt, quatemus Spectabilis ac Magnificus dominus Petrus de Reva etc. in conventum mediumque eorumdem dominorum Statutum et Ordinum Regni in Civitatem die sequenti hora septima matutina descenderet, manente interim in Arce ad Sacram Coronam Spectabili ac Magnifico domino Stephano Palffy, ejusdem Coronae Conservatore. Ad quam Nostram ac Statuum et ordinum postulationem Conservatores responderunt, non universos Status et Ordines Regni adhuc, ut quidem ipsi intelligerent, praesentes esse, neque illud tenorem juramenti ipsorum ullo modo admittere, cujus ratio talis esset, ut si quem motum vel tumultum in Regno oriri contingeret, in persona sua ad mortem et vitae suae exitum fideliter et constanter Sacrae Coronae uterque assisterent. Cum vero jam talia occurerint tempora, in quibus nihil videre praeter arma et armatam multitudinem variarum nationum licet, nihil audire praeter tympanorum strepitum et tuborum clangores, bombardarum et in vicinia majorem etiam tormentorum explosiones, quod viribus omnibus tenore obligationis suae strictissime se accomodare ut deberent, ita ad extremum vellent, rogarentque, ne Status

et Ordines se ad aliquid suscipiendum, quod juramentum suum minime permitteret, adducere pergerent. Altera mox die alios cum ijsdem postulatis Ablegatos spectabiles ac Magnificos dominos Sigismundum Rakoczy, Andream Jakusith, Generosos item Dominos Michaëlem Szerdahelij, Stephanum Amade, Vicecomites Comitatuum Nitriensis et Posoniensis, eorundemque nuncios, et Paulum Tanczos Nuncium Civitatis Cassoviensis Status et Ordines ad memoratos Conservatores exmiserunt, instantes ut uterque Conservatorum descenderet, siquidem praesentes sint ex lege Regni Status et Ordines. His iterato responso hesterno responderunt, orando, ne se a lege juramenti, cui adhaerere tenerentur, talibus postulatis discedere cogerent, ne forte, ut res humanae sub horarum momento vicissitudinibus obnoxiae sunt, accidatque in puncto, quod non speratur in anno, aperta hac occasionis via Sacrae Coronae securitas repentino aliquo damno et incommodo periclitetur. Quod si vero Status et Ordines omnino sententiae suae insistentes descensum urgerent, illos quidem se placito Statuum et Ordinum accomodaturos, ubi prius solennem fecerint protestationem et literas superinde extraxerint, ut si interea temporis (quod Deus Optimus Maximus avertere dignaretur) Sacram Coronam in periculo aliquo versari, ipsique aliquid adversi evenire contigeret, illos extra omnem culpam et noxam excusabiles futuros. Nec multo post eadem die per nos ac Status et Ordines medio Spectabilis ac Magnifici domini Stanislai Thurzo, Generosorum dominorum Casparis Ochkay, Francisci Fanchy, Benedicti Geörky, Stephani Amade, Joannis Pertinger Nuncij Civitatis Posoniensis eodem fere quo antea nunciatorum modo ijdem Conservatores compellati sunt et in medium nostri ex arce invitati: quod si vero periculi alicujus suspicio, quo tranquillitas Sacrae Coronae periclitari fortassis posse videretur, eos detineret, nominati jam nuncij ita Nobis ac Statibus et Ordinibus ordinantibus paratos se significabant, qui cum adjungendis sibi ducentis peditibus ad praecavendam ejusmodi adversitatem interea temporis in Arce permanere vellent. Verum saepedicti Conservatores se id facere non posse responderunt, ut nimirum quasi resignata alijs sacrae Coronae Custodia, ad quam arctissimo juramenti vinculo alligati essent, ipsi suo se munere abdicarent, quin potius illuc vires suas impenderent, quo pacto fidei suae sacramentum salvarent inviolatum, scirentque praeterea ducentos pedites nunquam tali juramento, quale servitoribus Coronae impositum est,

se alligaturos: si autem pluribus jam vicibus Statuum et Ordinum Regni declarata staret sententia, annuere se, ut alteruter ex collegis Custodum Coronae descenderet. Igitur sub vesperam ejusdem diei per Magnificum Dominum Petrum Forgach nunciatum extitit, placere, ut spectabilis ac Magnificus dominus Stephanus Palfy descenderet: quod ibi postero die fecisset, in frequenti Statuum et Ordinum Conventu cum eodem tractatum fuit, ut ob respectum praesentis motus praesidium certum ad custodiam arcis et Coronae per eos ordinandum reciperent: super quo quidem negotio cum sese nequiquam certi statuere posse respondisset, remque ad communem cum collega suo consultationem pertinere significasset, continuo alij Ablegati, Magnifici domini Franciscus Prinij, Andreas Jakusith, Caspar Ochkay, Nicolaus Fullo expéditi sunt, qui duorum Nobilium cum ducentis peditibus praesidium Conservatoribus Sacrae Coronae nomine Statuum et Ordinum Regni offerrent, et recipi atque intra moenia arcis, dimissis peditibus Germanis, intromitti vellent. Responsum est repetitis superioribus, suis nimirum humeris, suae curae et fidei provinciam couservandam Coronae impositam esse cum alijs juratis militibus, proinde rogare ut si alterius praesidij introducendi consilium est, Status et Ordines modum adinvenirent, quo ipsi et alij officiales sibi adjuncti cum aliis gregarijs utriusque nationis militibus, cum quibus undecim integros annos in servitio suarum Majestatum et Regni fideliter et absque ulla labe explevissent, a juramento fidei, quam Sacrae Caesareae Regiaeque Majestati et Regno deberent, absoluti redderentur, liberique pronuncientur. Quam ubi militum receptionem rursus medio Magnifici Domini Stephani Doczi, Nicolai Kallaij, Stephani Amade urgerent, Sacrae Coronae Conservatores responderunt rogantes, ut si omnino placet introducere militem, ipsis ad Sacram Caesaream Regiamque Majestatem scribere permitteretur, impetrareque a juramento, quo eidem obstringerentur, absolutionem, vel Nos et Status ac Ordines certam iniremus rationem, qua ab obligatione fidei suae efficaciter liberi redderentur, vigore literarum Absolutionalium mediante. Quae quidem Absolutionales literae tum promissae sunt, quas suo tempore extradare parati essent, sed et alioquin etiam ex formula juramenti manifestum evaderet, ipsos Regi duntaxat Matthiae augustissimae memoriae fidei sacramento et non Fed inando obstrictos fuisse. Denuo tandem Status et Ordines medio Spectabilium ac Magnificorum Dominorum Stanislai Thurzo, Emerici

Thurzo, Georgii Zechy, Sigismundi Rakoczi, Francisci Fanchy, Michaelis David, Nicolai Fullo, Jakobi Szeliczky l. v. d. Civitatis Posoniensis Nuncij, Ablegatorum cum Conservatoribus Sacrae Coronae pluribus verbis expostularunt, qui nimirum fiat, quod ad tot Nostras, Statuum ac Ordinum et ea de re factas compellationes in recipiendo ducentorum peditum praesidio difficiliores se praebuissent, cum juramenti ipsorum ratio et publica Regnicolarum constitutio id exigat, ut motus alicujus tempore, qualem nunc in Regno Hungariae videre liceret, cohortes etiam diversarum et plurium nationum, ut Hungarorum, Transsylvanorum, Siculorum, Boëmorum, Moravorum, Silesiorumterras hasce pervagari, praesiidum majus domesticum pro secura Sacrae Coronae permansione ijsdem administretur: proinde se ipsis notum facere, quod si imposterum huic Statuum et Ordinum voluntati non assenserint, ultimam hanc admonitionem futuram, quodque universi Status et Ordines adjuncta sibi militia una contentione arcem ascendentes experiri vellent, qualiter erga illos se Conservatores Sacrae Coronae exhibituri essent: Meminisse etiam deberent Conservatores Coronam Regni, seque ejusdem Regni servitores esse, stipendia sua ab eodem percipere, propter quod non aliquid dominis suis praescribere, sed mandatis eorundem obsequi necessum haberent. Qui consilio mutuos capto significarunt omnia, quae hactenus per ipsos Regnicolis nunciata fuissent, non Regno aliquid praescribendi studio facta esse, sed praeter toties repetitas antegressis legationibus rationes, salvandae suae conscientiae animo, qua nihil ipsis esset in vita praestantius et ardore contentandae fidei, qua Regi et Regno devincti fuissent: propter quod etiam orarunt, ut nos et Status ac Ordines modum adinveniremus, quo manifestum evaderet eos de fidelitate et cura conservandae Sacrae Coronae nihil remisisse, nihilque prius aut antiquinus habendo juramento suo semper et summa cum integritate stetisse: Articulo denique publico caveremus, et literis datis assecuraremus, ne nunc et post funera etiam sua nomini ipsorum, famae et existimationi honestae, liberis, posterisque eorum per iniquas malevolorum calumnias sinistrae alicujus notae macula inureretur. Tandem spe postulatorum ipsis data in tot Nostras ac Statuum et Ordinum instantias consenserunt, ita ut ad tractatus publicos (siquidem et illud iterato postularetur) alter Conservatorum, Collega in Arce manente, quoties necesse esset, descenderet. Die itaque vigesima secunda Novembris Generosos dominos Nicolaum Monoki, Casparem Merey et ordinatos pedites ducentos

per Commissarios Spectabiles ac Magnificos dominos Stanislaum Thurzo, Stephanum Doczi, Sigismundum Rakoczi, Melchiorem Alaghy, Generosum item Michaelem Zerdahelij, Joannem Bogdani, Franciscum Fanchy, Nicolaum Fullo, postquam rogantibus Coronae Conservatoribus hanc esse Nostram ac Statuum et Ordinum voluntatem significatum fuisset, Regnicolae in arcem introduxerunt, exacto prius tam a nobilibus, quam alijs juramento. Praetitulatus vero Dominus Petrus de Reva etc. vigesima sexta Mensis Novembris vocatus ad nos descendit, et hasce jurium suorum futura pro cautela sibi elargiri petiit. Quas nos, quia justa petenti non est denegandus assensus, in praemissorum omnium fidem sigillo et chirographo nostris munitas eidem extradandas duximus et concedendas, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Civitate Posoniensi, Vigesima septima Novembris. Anno Millesimo Sexcentesimo Decimo Nono.

Comes Sigis. Forgacz
de Gjmes m. pria. (P. H.)

(*Eredetije a báró Révay-család styavnicskai levéltarában*).

A korona porkolábokuak folyamodása a koronaörökhöz a koronahajdúk fegyelmezése ügyében (kelet nélkül).

III.

Memoriale ad Spectabiles et Magnificos dominos, Dominos Sacrae regni Hungariae (*coronae*) Conservatores, ect.

Az két porkoláb azon könyereg nagyságtoknak, hogy jó módjával, híven és tisztességgel administrálhassák szent korona mellett az szolgálatot.

Legelőszer hagyja meg nagyságtok az közhajdúknak szóval és fenyegesse meg üket, hogy szót fogadjanak és az ü szolgálatjokat zajgás morgás nekül megcselekedjenek (sic) és minekünk az fizetetlenségünket szemünkre ne hányják, hanem ha néha az fizetések továbbra is halad, ük mindazáltal szót fogadjanak és az ü szolgálatjokba eljárjanak, kit ha nem mielnéjek (*mívelnének*), szabad legyen vagy megbüntetni vagy az szófogadatlant ki is iratni, ne vegye(n) az többi is tülök példát az engedetlenségre; mi tudjuk a ki

szótfogadó és a ki istrásáját zajgás, morgás nekül megállja. Vannak közülök, a kik részegeskednek a kik éjjel az istrásájokat elmulatják, a kik megrészegedvén, az váron kivől hálnak és ha egynapi tömlöczczel megbüntetjük, szembe állanak és feddenek velünk, nagyságtokra appellálják és azt mondják, hogy nincs annyi hatalmonk rajtok; a hol valami gonoszságot kivől az váron mielnek, arrúl ha meg akarjuk büntetni üket, csak azt hányják szemünkre, fizesd (s i c) meg és elmegyünk; több sok tisztetletlen böcsületlen szókkal illetnek, kit másutt egy várba is egy porkoláb sem szenvedne, ki nagyságtok reputatióját is néha illeti, hiszem mi csak nagyságtok személyét repресentáljuk; efféléjek penig, a kik ilyen zajgómorgó legínek, csak egynihányan vannak és félő, hogy néha itt az várba is reánk ne támadjanak; kaputételre és kapufelnyitásra feddés morgás nekül, a mint instructiónk tartja, nem akarnak elő állani, hanem mind mivelünk, strásamesterrel és az tizedesekkel is szembe állanak és feddődnek, ki miatt isten oltalmazzon, hogy valami fogyatkozás ne történjék. Nagyságtok előtt mi protestálunk és nagyságtoknak tudtára adjuk, hogy a mint nagyságtok is parancsol, tartozunk nagyságtoknak mindeneket tudtára adni.

Az két porkoláb könyergése mast is nagyságtoknál, méltóztassék nagyságtok az mi tizedünkből mindenikünknek egy-egy hajdú helyt deputálni, ilyen okkal, hogy mindenikünk egy-egy öreg tisztes legínt szablyával puskával fog tartani, a ki mindenött elő mer állani és a kit mi fizessünk, ételt-italt adjunk neki és a ki mindenkor, a mikor valamelyikünk az várbúl kimegyen, utánonk legyen, hogy a mikor egyetmást fel kell izenni, avagy valakihez küldeni, elmehessen és ugyan éjjel-nappal mellettünk a többi között jelen legyenek, valahol szükség; mert igy a mikor valamelyiknek mondanánk, hogy egyikünkkel jüjjen, mindenik meri mondani, hogy nem tartozik vele és igy igen kevés becsületi vagyon az porkoláboknak ilyen főhelyen.

Nagyságtok immár az octava után mind elmegyen, azért könyergünk mindnyájan, ez elmúlt esztendőbeli fizetésünket adja meg nagyságtok épen és ezután cantor számra oztán fizessen nagyságtok bennünket, kiről kegyelmes választ várunk.

Nagyságtoknak alázatos szolgái

posoni porkolábok.

Kivül: Memoriale ad spectabiles et Magnificos dominos Dominos Sacrae Coronae Conservatores.

(*Egykorú másolat a báró Révay-család styavnicskai levéltárában*).

Bethlen Gábor levele Révay Péterhez a korona elszállitása ügyében. Szent-Benedek 1620. jan. 25.

IV.

Spectabilis et magnifice Domine Nobis honorande.

Császár ő felsége mi okokból nem akarta confirmálni az plenipotentiarius követ urakkal való transactiónkat nem tudjuk, és az két követnek felmenetelek után confirmálta-e nem-e azt sem tudjuk eddig, mert cancellariusunk el nem érkezék még utánnunk. Sokat gondolkodván azért az állapotról, hogyha nem fogta confirmálni, különben kelletik az gondviseléshez serkennünk, mely punctokról Thurzó Szaniszló uramtól izentünk kegyelmednek. Kivántatik azért ez, hogy ha nem confirmálta császár az includalt conditioit, kegyelmed sietséggel Thurzó uramat tudósitsa róla, és hivassa Posonban azontól, megértvén ő kegyelmétől az mi discursusunkat és censuránkat, kegyelmeteknek ha tetszik accommodálja ahoz magát és cselekedje azt is, mert mi nekünk nem látszik bátorságosnak az kegyelmetek posoni várban való lakása sok okokra nézve, ha ugyan nem confirmálta ő felsége, sőt ez széles világon megmarad az ausztriai háznak stratagemajának gyalázatos neve, és bátor soha senki ezután nekik ne hidjen. Ha pedig confirmálta ő felsége, ugy kegyelmed semmit ne mozditson, hanem mindenek maneant in suo statu, de serény gondviselés és vigyázás alatt. Az országnak ha mi kevés proventusa leszen, hogy az sok tisztviselők között el ne tékozolódjék, bizzuk administrálását és az végek contentálását Loránt Ferenczre és Lipót Peekre, kegyelmed együtt Dóczy urammal introducálja őket és demandet illis igazán járjanak el tisztekben, hogy gyalázatot és kárt ne valljanak vénségekre az ország előtt. Kegyelmed minden gyakorta irjon és engemet jóakarójának ismerjen, tartson. Bene valeat. Ex Szent-Benedek 25. Jan. 1620.

Benevolus
Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili et Magnifico Domino Petro Rewaj de eadem, Comiti Comitatus Thurociensis Sacraeque Regni Hungariae coronae Conservatori etc. nobis honorando.

(*Eredetije, mely egészen Bethlen Gábor irása, a báró Révaiak stiavnicskai levéltárában*).

Thurzó Szaniszló Révay Péternek a korona ügyében. Sempte 1620. febr. 13.

V.

Spectabilis ac Magnifice Domine et Frater mihi observandissime.

Salutem stb. Noha tudom, hogy kegyelmeduél constál az lengyel haduak Morvába való berohanása és azoknak sok kártételek De az mint hírek folynak, sőt az kit megfogtak bennek, ugyanazt vallották, hogy még többen is jönnének utánok; kik mihozzánk is mi szándékban legyenek, csak isten tudja. Kérem azért kegyelmedet, mint jóakaró uramot, atyámfiát, kegyelmed legyen vigyázásban. És ha valamit értene, ki hazánknak és nemzetünknek ártalmára lehetne, nekem is adja tudtomra. Én mindenővé megparancsoltam az végházakba, hogy az vitézlő nép készen legyen, azonképen az hajdúság is, ki mostan itten keről leszállott és megtelepedett. És valahova az szöksig kévánja, mindjárt velem együtt odamenjen, hogy vigyázatlanságunk miatt valami szerencsétlenség rajtunk ne történjék; söt noha az mostani gyölésben való végezés azt tartja, hogy in casu necessitatis urunk ő felsége requirálja az országbelieket; de én ehez a gonosz hírhez képest magam is írtam mindenik vármegyére. Annakokáért, ha kegyelmetek valamiben requirál és szöksíges leszen mindjárt kész leszek mentől többed magammal lehet odamennem, az hova kivántatik. Éltesse isten jó egészségben kegyelmeteket. Datum in Arce Sempthae die 13. Februarii Anno 1620.

Spectabilis ac Magnaficae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater paratissimus
Comes Stanislaus Thurzó
m. pria.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Petro de Rewa **stb.** domino fratri mihi observandissimo.

(Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában).

VI.

Thurzó Imre levele Révay Péterhez a korona ügyében. Bicse 1620. febr. 19.

Spectabilis ac magnifice Domine Frater mihi observandissime. Salutem diuturnam praecatus, officia mea et promptum serviendi studium Dominationi Vestrae Spectabili et Magnificae defero et consecro.

Non sine singulari voluptate contigit mihi lectio literarum Dominationis Vestrae spectabilis et Magnificae Sklabinya 17. Febr. exaratarum, quae mihi Dominationem Vestram Spectabilem et Magnificam florenti sanitate perfrui ad suosque charissimos salvam et sospitem reversam esse significarunt. Ut autem congratulor jure Dominationi Vestrae Spectabili et Magnificae tam de reditu salvo et incolumi quam de statu moderno sanitatis satis firmo, ita maxime condoleo Dominationi Vestrae Spectabili et Magnificae ob adversum statum valetudinis charissimae suae conjugis et Filiae dulcissimae. Est, quod fateor, non parum me perturbavit casus iste domesticorum Dominationis Vestrae Spectabilis et Magnificae. Metuo namque ne vel moram vel certe impendimentum objiciat Dominationi Vestrae Spectabili et Magnificae quominus ad sponsalitia charissimae meae Sororis (ad quae per Illustrissimam Dominam Matrem Dominationem Vestram Spectabilem et Magnificam esse quoque invitatam scio) venire possit. Quod ut ne eveniat, Dominationem V. S. et M. eo, quo possum meliori modo formaque amanter oro rogoque, Deum autem aeternum veneror, dignetur clementer Vestram quidem Dominationem S. et M. in diurtuna et florentissima conservare valetudine: charissimam autem Ejusdem dominam Conjugem ut et filiam pristinae sanitati restituere et sic Dominationem V. S. et M. moerore et luctu, ipsos autem morbo eliberare. Statum Coronae diversum nunc ex literis S. et M. Dominationis Vestrae longe percipio, quam qui antea ut populari rumore ita verisimilibus quoque relationibus ad me perferebatur.

Communis haec est malorum consvetudo, ut de bonis ut nunquam bona proferant, ita quaevis falsa temerarie in eosdem confingant. Evanescit tamen semper talis nebula, exorto statim veritatis sole. Faxit Deus, ut sacrum illud Diadema, non postremum ornamentum Patriae nostrae aeternum cum gloria gentis Hungaricae hostibus terrori, nostris autem decori esse possit valeatque. Quandoquidem autem occurrunt varia et certe talia, ex quibus facile vel diuturnam gentis Hungaricae, Patriaeque nostrae charissimae permansionem vel certe occasum polliceri nobis possumus, Dominationi Vestrae S. et M. per me confidenter communicanda iterum atque iterum per illam quae inter S. et M. Dominationem Vestram et me Servitorem suum intercedit, animorum sinceram conjunctionem propensamque bonae voluntatis affectionem. Eandem obtestor, ne dedignetur una cum charissima domina Conthorali et dominabus filiabus abnuere petitioni et invitationi Illustrissimae Dominae Genitricis meae ad sponsalitia sororis meae peractae. Faciet certe ut rem charissimae dominae Genitrici perquam acceptissimam, ita mihi optatissimam et forte (ut facies est moderna nostrae Reipublicae) Patriae etiam non inutilem. Servet Deus Dominationem Vestram Spectabilem et Magnificam diutissime valentem ipsiusque charissimos domesticos, optata sanitate ornare, Eandem vero brevi florentissima ornatam sanitate mihi conspiciendam praebere non dedignetur. Cujus Protectioni Dominationem V. S. et M. unice recommendo. Datum Bicse die 19. mensis Febr. Ao. 1620.

Spectabilis et Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et frater quam
addictissimus
Comes Emericus Thurzó mpria.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino domino Petro de Rewa, Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatori stb.

(*Eredetije a báró Révay-család styavnicskai levéltárában*).

VII.

Beleti Mátyás Révay Péternek a hadi mozgalmakról. Pozsony 1620. márcz. 6.

Alázatos szolgálatomnak ajanlása után isten minden kivánta jókkal áldja meg nagyságodat. Im ma estve csak kaputételkort adák meg az nagyságod levelét, kit megértettem; azírt nagyságodnak én mind errül, mind egyéb sok aprólékos dologrúl irtam volt még 28. Februarii és póstára adtam volt; csodálkozom, hogy eddig meg nem adták nagyságodnak azt az levelemet. Turzó Stanisló uram itt is széllyel az uraknak és vármegyéknek írt volt, hogy viritim felkeljenek és Tompír ellen támadjanak; ezt csak az posoni polgárok híréhez képest költötték; mert ő nekik continue Bécsben emberek vagyon, a ki hírrel tartja őket, de abban sem bizonyos nem volt, hogy ide készüljen, hanem mind Tompír Buggoÿ és az kozákok oda Bécsen feljül Crembs felé mentenek és ott valahol az morvai had is közel volt, arra mentenek és meg is koczogatták egymást, kétszer is, a mint mondják; most is mind oda vannak; itt semmit nem kell félni az praeifixus terminus alatt, császár hadátúl; mert minden ember a ki onnéid felyül jün, azt mondja, hogy velünk magyarokkal ü felsége az végezést sancte megakarja tartani; de az csehek és morvaiak az ország végezése szerint és az pacificationis induciarum articulusi szerint ü felségét meg nem találták, sőt inkább aprólékos harczolásokkal provocálták és ingerlették és ahoz képest ü felsége is egy protestaciót nyomtatva kiadta és mindenött publicáltatta és ad valuas affigáltatta, protestálván mind isten mind emberek előtt, hogy ü nem ad okot reá, sem keresztyén vér ontását nem kivánja, de velle nolle ellenek kell procedálnia, valamint lehet és ahoz képest minden hadát ellenek bocsátta, ha meg nem térnek tehat se várat se várost meg ne szállják se ustromolják, hanem derék táborára menjenek és ott probálják meg, kinek isten adja és igaz causája leszen; azért minden hada ü felségének most oda azok ellen vagyon és az imperiomi fejedelmek is ü felségét admoneálják és főképen hogy az sok engedelmességnek és gratiának békét hagyjon, hanem ugyan sincere procedáljon ellenek, holott justa causája vagyon és ük is minden felől népet adnak melléje, valamit ad isten, az csehek penig és morvaiak mind untalan az erdélyi fejedelmet sok panaszokkal értetik és

könyörögnek, hogy el ne hagyja üket. Ű is azelőtt két héttel az vármegyékre széllyel írt; most is újonnan küldözött leveleket ide, kiket Dunántúl való vármegyékre posoni biró elküldözte, az ü követét is Hallert ennek előtte ü felségéhez Bécsbe küldette és most is ott vagyon és az dolgot tractál; most hallám, hogy immár az csehek nagy legációt 30 szekérrel küldettek volna ü felségéhez Bécsbe; de nem tudom bizonynyal, ha csehek-e az legació avagy austraiak-e, ez napokban jobban meghalljuk. Pálfi uram is itt volt nálunk ezekhez az hirekhez képest; mert Thurzó uram ü neki is írt volt, hogy insurgáljanak; de látván, hogy semmi bizonyos félelem nincs, megint Vereskűbe ment; ha mi olyas leszen, tudom, hogy befutamik hozzánk. Az várasiak Sz. Lőrincz és az Duna-kaput bétöltették és igen félnek; nekünk még mast nem szükség kapúbézárlás, ha valami bizonyosb oka nem érkezik. Ma az városi biró bizonynyal mondá, hogy ez napokban Nádasdy Tamás Bécsből hazajütt és hertelen halállal holt meg. Az Duna is még újonnan, ma negyed napja, hogy általfagyot és általjárják szekerekkel; valamig tart, igen nagy száraz hidegek járnak. Mi itt békével vagyunk, a minapi prédát, valaki feljütt és a mi itt volt, mind megadattuk, valami aprólék még vagyon, ha keresi valaki, azt is megadatjuk. Az várasi biróval szóltam az nagysagod szállása felől, de ü nyögve azt mondja, hogy immár az felső házakat sellyéreknek osztotta, a kik mégis valamit adnak, az ház héát és az kis istállót az udvaron ü nem adhatja, mert másnak esett részére; az kertet sollicitáltam, és azt mondja, hogy az prépost kertinek felét nagyságodnak kimutatják és nagyságod az püspöki, szunyogdi jobbágyokkal megkeríttesse; ott istállója is elég lehet nagyságodnak és talán kamara és szoba is lehet. A több dologbúl mi mast, hála istennek, semmi félelemben nem vagyunk; csakhogy az várasiak semmiképen nem hihetnek és magokat nem biztathatják. Dóczy uram is haza ment felesége temettetni; mast többet nem tudok mit irnom nagyságodnak, ha mi leszen, irok megint, csak megadnák nagyságodnak. Isten sokáig stb. éltesse nagyságodat. Posonii 6. Martii. 1620.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Beletij Mátyás m. p.

Itt minden drága, kinyér, bor, hús és hal nincsen, hanemha hoznak ezután, egy heringet 5 pinznél ócsóbban nem vehetni; soha Posonban egy napra többet nem költettem, mint mast: ha nagysá-

god valamikor ide akar jünni, bátor hazul hozzon élést, mert a mit találni is, igen drága minden. Az legatio Austriaca (itt kimaradhatott nehány szó), de még nem adott audenciát nekik, mindaddig is, míg az népet el nem bocsátnák. Az Bethlehem követének sem volt még audienciája.

Külczim: Spectabili et magnifico domino, domino Petro de Réwa stb. Sclabinia. Ex Rudno transmittantur. Cito stb.

(*Eredetije a báró Révay-család styavnicskai levéltárában.*)

VIII.

Bethlen Gábor Révay Péternek a német őrségnek Pozsonyból leendő eltávoztatása ügyében. Kassa 1620. márczius 20.

Gabriel Dei Gratia Regni Hungariae Transilvaniaeque Princeps et Siculorum Comes etc.

Spectabilis et Magnifice Domine, Nobis syncere dilecte. Salutem et favorem Nostrum. Adák értésünkre, hogy kegyelmednek tavollétében Poson várábúl a nímet praesidium két gyalog nímetet Ferdinánd császárhoz felküldvén fizetéseket újolag húsz tiszta tallérúl meghozták volna; mely dolgon eleget nem győzünk csudálkozni, holott az ország végezése szerint mi azt itéltük, hogy régen Posonból az nímetek kiküldettenek. Az mostani állapotokhoz képest ha az dolog mind ebben megyen elő, félő hogy azon az helyen valami szerencsétlenség ne essék, ki ha megtörténnék (kitől Isten megoltalmazza szegény hazánkat, nemzetségünket) mennyi alkalmatlanságok fogják abból követni, kegyelmed igen könnyen megitélheti. Kegyelmedet azért intjük, sőt authoritate Nostra, qua publice fungimur, hagyjuk és parancsoljuk ez dologról Pálfi István urammal beszélgetvén, mindjárást találjon modot benne, és mentől hamarébb a német praesidiumot Posonból küldje ki, mert ha tovább mégis az ország végzése ellen az várban benmaradnak, abból akárki itileti szerint semmi jó nem következik. Secus non facturus. Cassoviae die 20. Martii Anno 1620.

Bethlen kezével: Az egész tanács és palatinus uram végezésekből irom ezt kglmednek, mely tegnap lött, hogy azokat az németeket absque ulla mora az várból kiküldje és az Dunán békességgel által

késértetvén Hamburgig, (Hainburg) vigye in effectum kegyelmetek az ország statutumát.

Gabriel m. p. Simon Pechy
Cancellarius m. p.

Külczím: Spectabili ac Magnifico Domino Petro de Rewa Comitati Comitatus Thurocziensis, Sacrae Regni Hungariae Conservatori ejusdemque Regni Consiliario etc. Nobis syncere dilecto *).

Cito sat

Noctes diesque.

(*Eredetije a báró Révayak styávnicskai levéltárából.*)

IX.

Bethlen Gábor Révay Péternek bizonyos államokmányok felkeresése ügyében. Kassa 1620. márcz. 20.

Gabriel Dei gratia Regnorum Hungariae, Transilvaniae Princeps ac Siculorum Comes etc.

Spectabilis et Magnifice Domine nobis honorande. Salutem et benevolentiam Nostram. Császár ő felsége kivánván a posoni kamaráról oly leveleket, melyek ez jövendő gyülésre az ország gravaminaira való választételt kivánna, igen szükségesek: kegyelmedet intjük söt hagyjuk is, maga mellé vévén administratort Horvát Gáspárral és az kamorásokkal, bemenjen maga az archivumba, arra való szükséges leveleket és nem egyebeket felkeresvén, adja Horvát Gáspár uram kezében, ő kegyelmek tudják micsoda helyen vagyon; semmiféle egyéb levelet csak egy czédulát arra való leveleken kivül ki ne vegyen. Az kulcsot pedig maga kezénél megtartván senkit ennek utána oda be ne bocsásson. Bene valeat nec secus faciat. Datum Cassoviae die 20 Martii Anno Domini 1620.

Benevolus
Gabriel m. p.

---

*) Egészen szórúl szóra hasonló levelet irt Pálffy Istvánnak a másik koronaőrnek, csakhogy a szövegben Pálffy neve helyett a Révayé fordul elő. Eredetije a styávnicskai levéltárban.

Külczim : Spectabili et magn. Dno Petro de Rewa Comiti Comitatus Thurociensis Consiliario et sacrae Coronae inclyti Regni Hungariae Conservatori etc.

(*Eredetije a Revayak styavniczkai levéltárában.*)

X.

Bethlen Gábor Révay Péternek a Pozsonyban lévö német katonák ügyében. Pozsony 1620. apr. 4.

Gabriel Dei gratia Regnorum Hungariae Transilvaniaeque Princeps et Siculorum Comes etc.

Spectabilis et Magnifice Domine Nobis honorande. Salutem et benevolentiam nostram. Leveléből értvén kegyelmednek az hévvizben való lételét, használatjára és jövendő kedves egészségére kivánjuk, hogy legyen. Az németeknek Posonból való kivitele felől az mi a kegyelmed tetszése, hogy generalis és Pálfi uraméknak is irnunk kellene felőle és admoneálnunk ő kglmeket, arról immár ez előtt nemcsak generalis és Pálfi uraméknak, hanem Dóczynak is az administratornak irtunk, melyhez képest csak a vagyon hátra, hogy kegyelmetek a dologban szorgalmatosan járjon el. Et bene valeant. Datum Cassoviae die 4 Aprilis Anno 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim : Spectabili et Magnifico Domino Petro de Rewa, Comiti Comitatus Thurociencis et Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatori etc. Nobis honorando.

Révay kezével : In thermis Stubnensis 18 Aprilis redditae.

(*A Révayak styavnicskai levéltárából.*)

XI.

Dóczy István Révay Péternek a Pozsonyban levö németek felöl. Pozsony 1620. apr. 4.

Spectabilis Magnifice domine Amice observandissime. Salutem stb. Akarám kegyelmedet megtalálnom ez levél által az posoni vár-

beli németek dolga felő(l). Ir ü felsége énnekem is egy levelet felőle, tudom kegyelmednek is s mind penig Pálffy uramnak írt ugyanazon dolog felő(l); nem kellene azért kegyelmed(nek) az dolgot prolongálni, hanem kegyelmetek(nek) az articulusnak continentiája szerént exequálni kellene az dolgot; kegyelmed azért ha bejőne, mutua intelligentiánknak kellene lenni; kegyelmed azért adja értésemre, mikorra jön be kegyelmed. Éltesse isten kegyelmedet stb. Posonii 4. Aprilis Anno 1620.

Spectab. ac Magn. Dominationis Vrae

Servitor et amicus paratissimus

Stephanus Dóczy m. p.

P. S. Énnekem ü felsége megírta, hogy kegyelmeteket az dolog felől szorgalmaztassam, és hogy ü felségének az kegyelmetek akaratjá(t) megirjam. Generál uram is örömest szemben lenne kegyelmeddel, csak érthetné az kegyelmed bejövetelét.

Külczim: Spectabili ac Magnifico dno Petro de Rewa stb. Cito, stb. Sclabinia aut Stubina.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában.*)

XII.

Thurzó Szaniszló Révay Péternek a Pozsonyban levő német katonák ügyében. Sempte 1620 apr. 5.

Spectabilis ac Magnifice Domine et Frater mihi observandissime.

Salutem et Servitii mei paratam commendationem. Mit parancsolt legyen urunk ő felsége Poson várában levő német praesidium felől, tudom kegyelmednek az ő felsége levelit megadták. Miért hogy penig nekem is ír azon dolog felöl ő felsége: azért kegyelmedet kérem egyéb dolgait hátra hagyván siessen alájönni és az ő felsége parancsolatját effectuálni. Hol penig nem akarna abban eljárni, engem is arrúl tudósitson; kegyelmednek megszolgálom. Éltesse isten sokáig kegyelmedet kedves jó egészségben. Ex arce Semptae 5. Aprilis 1620.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater paratissimus

Comes Stanislaus Thurzó m. p.

Kivül más kézzel: Magister Postarum dirigat ad manus Suae Spectabilis et Magnificae Dominationis.

Más kézzel: Ex Rudno statim transmittantur. G. O.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Petro de Rewa stb.

(Eredetije a báró Révay család styavniczkai levéltárában).

XIII.

Thurzó Szaniszló Révay Péternek: a koronaőrzők fogyatkozott állapottal lévén sietteti feljövetelét. Pozsony, 1620. april 24.

Spectabilis ac Magnifice domine frater mihi observandissime.

Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem. Urunk ő felsége parancsolatjából én följöttem Posonban még tegnap és ő f. lsége nevével intöttem az várbeli praesidiumot, hogy kimenjen az várból; immár költöznek partékájokkal és holnap mindenképen expeditusok lesznek az várból. Az szent koronának őrzésére deputált vitézlő nép panaszolkodék előttem, hogy oly fogyatkozott állapottal volna az fizetetlenség miatt, hogy sokan közülök készeríttetnek kapálni menni az szőlőkben; mely dolog még a szent koronának is gyalázatjára vagyon, ki miatt sokan közülök elakarják hagyni az szolgálatot. És, kitől isten oltalmazzon, hogy ha mi történnék, azt mondják, csak harmadnapig való élések sem lehetne. Hogy azért efféle fogyatkozott állapotjok miatt valami szerencsétlenség ne essék az váron, kegyelmedet kérem, sőt ugyan tisztem szerint intöm, hogy kegyelmed jöjjön föl és viseljen gondot fizetésekre, hogy ne készeríttessenek az szolgálatot elhagyni. És ha nem egyébért, csak azért is sicssen kegyelmed foljönni, hogy az németeknek ki kölletik menni; tegnaptól fogva nemis állottak strását; minthogy ezután immár több vigyázás kivántatik, kegyelmed ne késsék följönni, hanem mindjárt jöjjön fel és vigyázzon, mert periculum est in mora. Isten tartsa meg stb. Datum ex Libera ac Regia Civitate Posoniensi die 24. Aprilis Anno 1620.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et frater paratissimus

Comes Stanislaus Thurzó m. p.

Külön lapon: P. S. Az minemö egy egy forintot röndölt az ország contribuálni az elöbbeni gyülésben, kegyelmednek legyen gondja reá, hogy beszedessék az is. Az Morván való keletekett (sic) küldött m vala láttatni udvari hadnagyomat feleseđ magával, micsoda őrizetben vannak, találtanak az lengyelekre, kik az császárhoz akartak menni, egynehányig fogtanak bennek mind partékástól.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Petro de Rewa, Comitatus Thurócz'ensis supremo Comiti ac sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatori etc. domino fratri observandissimo.

Kivül más kézzel: In thermis 29. Aprilis.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában*).

XIV.

Ferdinánd király Révay Péternek; felhatalmazza, hogy az országgyülésre menjen. Bécs 1620. máj. 1.

Lieber Reway. Ob wollen ich euch Ewer mier bekhanten Treu und dexteritet wegen vorderist gern zu Prespurg bey verwahrung meiner Cron sehen wollte: So werde Ich doch berüchtet dasz Jer auf den hungarischen Landtag nach Altsoll zu verraisen willens seyt, Alda Jer in gleichem viel guetes verrichten khiudet: Alsz ist mier gnedigst nit zuwieder dasz Jer Euch zum vorstehenden Landtag verfueget gneedigist ersuechent, Jer wöllet aldort guethe officia praestirn, hund an euch nichts erreiten lassen damit alles wiederumben zu fridlichen Standt gerichtet werde, dasz will in khüniglichen gnaden, damit Ich Euch vorderist wollgewogen erkhennen. Datum Wienn den Ersten Maÿ Sechzehn hundert und zwainzig.

Ferdinand m. p.

Külczim: Magnifico Petro de Rewa Comitj Comit . . . Thurociensis Dapiferorum Regalium in Hungaria . . . io ac Sacrae ejusdem nostrj Coronae Conservatorj et consiliario nostro fideli Nobis dilecto.

(*E Handbillet eredetije a báró Révayak styavnicskai levéltárában, Correspondentiae Fasc. VIII. Nro 31.*

XV.

Thurzó Szaniszló Révay Péternek: Dóczy eltávozván, kéri hogy jó vigyázással legyen. Sempte 1620. jun. 19.

Spectabilis ac Magnifice domine frater mihi observandissime.

Salutem et servitiorum meorum stb. Minthogy urunk ő fölsége azt parancsolja, hogy sietséggel ő fölségéhöz az beszterczei gyülésre menjek, noha elhittem azt magamban, hogy kegyelmed igaz hazája fia lévén, oly vigyázásban és gondviselésben lészen, hogy semmiben fogyatkozás nem lészen: mindazonáltal kegyelmedet én is szeretettel kérem, mivelhogy Dóczy István uram ő kegyelme is ott nem lészen, hogy kegyelmed nemcsak az várbéli, de még az városbeli praesidiumnak is addig, mig Dóczy István uram megtér, Pálffi István urammal együtt viselje gondját, hogy messze az várostól el ne távozzanak, hanem benn lévén, szorgalmatos vigyázásban legyenek. Söt ha valami dolog miatt zöndülés történnék közöttök véletlenül, kegyelmetek azt is közöttök componálja és eligazitsa, mert meghagytam nekik, hogy kegyelmeteket találják meg felöle; kit kegyelmetek megcselekedvén, mind urunk ő felsége kegyelmetektől jó néven veszen, s mind penig én meg igyekezek kegyelmeteknek szolgálni; hogy penig kegyelmeteknek erről kölleték irnom, kegyelmetek énnekem megbocsásson. Isten tartsa meg kegyelmedet stb. Datum ex Arce Sempthe die 19. Junij Anno 1620.

Spectabilis ac Magnif. Dominationis Vestrae.

Servitor et frater paratissimus

Comes Stanislaus Thurzó

mpria.

P. S. Megirtam az ott való városbeli praesidiumnak, azonképen az ott való városbelieknek hogy kegyelmetöktől függjenek.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Petro de Rewa stb.

(Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában).

XVI.

Az ország rendei Révay Péternek: felhivják, hogy a 2000 gyalogot bocsássák be a várba. Beszterczebánya 1620. jul. 27.

Spectabiles ac Magnifici Domini, affines et amici observandissimi.

Salutem et servitiorum nostrorum paratam commendationem. Az mostani állapat és hírekhez képest szükségesnek itélte mind ő felsége mind az nemes ország, hogy több praesidiummal megerősitse mind az Poson várát s mind az várast, hogy valami véletlen szerencsétlenség se az szent koronát se az helyt ne találja. Azért az minemő kétszáz gyalogját ő felsége az várnak és koronának erőzésére oda küldött, vegye be az várba kegyelmetek az hadnagyokkal és vajdákkal egyetemben, azon hitre megeskettetvén őket, az mint az várbeli gyalogokat megesküdtette az nemes ország az elmult győlés alatt: ugy hogy minden dependentiajok az korona urak őrizőitől legyen. Kegyelmeteket azért requiráljuk egész országul, hogy az szerint recipiálja be az ő felsége kétszáz gyalogját az várban pro tutiori conservatione arcis et Sacrae Coronae. Éltesse Isten kigyelmeteket. Datum in Libera et Regia Montana Civitate Novisoliensi die 27. Mensis Julij Anno Domini 1620.

Spectabilium et Magnificorum Dominationum Vestrarum

Servitores affines et amici paratissimi: N. Palatinus caeterique Status et Ordines Inclyti Regni Hungariae nunc in Comitÿs generalibus Novisolÿ congregati.

Külczim: Spectabilibus ac Magnificis Dominis N. N. Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatoribus etc. Dominis affinibus et amicis nobis observandissimis.

Kivül: Révai Péter kezével: Redditae Posonij 29. Julij mane hora media sexta ex Diaeta Neosolica.

Jegyzet: Hátul a nádor és a rendek 24 pecséttel pecsételték le.

(*A Révayak styavnicskai levéltárából Correspondentiae Fasc. VIII. nro 34.*)

XVII.

Az ország rendei Révay Péternek: bizonyságlevél a korona körül szerzett érdemeiről. Beszterczebánya 1620. aug. 17.

Spectabilis ac Magnifice Domine Frater Affinis et Amice Nobis observandissime. Salutem et officiorum Nostrorum paratissimam commendationem.

Redditae sunt Nobis literae Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae, ex quibus intelleximus quanto cum desiderio se praestandae custodiendae Sacrae Regni Hungariae Coronae provinciae abdicare velit, eoque nomine dimissionem sibi a Nobis dari, cum contentatione promerita postulat. Agnovimus autem et ipsi jam ante ad reliqua ejusdem mox ab ineunte aetate in communem patriam contestata merita accessisse etiam istud publicum, quod tot annis summa cum industria et virtute gessit officium, et praemiis et gratiarum actione publica longe dignissimum. Et quanquam facile in animum admittamus non deesse Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae causas atque rationes, ob quas immunis eo munere atque expedita, valetudini tantum modo rebusque suis in tranquilitate animi vacare contendat; verum pro judicij sui dexteritate altius secum Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram reputaturam; sicut alias plerumque mutationes politicas solere, ita hanc quoque fieri posse periculosam, si hoc rerum statu custodes Sacrae Coronae immutarentur et innovarentur, plane nobis persuademus, denique non tanti aestimaturam etiam commoditates resque suas privatas ut eas praesenti reipublicae necessitati anteponendas esse volupe sibi ducat atque conveniens. Proinde Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram amice rogatam esse volumus, ut qua alacritate constantia suam Nobis hactenus probavit operam, eadem porro munia isthaec sustinere velit, tantisperque veniam et valedictionem differre duntaxat, donec Deo omnia humana moderante res et tempora laetiora affulserint et commodiora, nihil dubitantes quin Divina providentia oneri ferendo grato quippe sibi et accepto corporis et anime viris eidem sit superadditura. Id quod nos votis exoptantes nostris, officiis praeterea quibusque paratissimis sicut et pro emeritis servitiis contentatione apud Spectabilem et Magnificam Dominatio-

nem Vestram per omnes promeveri adnitemur occasiones. Datum Novisolÿ in Generali Regni Diaeta die 17. Augusti Anno 1620.

Spectabilis ac Magnificae Dominationi Vestrae

Fratres Affines et Amici ad officia paratissimi : Comes Palatinus ac Universi Status et Ordines Inclyti Regni Hungariae in praescripta Diaeta constituti.

Külczim : Spectabili ac Magnifico Petro de Rewa Supremo Comiti Comitatus Thurociensis, nec non Sacrae Regni Hungarae Coronae Conservatori etc. Domino, Fratri, affini et amico nobis observandissimo.

(Kivül a nádor s még 14 főur saját pecsételkkel pecsételték le, három sorban 5—5 pecséttel soronként).

(Eredetijé a Révayak styavnicskai levéltárában. — Correspondentiae Fasc VIII. nro 35.)

XVIII.

Forgács Zsigmond nádor bizonyságlevele Révay Péternek a korona elszállítása ügyében. Nagy-Szombat 1620. nov. 21.

Nos Comes Sigismundus Forgach de Ghymes Regni Hungariae Palatinus et Judex Cumanorum nec non Comitatuum Neogradiensis Saarosiensis et de Zabolch Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod posteaquam hisce recenter praeteritis diebus Electa Regni Hungariae Regia Majestas coeterique Consiliarii tunc Posonij constituti, modernum Regni statum, quo omnia facile periculis obnoxia essent altius animo perpendentes animadvertissent, locum Conservatorij Coronae nostrae Hungaricae in finitima arce Posoniensi constitutum esse, ut ab adversa vicina parte periclitari possit, proinde consilia pro avertendis quibusvis casibus, qui huic communi Regni thesauro forte contingere deberet suscepissent, et cum Spectabilibus ac Magnificis Dominis Petro de Rewa Comite Thurociensi et Stephano Pálffi co-

mite Posoniensi Coronae Conservatoribus de domicilio Coronae, cum tutiori et securiori loco commutando maturam inijssent tractationem, ipsi vero domini Conservatores fidem et juramentum suum, Regni item constitutiones, quibus ad Arcem Posoniensem quae in iisdem expresse nominata extaret, tanquam locum domicilio Coronae per Regnicolas mox ab ingressu ejus in patriam ordinatum se obstrictos esse praetendissent, allegatis simul novissimis in Diaeta Posoniensi Anno Millessimo Sexcentissimo Decimo Nono celebrata superinde conclusionibus, nec se ab obligatione sua et publico statuto discedere posse, et ad officia deponenda potius paratos esse (uti et dimissionem a nobis postularent) significassent. Tandem autem post plurima sua argumenta quibus Coronae permansionem in loco hactenus solito ursissent, authoritati Suae Serenitatis coeterorumque consiliariorum deliberationi et consensui comuni, rationumque firmitatj quod nimirum unum jam hostilem impetum, et illum periculosum assultum Sacra Corona sustinuisset, ac in loco finitimo praetereaque periculis cbnoxio hucusque asservaretur, in quo imposterum quoque similes aut majores insidiae eidem parari possent; quae commodissime per mutationem conservatorÿ in locum tutiorem averti posse censerentur; quin et ipsi domini Conservatores ex praescripto juramentij sui ad procavendum omne periculum Coronae imminens obligati essent se se accomodantes in translationem ejus consenserunt, rogantes ut talis pro domicilio Coronae ex bonis ejusdem, et non in inquilinatu eligeretur, in quo tuto persistere posset nec nova migratione opus haberet, quandoquidem Coronae peregrinationes saepe numero praeviae contigissent infoelices. Quibus modo praemisso peractis commissarios Spectabiles ac Magnificos Dominos Casparem Illeshazy et Gabrielem Prinÿ, qui Coronam ad arcem Veterozoliensem (licet ipsi domini Conservatores locum aliquum viciniorem, Arcem Nitriam vel alium in peculio Coronae deligi postulassent) futurum ipsius domicilium commitarentur, plena cum informatione ordinassent. Super qua suae Serenitatis ac coeterorum Consiliariorum cum dictis dominis Conservatoribus tractatione et Coronae translatione cum praemissa omnia nobis etiam praesentibus tractata fuissent, iidem domini Conservatores literas a nobis testimoniales et recognitionales sibi dari postularunt; quas nos eisdem extradandas duximus et concedendas, futura ipsorum

pro cautela. Datum Tyrnaviae die Vigesima prima mensis Novembris Anno Domini Millessimo Sexcentssimo Vigesimo.

Comes Sigismundus Forgách
de Gjmes m. p.

(A nádor nagy pecsétjének helye.)

Emericus Zholeh m. p.

(Eredeti patens levél ivrét irva, őriztetik a báró Révaiak styavnicskai levéltárában. Correspondentiae. Fasc. VIII. nro 33.)

XIX.

Révay Péter utasítása Féja György a nagyszombati gyülésre küldött követe számára. Zólyom 1621. febr. 9.

Instructio pro Generoso domino Georgio Feya Vice notario Comitatus Thurociensis.

1) Exponetur publice coram Illustrissimo Comite Palatino Consiliariis, Magnatibus et Comitatuum nuncijs nunc Tyrnaviae congregatis, et privatim coram primariis, locum istum in quem Corona est, deliberatione et voluntate electae Regiae Majestatis, praetitulati Domini et Consiliariorum Regnum repraesentantium delata est pluribus laborare difficultatibus et defectibus; quos tam ex relatione Dominorum Commissariorum ad Coronae deductionem deputatorum, quam ex domino Stephano Pálffy conservatore cognoscere potuerunt. Ad commodam itaque et securam Coronae Dominorum Conservatorum et praesidii hoc loco permansionem, rogabit super complanandis circa eundem difficultatibus certi aliquid statui u tque arci, si Coronam in ea imposterum quoque conservare consilium est, munitione, fortificatione commeatu et aliis, quae ad defensionem ejus pertinent prospiciatur.

Deinde quoniam quinquaginta praesidiarii milites veterani in arce Posoniensi detenti sunt, cognoscendum an loco dictorum Veteranorum ad Coronam alii pari numero vel plures conducendi essent, provideaturque de pecuniae tempestiva administratione, unde tam Dominis conservatoribus, quam conducendis peditibus justa penderentur stipendia. Deliberaretur etiam unde in casu quo forte majus huic loco periculum immineret majores suppetiae pro defensione loci ad requisi-

tionem Conservatorum suppeditari deberent, quo ipsi tanto commodius obligationi ipsorum satisfacere possent.

II) Quod si vero intellexerit Coronam in locum alium et remotiorem adhuc transferri debere, significabit me proviuciam Conservatoris ulterius sustinere non posse. Liquido constare omnibus qua fidelitate, dexteritate et studio ab annis integris duodecim ad conservaturam Coronae, precipue ob contestandam erga patriam charissimam amorem, obsequium et officia paratissima permanserim, nulli parcendo industriae, per quam juramentum meum integrum constitisset, cum maximis etiam ut verum fatear rei propriae dispendiis, quam toto hoc triennio durantibus motibus, curare inspicere mihi non licuit, cum neglectu domesticorum carissimorum, a quorum consvetudine per continuas ad thesaurum istum vigilias abstrahebar. Quae omnia incommoda nec quicquam quiescentibus beilis in dies augentur; bona enim quae in diversis comitatibus possideo, per absentiam meam adhuc notabilibus jacturis afficiuntur, et si ad remotiora ab hinc loca, in quibus nulla haberem bona, cum Corona proficiscendum foret, majora in rebus meis damna sequerentur, in illis potissimum partibus quae Moraviae vicinae et quibusvis injuriis ac damnis expositae sunt.

Ad haec arces peculiares et privatas, quae totaliter proprii mei juris essent, me non habere, sed communes cum aliis dominis et consangvineis; proinde loci commoditate me destitui cui tuto conjugem, liberos dulcissimos, supellectilem tam a parentibus acceptam, quam per me ab ineunte aetate acquisitam committere possem. Solet enim in ejusmodi tempestatibus, ut exempla testantur, ab hominibus domesticis etiam, ut saepe inconstantibus et rerum alienarum cupidis, periculum non minus quam ab externis imminere. Praeterea servitores meos majori ex parte in bonis versus Moraviam securitatis gratia degere, ut si nova profectio cum Corona suscipienda foret, vix essent qui itineris comites existerent. Nam et illi quos ad latus habeo, remotius a domo sua proficisci difficulter vellent. Veteranos autem servitores relinquere et novis se committere, ut nunc omnia suspecta sunt, tutum non est.

Et sic absolutio a juramento meo et venia postulanda, obtinendaque assecuratio unde emeritum restans stipendium meum percipere debeam.

Si vero responderetur, Status et Ordines in praesenti conventu

authoritatem non habere mutandi conservatores, ad illud modeste et summa cum submissione dicendum : si Status et Ordines potestatem habent disponendi de loco Coronae, mutare ejus domicilium, sequitur potestatem quoque habere eosdem dispensandi cum conservatorum officio.

Denique si ab officio omnino dimitti nollem, tum per modum protestationis significandum : me ulterius cum Corona proficisci ad remotiora loca non posse ex praescriptis rationibus ; proinde regnum tempestive de alio Conservatore provideret. Super quo Litterae Protestationales a Domino Palatino authentice extrahendae.

III) Deliberatio si fieri potest authentice extrahatur et mihi assignetur.

Haec cum Magnifico Domino Pálffy Collega meo communicet.

Literas et claves ad Michaelem Kunovith directas ipsi assignet et etiam perlegat. Ipse vero Kunovith commissa exequatur.

Actum in arce Veterisoliensi 9 Februarii Anno 1621.

Petrus Reway. m. p. (P. H.)

(*Eredetije. a b. Revaiak styavniczkai levéltárában. Correspondentiae Fasc. IX. nro 3.*)

XX.

Bethlen Gábor levele Révay Péterhez : a korona ellen tervezett támadás megelőzésére. Nagy-Szombat 1621. marcz. 24.

Gabriel Dei Gratia electus Hungariae Dalmatiae Croatiae Sclavoniae Rex, Transilvaniae Princeps et Siculorum Comes.

Spectabilis et Magnifice fidelis Nobis honorande. Salutem et prosperitatem. Nem tudjuk kegyelmednek vagyon-e hírével avagy nincsen és ott mint vigyáz az korona mellett, de itt vulgari fama circumferáltatik, hogy császár oly stratagemával akar élni, miképen az koronát onnan elvitethesse. Ebben pedig ilyen formát és módot akar követni, hogy az mely kozákok mellette voltanak, azokat elbocsátotta, mintha hazájokban mennének, de azonban oly instructiojuk vagyon, hogy ott benn Lengyelországban magokat lovasokkal és gyalogokkal muniálván kiüssenek Besztercze felé, és Zólyomot környűl vegyék, és hogy ebben jobb módjok legyen, az kglmed komjával és

társával Pálfi Istvánnal correspondentiája vagyon császárnak, hogy mikor az kozákok oda érkeznek, ő is akkor ott benn találtassék az korona mellett és az koronát kézhez adja. Kglmed azért ezeket igy értvén, igen serio requiráljuk, hogy tiszti szerént legyen szorgalmatos vigyázásban, és ha Pálfi uram oda érkezik, se magát, se szolgáit az várban be ne bocsássák, minket pedig minden állapotokról informáljon mindjárást diligenter. De cetero eidem benigne propensi manemus. Datum Tyrnaviae die 24. Martij Anno 1621.

Gabriel m. p.

Külczim : Spectabili ac Mfico Dno Petro de Rewa Comiti Cottus Thuroczien. Consiliario Nro ac Sacrae Regni Coronae Conservatori etc. Fideli Nobis honoran.

(*Eredetije a b. Révaiak styavnicskai levéltárában*: *Correspondentiae Fasc. IX. nro* 7.)

XXI.

Pálffi István levele Tessényi Györgyhöz Pozsonyba menetele ügyében. Vöröskő, 1621. marcz. 26.

Generose ac Egregie Domine, Amice nobis observande. Salute stb. praemissa.

Értem az kegyelmed leveléből, hogy kegyelmed megint proponálta legyen az ország előtt az korona mellett való fogyatkozásokat és hogy az nemes ország is instált legyen urunk ő fölségénél, hogy ő fölsége az vármegyékre serio írasson de provisione. Az mellett írja kegyelmed, hogy Révay uram ő kegyelme kévánná bemenetelemet, hogy ő kegyelme is várában egy kevéssé excurrálhatna és ott disponálhatna. Elhidje kegyelmed, ha eddig is én az resolutiora nem vártam volna, bementem volna; avagy ha csak úgy akartam volna bemenni, mint eddig, absque omni resolutione, ki sem jöttem volna. Nem akarnám, hogy az adagium engem is illetne: megjött Antal Budárúl; várok azért mind ő fölségétül s mind az nemes országtúl s palatinus uramtúl is; sőt az mint meg is irtam ő fölségének, minekelőtte bemegyek, én magam is ő fölségével szemben leszek; valamit vagy jelent, vagy parancsol ő fölsége, abban eljárok s azzal is tudok Révay uramhoz mennem s talám ez napokban palatinus

uram is, tudván és értvén még itt való várakodásomat, ő is izen valamit. Az nemes ország is ő fölségétül, urunktúl az requisitiójokra mi választ ő fölsége resolválja magát, így bemegyek és örömest supportálom en is ő kegyelmét mindenekböl, mint meg is cselekedtem Posonban laktunkban; de ugyan választtal akarnék ő kegyelméhez menni. Isten éltesse kegyelmedet. In Vöröskő. 26. Martij A. 1621.

Generosae Dominationis Vestrae

Servitor et Amicus
Pálffy István m. p.

Kivül más kézzel: Anno 1621. die 27. circa horam decimam matutinam D. Bornemisza Cubicularius Suae Majestatis pro certo asseruit, jam esse pacem confectam; quod felix faustumque sit salutari atque vale.

Külczim: Generoso ac Egregio Domino Georgio Thessényi etc. Domino et Amico observando.

(*Eredetije a b. Révay család styavnicskai levéltárában*).

XXII.

Wenger Mihály levele Révay Péterhez a korona őrzésére kiállitandó katonák ügyében. Selmecz 1621, april 10.

Magnifice domine, domine mihi gratiose. Salutem stb.

Literas Magnificae Dominationis Vestrae, in quibus statu isto turbulento exigente, pro conservatione Sacrae Coronae et Arcis Zoliensis, ducentos Sectores pixidarios quanto celerius fieri possit, sibi transmittendos demandat, recte accepi; et utinam ut fidelem Suae Maiestatis Servitorem decet, mandato Magnificae Dominationis Vestrae satisfacere possem, in me quicquam desiderari paterer; verum Eandem certiorem facere cum Veritate possum, in Civitate hac Schemniciensi in toto vix ducentos Sectores armatos et virilis aetatis reperiri, quorum si minima aliqua pars ex fodinis (quae alias propter profunditatem et aquarum succursum, quibus difficultatibus fodinae Neozoliensis et Cremniciensis non agravantur, vix unum diem ne dum septimanam aut aliud longum tempus absque damno incultae

manere possunt) hinc expediri deberet, irrecuperabile inde, ut dictum et Regis et Regno emergeret incommodum. Accedit et hoc, quod Civitas haec nullo ut reliquae Civitates Cremnicziensis et Neozoliensis muro est circumdata; Nosque tanto periculo expositi, ubi cuilibet aditus pateat, vix ipsi nobis ad vigilia et defensionem praestandam sumus sufficientes, prout etiam Magnifica Dominatio Vestra ex literis Civitatis uberius intelliget. Quapropter Magnificam Dominationem Vestram obnixe rogo, velit ob praedictas causas nostrorum benignam rationem habere et ex Civitate Neozoliensi Cremniciensique, quae populosiores sunt, praesertim autem Neosolium, et quae absque damno fodinarum eo melius militem expedire possunt, praenominatos ducentos pixidarios postulare et adimplere. Quo ad commeatum et sustentationem eorundem attinet, Camera haec Schemniciensis penes Cameram Cremniciensem et Neozoliensem, portionem suam libentissime solvere procurabit. De reliquo Magnificam Dominationem Vestram diutissime valere et florere animitus desidero. Datae Schemniczii die 10. Aprilis Anno Dni 1621.

Magnificae Dominationis Vestrae

obsequentissimus servitor

Michaël Wenger m. p.

Kivül: Tabellio expeditus est hora nona vespertina.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Petro de Réwa stb. Veterizolium.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában.*)

XXIII.

Zmeskal Jaroslav Révay Péternek a Zólyomba küldendő segély ügyében. Beszterczebánya 1621. apr. 10.

Spectabilis et Magnifice Domine Fautor observandissime atque confidentissime.

Servitiorum meorum stb. Küldtem nagyságodnak az vár szük. ségére lisztet, puskaport is egy mázsával; ólom, nem tudom, vagyon-e az várban.

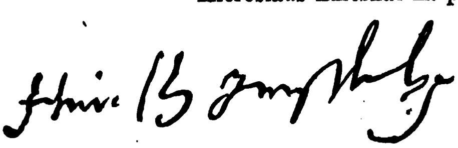
Filek dolga csötörteken történt, az mint értem; szerdán peniglen ír énnekem Széchy uram, hogy valaki azt köldette (*köl-*

tötte) felőle azt hirt, hogy caesareanus volna, szitkozódik az anyjárúl leveleibe, még azt is szidja, az ki annak az hírnek helyt adna. Immár nem tudom, interessatus-e ebbe az dologba; bocsáttam emberemet értekezni: szólván nagyságod Györki urammal is, onnan is kellenék embert bocsátani és értekezni, Széchy uram mit gondol, hogy ha vindicálni fogja-e Filek állapotját és oda való vármegyék mit gondolnak, vagyon-e valahun mezei nép, item Rédei Ferencz uram elmehet-e békével. Ir Györki Benedek uram, hogy segétséget adnánk Zólyom várába, talám elegedendő nép vagyon most ott, az mint hallom, másfélszáz fizetett ember, ezek ellen igen megállhatni Zólyom várába, mert ha sok nép lészen, profont is több kivántatik és rövid az idő hozzá.

Ezen órában érkezett ő felségétöl Sós István uram, holnap Gyarmatra akar menni, megtartoztattam, hogy vagy harmad vagy negyednapig el ne menjen, még mindenfelől informáltatjuk magunkat; gondolhatja nagyságod, hogy ha nem nagyobb szökségönk vagyon-e itt az emberekne; hanem nagyságod is irjon neki, hogy várakozzék, én is prima occasione írok ő fölségének felőle. Nagyságodhoz örömest mennék; de az egészség nem szenvedi; ha mit értek nagyságodnak éjjel nappal értésére adom; nagyságod is azt cselekedje, kérem. Isten éltesse nagyságodot. Novisolio 10. Aprilis Ao 1621.

Spectabilis et Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor addictissimus:
Hieroslaus Zmeskal m. p.

Külczim: Spectabili et Magnifico Domino, Domino Petro de Rewa stb. Vetusolium.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levelt árában*).

XXIV.

Zmeskal levele Révay Péternek: a Zólyomba adandó őrség ügyében. Beszterczebánya 1621. april 10.

Spectabilis et Magnifice domine Domine Patrone observantissime atque confidentissime.

Servitiorum meořum stb. Körmeczi követek ez estve érkeztek ide Beszterczére, pro consultatione moderni status, praedicatio előtt az itt való tanácscsal propositiomra azt végezték, hogy az hívségbe megakarnak maradni, mivelhogy az követei is ország gyölésébe in publicis tractatibus vannak, segétséget Zólyom városának adni nem akarnak; mondják, hogy ők is azon hajóba öveznek, az mint Zólyom városa, és kivántatik, hogy kiki maga lakó helyére, feleségére és gyermekére gondot viseljen; hanem ez beszterczeiek mondják, hogy vármegye statutomjához tartják magokat.

Az vár szökségére ha mi kévántatik és szerit tehetjök, nagyságod parancsoljon és örömest succurálunk; ha nagyságod parancsolja, akar személyem szerint is nagyságod mellé megyek. Pattantyúsunk nincsen.

Ma érkezett emberem Murány felől, Széchy uram Murányvárába vagyon; hanem az népe ez elmúlt csötörteken ment volt Filek felí; mi fejébe nem, nem érthette.

Ha Széchi uram ebbe az dologba interessatus, soha én azt nem hihetem, hogy ö koronatartó helyt merné infestálni, igen lenne Homonnay háztúl; azzal ő az egész ország ellen nagyot impingálna; más az, azt is tudja, hogy szép szóra az várat és az koronát ő neki meg nem adják és ha ott késnék húsz érkeznék reá: söt ereje sincs annyira való, hogy ő várat megszállhassa. Vagyon oda emberem értekezni, ha mit ujat hoz, nagyságodnak értésére adom. Isten éltesse nagyságodat. Novisolio 11. Aprilis Ao 1621.

Spectabilis et Magnificae Dominationis Vastrae

Servitor addictissimus
Hieroslaus Zmeskal.

Külczim: Spectabili et Magnafico Domino, Domino Petro de Rewa stb. Vetusolium.

Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában.

XXV.

Zmeskal levele Révay Péternek: a korona tovább szállitása ügyében. Beszterczebánya 1621 apr. 28.

Spectabilis et Magnifice Domine et Patrone observandissime. Servitiorum meorum commendatione praemissa. Györki Benedek uram zólyomi házánál beteges állapottal létembe mikoron nagyságod engemet méltóztatott megvisitálni és conquerálkodott volna az több nemes uraim előtt is Geréb András uramra: az nagyságod elmenetele után elmélkedvén ez mostani időnek állapatjához képest, találtam azt fel, hogy ő felsége ilyen periculumba nem kezdi itt hagyni az koronát, és privátim mondám Györki Benedek uramnak per questionem: ha ő felsége el kezdi vinni az koronát, mi volna legjobb, elmenni-e az koronával nagyságodnak avagy elmaradni? arra Györki uram azt felelte, hogy nagyságod azt mondotta volna, hogy el sem megyen; söt az korona mellett kész is megöletni magát: erről én ott ágyamba nem keveset elmélkedtem és az mennyire elmémmel felértem, opiniomot nagyságodnak meg akartam jelentenem.

Jöthat (sic!) nagyságodnak eszébe minekelőtte az ország ő felségét királyságra elválasztotta volna, oly bizadolommal volt az ország ő felségéhez, hogy az koronának gondviselését ő felségére bizták és noha nagyságod ő felsége praesidiumját ország híre nélköl (minthogy elfelejtette volt az ország nagyságodnak irnya) nem akarta Poson várába bévenni az ország híre nélköl: az ország nagyságodnak megirta, hogy nagyságod az praesidiumot bebocsássa és igy, ha akkor, mikoron az ország ő felségét még az királyságra el nem választotta vala, merte az koronának gondviselését ő felségére biznya, mennyivel inkább post electionem, holott az ország az egész országnak gondviselését is ő felségére bizta. Emlékezhetik nagyságod arrúl is, mikoron Posonba ez beszterczei gyülés után felment vala ő felsége et propter defectum commeatus meg nem maradhatott ő felsége Posonba, hanem Nagy-Szombatba készöl, akkor nagyságodnak jelenlétébe az tanácsba korona dolgát ő felsége proponálta, noha nagyságod disputált az ellen hogy Posonba köll nagyságodnak Conservatornak lenni, minthogy az ország azt az helyt pro conservatione Coronae rendelte és hogy nagyságod kész az korona mellett ott az helyben életét is elfogyatni,

az mint nagyságod meg is bizonyította, mikoron Kamper odajött volt: de jól emlékezhetik nagyságod róla, hogy az tanácsba azt találták hogy nagyságod halálával meg nem menekedjík az korona az országbúl való kivitelétől et per hoc concludálták, quod melius est praeveuire quam praeveniri, és az koronát ad pacatiora tempora tutiorb helyre vinni és provideálni, mely dolog Nagy-Szombatba ez idején egybegyölekezett országnak is tetszett. Mivelhogy peniglen in vicinitate praeter omnem spem et expectationem az koronának újabb ellensége támadott, ergo quid, nem stal-e posoni deliberatio? Azért ha ő felsége látja, hogy az korona in periculo versetur, non abs re faciet, hogyha gondját viseli és in tutiorem Magyarországba valo locum deportálja és dubio procul, hogy praerecensito exemplo, tanácsbúl közd az kimenni, az hova az koronát helyheztessék; mely koronátúl ha nagyságod elmaradna, miképen adhatná nagyságod okát az ország előtt és maga tulajdon conscientiájának is; mert ha hostili modo elvitetnék az korona és idegen országba, igy is módja lévén nagyságodnak benne, tartoznék nagyságod az korona mellett megmaradni eo usque, quousque intra limites Regni, ubicunque locorum constituta esset: quanto magis, hogy ő felsége bono fine akar az koronának provideálni, tartozik nagyságod az koronát követni és in quibus terminis marad meglátni és igy osztán, ha kévántatik, az országnak értésére adni; mert ha nagyságod az országnak azután csak az hallomást értésére adná, ki tudja, quoniam varia sunt hominum ingenia, fortassis multi multa loquerentur; nagyságod megbocsásson, quod non interrogatus respondeo; viszen reá hazámhoz való szeretet és nagyságodhoz jó akarat. Isten éltesse nagyságodat. Novisilio 28. Aprilis Ao. 1621.

Spectablis et Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor addictissimus

Hieroslaus Zmeskal m. p.

Külczim: Spectabili et Magnafico Domino Domino Petro de Rewa. stb.

(*Eredetije a báró Révay család Styavniczkai levéltárdban).*

XXVI.

Bethlen Gábor bizonyságlevele Révay Péternek: a koronának Zólyomból leendő elszállitása ügyében. Beszterczebánya 1621. apr. 28.

Nos Gabriel Dei Gratia electus Hungariae Dalmatiae Croatiae Sclavoniae etc Rex Princeps Transilvaniae et Siculorum Comes etc Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod cum post foelicissimam in inclyto hoc Regno Nostro Hungariae in regiam dignitatem libere ac legitime factam electionem Nostram inter reliquas regni leges ac libertates maxime ac praecipue cura simul et custodia sacrae ejus Coronae, supra et ultra conservatorum ac custodum ipsius curam Nobis a Statibus et Ordinitiuus concredita ac votis supplicibus exorata fuerit: et sicut circa initium modernorum motuum, imperatoria ac Regia Majestas Ferdinandus Secuudus illam armis atque hostiliter ex gente Hungarica, eque Regno ac Regni Hungariae finibus abducere et auferre intenderit, nec dubium sit durante bello in eadem intentione ac studio in posterum quoque eandem Majestatem Imperatioriam perseveraturam; ideo Nos antea ex pleno tam consiliariorum quam e numero Ordinum deputatorum suffragio Posonio eam deferendo, dum de pace una cum libertatibus Regni restituenda, de praefata Imperatoria ac Regia Majestate spe meliore ducebamur, hic Veterosolÿ ejus conservationem statueramus: verum cum eandem suam Majestatem Caesaream ac Regiam duriorem quam sperabamus in restitutione Regni liberatum nacti simus, eamque belli potius quam pacis consilia contra Nos Regnumque Nostrum Hungariae agitare sentiamus, minime hic tutam atque securam Sacrae istius Coronae Conservationem, tam propter loci arcisque minus firmam constitutionem, inopiam commeatuum et augustias itinerum difficiliores, quam ut in tempore, re ita exigente, justo illi succurrere possemus auxilio, manifese judicantes; placuit Nobis tamquam supremo Custodi et Conservatori, de tutiore ac securiore ejusdem Coronae conservatione tempestiue providere. Cui etsi legitimus et ordinarius Custos ejusdem Spectabilis et Magnificus Petrus de Rewa Comes Comitatus Thurociensis, partim propter socii ac collegae ipsius absentiam, partim propter strictissimum obligamen et juramenti sui

Statibus et Ordinibus Nobisque superinde depositi vinculum minime consenserit, neque in ablatione et mutatione loci sacrae Coronae, consensu et voluntate ipsius quicquam a Nobis factum esse, praesentibus literis Nostris palam atque publice contestamur, imo quietum atque securum eundem harum testimonio facimus et pronunciamus de facto: verum Nos temporum ac rerum volubilitatem ob oculos habentes, ne ut antea saepius contigit, sacra Regni Nostri Hungariae Corona Nostro aevo in alienas peregrinasque manus deveniente, culpa ejus alienationis, Nobis a Statibno et Ordinibus adsicribi attribuique possit, eandem Sacram Coronam ad loca hujus Regni Nostri Hungariae tutiora, atque securiora deducendam et transferendam ex plena authoritate nostra Regia omnino decrevimus. Ita tamen ut tam ipsum praefatum conservatorem, quam per eum alios quosvis universos Status et Ordines assecuremus, affidemns et certificemus, quod saepefatam Regni nostri Hungariae Coronam nequaquam aut ullo quaesito sub colore ac praetextu e Regno hoc Nostro Hungariae efferri curabimus, aut efferemus ullo pacto; verum quam primum Statuum atque Ordinum conventum procurando, quidquid de secura ac tranquilla conservatione ejus uoto et suffragio publico actum atque deliberatum fuerit, id in omnibus Nos quoque facturos et prosecuturos promittamus; prout assecuramus, affidamus et certificamus, quietumque ac securum reddimus et pronunciamus; prosecutionemque fiendae deliberationis promittimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in libera Civitete Nostra Veterosoliensi die uigesima octava Aprilis Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Primo.

Gabriel m. p.

(P. H.)

(Eredetije, melyről Bethlen nagy pecsétje ki van vágva a Révaiak styavnicskai levéltárában. Correspondentiae Fasc. IX nro 10.

XXVII.

Thurzó Imre Révay Péternek: a korona elszállítása ügyében. Likava 1621 máj 7.

Spectabilis et Magnifice Domine Frater mihi observandissime. Salutem et servitiorum stb. commendationem.

Szent Mártonból mai napon, úgymint 7. praesentis Mensis deákol irt kegyelmed levelét énnekem megadák, melyet nagy szeretettel vettem s meg is értettem. Kegyelmednek, édes bátyám uram, ebbeli hozzám való jó akaratját, hogy ez mostani állapatban is levelével meglátogatni nem neheztelt, szolgálatimmal megigyekezem hálálni s bizony meg is tapasztalja kegyelmed, ha isten éltet, hogy kegyelmednek szolgálatra köteles jóakaró öcscse leszek. A koronának elvitelét a mi nézi, hallottam volt már édes bátyám uram, ennek előtte is s bizony én is igen akarnám, ha az kegyelmeddel való együtt létemben e mostani zenebonában mód lehetne; holott mindent levélre biznya félelmes, de együtt lévén kegyelmeddel, bátorságosban beszélhetnék. Az koronának elvitelét én is bántam, sopánkodtam is rajta, főképen, hogy az tanácsuraknak és az országnak híre neköl lett; de arról jó lölki ösmerettel menthetem magamot és istenemmel is bizonyitom hogy nem én akaratomból esett s nem is volt sem híremmel sem tanácsommal, szintén azért is sápolódtam kiválképen rajta; de hogy megértettem okát, honnét indéttatott ő felsége reá, elmémben megenyhődtem; mert urunk ő felségének is nem volt ingyen csak jó eszébe is, hogy elvitte volna; de féltette ellenség kezétől, vagy az lengyelektől, vagy itt benn hazánkban levő belső ellenségtől s ha kegyelmeddel szemben lehetnék és okát kegyelmednek magam megjelenthetném, tudom,hogy kegyelmed is elméjében megcsendesesednék. Második czikkelyét az kegyelmed levelének a mi illeti, valaki mondotta azt kegyelmednek, hogy az Zsolnán levő német vitézeket Túróczra akarnák vinni, megvétkezett szavában, holott ő felsége soha azt nem parancsolta s nekem is nem volt eszemben is, hogy az kegyelmed vármegyéjét azzal is terheljem; mert én kegyelmednek inkább szolgálni mintsem véteni igyekezem; melynek bizonyétására elegendő avagy csak ez is, hogy az németeknek útját meglátja kegyelmed csak két nap mulva is, hogy nem Túróczra leszen. Térek már az kegyelmed levelének utolsó részére; semmi oly hírem, édes bátyám uram nincsen a melyet kegyelmed is nem értene; de az bizonyos, hogy palatinus uram ő nagysága Jakossith András és Apponyi Pál urámékat (sic!) ennek előtte urunk ő felségének és az országnak Hamburgban az tractatusra bocsátott commissariusi lévén, Posonban Buquoyal együtt voltanak; palatinus uram ő nagysága, mondják, hogy Szomorjánál Csallóközben az ország zászlóját kitétette; kik mennek alája, azt én nem tudom; de azt tudom, hogy urunk ő felségének és az or-

szágnak följebb is megnevezett, az békesség tractálására Hamburgban bocsátott commissariusi most is Buquoyal vannak, mely ha illendő-e? bölcsen ítélje kegyelmed. Palatinus uram ő nagysága az ország zászlóját kitétette, netalántán ő felsége is, urunk, az ország zászlóját kitéteti s az egyik zászlója az országnak törökökkel és tatárokkal és nem is kevés magyarokkal együtt lévén és a másikat németek között hordozván, mi leszen belőle, kegyelmed meggondolhatja; de erről bőségesben jobb szóllani, mint irnya. Ajánlván ezzel kegyelmednek szolgálatomat. Éltesse isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum in Arce Lichawa 7. Máji Anno 1621.

Spectabilis ac Magnaficae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater addictissimus

Comes Emericus Thurzó m. pria.

Külczim: Spectabili et Magnifico Domino Petro de Rewa stb.

(*Eredetije a báró Révay család styavniczkai levéltárában*).

XXVIII.

Cronpacher Révay Péternek: az ellenség által fenyegettetvén segélyt kér. Körmöczbánya 1621. máj. 30.

Spectabilis ae Magnifice Domine Baro, Domine gratiose. Servitiorum meorum obsequentissima commendatione praemissa.

Arbitror spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram cognitum habere Illustrissimum Dominum Palatinum et Dominos Commissarios Caesareae Majestatis saepissime Montanas hasce cameras ac Civitates ad deditionem faciendam et fidelitatem Caeserae Majestatis declarandam instigasse. Unde nos metu atrocissimarum minarum literis praedictis interspersarum coacti fuimus Nuncios Nostros ad illos mittere, qui praecipue Illustrissimum Dominum Palatinum ut exercitum illum Caesareum extrema omnia nobis comminantum ab hisce Montanis auertere dignaretur, demisse oratum irent. Nos enim omnia ea, in quae reliqui Comitatus consensissent, libentissimo animo exsecuturos. Quid vero praedicti nostri Nuncii responsi secum relaturi sint, postmodo cognoscemus. Metuo autem, ne sint in parva magna pericla mora. Nam hodie satis mane venit huc Caludy Joannes et circa VII. vespertinam iterum Pastor quidam, qui narrant exercitum

jam ultra Harnocza professum et prout ex eorum verbis conjecturam facere possint, eorum irruptionem crastino die vel huic vel Schemniciensi Civitati extimescendam. Quapropter Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram obsequentissime rogamus, ne gravetur nobis in extremo hoc adversae fortunae articulo gratiosum suum consilium suppeditare et quidnam nobis faciendum putet, clementer detegere. Nos quidem ita remur, nisi nos quantum fieri potest ad Illustrissimi Domini Palatini et Dominorum commissariorum voluntatem accommodaverimus, de re nostra metallica, praeclarissimo inclyti hujus Regni thesauro, omnimo actum esse. Comitatus Zoliensis se per literas Regiae Majestatis excusavit, quod propter exercitum Caesareum ubique hic grassantem ad Comitia Eperjesiensia venire nequeat. De caetero spectabilem ac Magnificam Vestram Dominationem prosperrime valere cupio. Cremnicii 30. Maji 1621.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Obsequentissimus Servitor

H. Cronpacher m. p.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Petro de Rewa, libero Baroni in Sclabina, Blattnic et Holics, Comiti Supremo Comitatus Thuroczientis, Regiae Majestatis Hungariae Consiliario et Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatori. Domino mihi gratioso.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában*).

XXIX.

A kassán összegyült rendek Révay Péternek: a koronának biztos helyre szállitásáról. Kassa 1621. jun. 11.

Spectabilis ac Magnifice Domine, Amice et Frater Nobis observande.

Salute et servitiorum Nostrorum paratissima commendatione prlaemissa. Fidelis Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae circa conservationem sacrae Regni Hungariae Coronae, Nobis summe grate laudabiliterque praestiti officii memores, maximas sane Eidem pronunc etiam, nomine hocce agimus gratias. Et quia idem sacrum Regni Hungariae Diadema per injuriosa haec bellorum et motuum

intestinorum tempora, eo loci devenit ut suis prioribus custodibus destitutum, pro securiore ejusdem conservatione, hicce loci in domo thesauraria Suae Majestatis Regiae sit positum atque collocatum: de ejusdem in locum tutiorem repositione, ac fidelium conservatorum denominatione, continuique militis penes idem sacrum Diadema intertentione accurate et diligenter per Nos est laboratum; postque multas et varias nostras consultationes eo descensum ut eadem sacra Regni Hungariae Corona hinc ad Ecsed natura loci et arte bene munitam arcem transferatur: conservationem ejusdem pristinam Vestrae Spectabili ac Magnificae Dominationi, tanquam fideli ipsius Achati, juxta antiquam Régni consvetudinem, cum plenaria et omnimoda authoritate, deferendam esse duximus. Proinde Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram officiose amiceque requirentes Eandem majorem in modum rogamus, quatenus habito modernae afflicti ipsius Regni Nostri Hungariae necessitatis respectu, haud gravatim huc venire, ac conservationis praedicti Sacri Regni Nostri Hungariae diadematis provincia suscepta, idem in antelatam arcem Ecsed reponere, ibidemque more pristino dilengenter custodire velit. Sua Regia Majestas dabit operam ne Vestra Spectabilis ac Magnifica Dominatio ullum defectum patiatur, imo bona etiam Sufficientia pro Eadem Spect. ac Magnifica Dominatione Vestra clementer ordinare dignabitur. In reliquo Vestram Spectabilem ac Magnificam Dominationem diutissime valere optantes. Datum in generali Dieta Cassoviensi die 11. Junii Anno 1621.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitores Amici et Fratres paratissimi:
N. N. Status et Ordines Regni Hungariae in generali diaeta Cassoviensi congregati.

Külczim : Sectabili ac Magnifico Domino Petro de Rewa Comiti Comitatus Thurocziensis, Dapiferorum Regalium per Hungariam Magistro, Serenissimae Regiae Majestatis consiliario ac Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatori etc Domino Amico et Fratri nobis observandissimo.

Révai kezével: Redditae in arce Sklabinya 23. Junii.

Jegyzet. Kivül a rendek közül 18-an saját pecsételikkel pecsételték le.

(*Eredetije a b. Révayak styavnicskai levéltárában. Correspondentiae IX. nro 6.*)

XXX.

Bethlen Gábor Révay Péternek a korona elszállitása ügyében Göncz, 1621 jun. 20.

Gabriel Dei Gratia Electus Hungariae Dalmatiae Croatiae Sclavoniae Rex Transylvaniae Princeps et Siculorum Comes etc.

Spectabilis ac Magnifice fidelis Syncere Nobis dilecte. Salutem et benignitatis Nostrae continua incrementa. Kegyelmednek eddig való böcsületes és dicséretes, mind mi hozzánk, mind penig az országhoz de kiváltképen egy nehány esztendeig az szent koronához mutatott jó magaviselésén teljességesen, megnyugodván, az nemes ország státusi ez múlt kassai gyülésekből levelek által kglmedet requiráltanak, kérvén azon, hogy minden késedelem nélkül az korona mellé siessen jüni és mostani legkiváltképen való szükséges állapotjában végig continuálja előbbeni conservatiojában praestálandó synceritását. Mely ő kglmek kérését noha elhittük bizonynyal hogy meg nem fogja vetni kegyelmed, sőt inkább azt az reménséget, melyet az iránt kegyelmedbe vetettenek, be igyekezik inkább teljesitni, mindazáltal mivel magunk is kiszállottunk Kassárúl táborban és az ellenség felé szándékozunk, Istennek szent segitsége velünk lévén, az holnapi napon megindulni, erre nézve az sz. koronát nem akarnánk tovább szerencsáltatni (*sic*), hanem még ez előttünk levő héten az országtól pro conservatione ejusdem secura az elrendelt helyre vitetnünk. Annak okáért mi is szeretettel requiráljuk kglmedet, se napot se órát ne várjon hanem mentül hamarébb indúljon meg, és jüttest jüjjön az korona mellé, megbizonyitván ezzel mind az országhoz mind penig azon szent koronához igaz körösztyén indúlatját, mi hozzánk penig syncera propensioját. Melyet mind mi, mind az statusok háladóképen fegjuk recognoscalni kegyelmedtül. De coetero fidelitati vestrae benigne propensi manentes. Datum in oppido Göncz, 20. Junii Anno Domini 1621.

Bethlen kezével: Kegyelmed minket tudositson mindjárt indulása felől. Mi Istennek szent hírével megindultunk ellenségink ellen, és késedelem nélkül sietünk oda érkezni. Halljuk az felőlünk való sok hamis hírt, de meglátják az emberek jelenlétünket.

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Petro de Rewa Comiti Comitatus Thurocziensis Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatori et consiliario Nostro etc. fideli syncere Nobis dilecto.

Cito. Tag und Nacht.

Revay kezével: Accepi in arce Sklab(inya) 23. Junii.

(*Eredetije a b. Révayak styavnicskai levéltárában. Correspondentiae Fasc. IX. nro 9.*)

XXXI.

Cronpacher Révay Péternek: a környékben történt hadi eseményekről. Körmöczbánya 1621. jul. 9.

Spectabilis ac Magnifice Domine, Domine gratiose. Servitiorum obsequentissimorum commendatione praemissa.

Literas Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae 8. labentis mensis exaratas accepi et ex illis Eandem bona valetudine uti singulari cum voluptate percepi. In posterum quoque Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae totique Illustri ipsius familiae optimam valetudinem, optatissimum florentissimae fortunae statum prosperrimumque decreti itineris successum animitus precor. De nostro statu nihil habeo, quod scribere operae pretium sit, quam quod cum Camerae tum Civitates Montanae Nuncios suos Villeckium ad Regiam Majestatem juxta Mandatum Ejusdem expediverunt, quos brevi reversuros speramus. Novi nihil scio, quam quod miles Suae Majestatis, qui Caesarianos profligavit, de repente a Sua Majestate Villeckium revocatus, 75 plus minusve captivis vulneratisque germanis atque Hungaris in libertatem restitutis. Magnificus autem dominus Stephanus Pálffy, postquam in conflictu tria vulnera accepisset, Villeckium deportatus est; cui Regius miles ipse perhibet egregiae fortitudinis testimonium et quod duos suis manibus Turcas contrucidarit, et si ipsi strenue rem gerenti contigisset eadem ausurus passurusque miles, major utrinque strages edita fuisset. Provisor Civitatis Cremniciensis Stubniensis heri pro certo hic affirmavit, Comitis Bucquoii milites ad unum caesos, adeo, ut tormentis et omni munitione bellica derelicta, vulneribus confossus, ipse ultro Danubium

fuga se salvare coactus fuerit. Mira res, si vera. Mea opinio est provisorem istum, quae avide cupit, libenter credere. Tempus omnia manifestabit, Leutshovia et Rosenberga perscribitur (nova illa Baymoczio mihi allata) ingentem Cosaccorum confluere colluviem et Polonici Regis Filium irruptionem in Hungariam superiorem meditari. Deus Ter Optimus Maximus deplorato huic rerum nostrarum statui ipse medeatur et miserrimo suo popello clementissime parcat. Quod reliquum est, Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram Divinae tutelae, me vero gratioso Ejusdem patrocinio commendo. Cremnicii 9. Julii 1621.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Obsequentissimus Servitor
H. Cronpacher m. p.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Petro de Rewa stb.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai leveltárában*).

XXXII.

Révay Péter utasitása Feja György és Horváth Gáspár, Bethlen Gáborhoz küldött követei számára. Stubnya 1621 juli 9.

Instructio

Pro dominis Ablegatis ad suam Majestatem Generoso domino Georgio Feja et Casparo Horvatth.

Mindeneknek előtte az követ uraim ő Felségének ajánlják alázatos szolgálatomat, és hogy életében és cselekedeteiben mindenek ő Felségének szerencsések és boldogok legyenek, kivánják.

Annak utána eleiben adják, hogy az ő Felsége Göncz városábúl irt levelét és az kassai gyülésbül az statusoknak kiválképpen küldött levelét böcsülettel elvettem. Melyekbül az én koronatartásom mellett való munkámnak tisztességes emlékezetit nagy hálaadással örökké megtartom, egyedül csak azon igyekezvén, hogy az én vékony tehetségem szerint cselekedett munkámnak ily jeles emlékezeti ennekutána is hasonlatosan hazámnak javára és tetszésére való igyekezetemmel és cselekedeteimmel megtartassék és kijelentcssék. Ezzel együtt

parancsolnia méltóztatik ő Felsége, hogy mennél hamarébb az szent koronához vissza mennék, és az korona tartásnak tisztit felvévén az koronát az ő neki rendeltetetett jövendő lakóhólyében Ecsed várában letennem. Mely parancsolathoz oly vidámsággal és engedelemmel az mint illik magamot alkolmaztatni kész vagyok, az mint ennekelőtte is vévén ő Felségének levelem által megjelentettem. Mindazonáltal neminemű dolgokrúl szükségesnek ítiltem az ő Felsége kegyelmes dispositiójára és elrendelésére halasztani.

És elsőben is, midőn magamot és az nehezebb terheknek elhordozására való elég voltomat megvisgálom, megtapasztolom nem kicsin nehézségnek lenni erőmnek vékonyságát, mely rész szerint az idő által megkissebittetvén, rész szerint az külömb külömb dolgokban szüntelen való fáradságomtúl elnyomatván, nyugodalmot kivánna. Idejárúl az egészségtelenség is, melytől gyakorta bántatom és most is kételkedem, az égnek változásában megtarthatom-é mostani közép egészségemet. Ezeknek fölötte az elrendelt korona házának Ecsed várának távul volta az előbbeni koronának lakóhelyétül, és magam jószágátúl, nem kicsin gondolkodást vet előmben, tudniillik hogy jószágomnak és marhámnak gondja viselésétül és meglátogatásátul távul lévén, könnyen történhetik az mostani állapatnak csalárdsága és az szerencsének most ide s most amoda hajlásátúl való forgandó külömb külömbféle esetek által, hogy ez emilyen amolyan jószágomnak maradéka is (mert már némelyik váraimban marhámnak nagy veszedelmével jegyezhető kárvallásomot megtapasztoltam) utolsó veszedelemre jusson és szerencsétlenség s nagyobb kárvallások alá ejtsen. Mivel hogy ez Thurócz vármegyében lévő váraim is nem egészlen hatalmom és birodalmom alatt vadnak holott penig házostársommal és szerelmes gyermekeimmel való együtt lakásomtúl el kell mennem, az természetnek törvénye kivánja, hogy azoknak csendes és békességes megmaradásokra (mert sok szerencsétlen delog véletlenül szokott történni), provideáltassék. Minek okáért alázatosan könyörgök ő felségének, legyen oly kegyelmes gondviselése, hogy házastársom és kedves gyermekim csendesen és békességesen várainkban és jószáginkban megmaradhassanak. És mivel hogy ez esztendőnek terméketlensége miatt, jelesben ebben az vármegyében, gabonábúl nagy fogyatkozásra kell jutni: mert ez elmult esztendőbeli gabonám külömb külömbféle helyekben, pajtákban és asztogokban léven eltékozlatott, és ez idén alig terem annyi, kivel beérjem vetésemet: annak okáért

az Oszlán környékének kését (az mint hiják) házam népének táplálásának okáért vagy gratiose conferalni, vagy penig fizetésemre in consveta arenda hárántani ő Felsége méltóztassék [1]).

II. Az ország praesidiumával az régi szokás szerint az koronának lakó helye erösittetett. Melynek szüntelen való megtartása felől irják az statusok, hogy mostan is munkálkodtanak Kassán, az mint ugyan azonrúl Articulus vagyon. Minémű annak okáért az lészen, és micsoda fizetéssel kellessék tartani és fogadni ő Felségének kegyelmesen magát resolválni méltóztassék. Holott énnékem kezemnél az koronára való pénzben semmi nincsen, söt magam fizetésébe sok restantia vagyon, és nem is szólgáltatnak be semmit immár régen az Dicatorok, jóllehet mind ő felsége nekik parancsolta és én is gyakorta intettem, nem is tudom, az dolog igy lévén, ennek utánna valamit szolgáltatnak-é be. Az vitézlő nép penig fizetés nékül álhatatlan és engedetlen szokott lenni, söt még az koronatartók is fizetések nékül meg nem maradhatnak [2]). Továbbá az porkolábok közzül egyik Kincsi András ekkédig az korona mellett híven szolgált, ez idő alatt Sklabinya várunkban volt, mely felöl az mi ő Felségének tetszeni fog, resolválni magát kegyelmesen méltóztassék [3]).

III. Irják az statusok, hogy az korona tartásnak tisztét juxta antiquam Regni consvetudinem cum plenaria et omnimoda auctoritate deferálják. Az minap elmult kassai gyülésnek penig articulusiban

---

[1]) Oldalt jegyezve a fejdelmi irodában: Mandata expediantur ad D. Franciscum utrumque de Rewa, necnon ad Comitatum Thurocziensem, ut auxilio, consilio, defensioneque sint Dominae Consorti, et filijs filiabusque Domini Conseruatoris sub graui indignatione Regiae Maiestatis Electae. Informet Praefectus bonorum Uiuariensium super decima. Post informationem annuit Regia Maiestas, ut medietas cultelli decimae Oszlaniensis gratis vice conferantur Domino Petro de Réwa ; quia medietas est Domino Michaeli Bossani collata.

[2]) Oldalt jegyezve: Az praesidium dolgábúl nem lészen fogyatkozás, mert abbúl az száz gyalogbúl, melyet ezelőtt ő maga Révai uram megköteleztetett volt az koronának őrizésére Budai Dániel vajdasága alatt valókat, azok közzül 50-t bocsátott be Urunk az korona mellé ; ha több kell, könnyü lészen, az Statusok végezvén felőle, 50-et ismét melléjök bocsátani. Fizetések pediglen az szokott contributióbúl lészen ; lám restantiábúl kiszedett pénz feles vagyon az dicatoroknál.

[3]) Kincsi András uramot acceptálja ő Felsége korona porkolábjának cum consueta solutione.

kiválykcpen való mód praescribáltatik. Hogy peniglen ő Felsége az koronatartásban való hitezésnek formáját és az conservatoroknak autoritását kegyelmesen megérthesse mind az korona tartóknak, mind az porkolábokuak és közönséges vitézeknek esküvések elküldetett. Mely mivel hogy az ország végezésivel és az ő Felsége királyságra választásakor kiadott diplomájával egyez, approbálni és megtartani méltóztatik. De autoritate vero conservatorum ezer hat száz tizennyolcz esztendőbeli ily végezés extál az tizenhatodik Articulusban kifejezvén, ut arx, portae ejus, munitiones, totum item militare praesidium soli Conservatoris juri et potestati subjaceant. Az miképen Zolyomban az kik nem voltak az korona őrző vitézek közül is hasonlatosan az több korona mellet valókhoz, meg kellett szünniek [1]).

IV. Jóllehet Ecsed várát natura et arte megerősitettnek értem: mindazonáltal annak megerősítésére főképen illik hogy elegendő vitézi rend az helynek mivólta szerint legyen, éléssel és mindennemü szükséges dolgokkal minden történetek ellen megrakattassék, hogy az szent koronának ne minden szerencsétlensegtül (az mint az embert felinditani néminemü titkos erejével szokta) félni és szerencsétlen s házájának ártalmas szarándokjárást annyiszor felvenni lenne szükség. Annak okáért az szükségnek idején nagyobb segitség is adassék, az 1613. esztendőbeli végezésnek tizennyolczadik Articulusa szerént [2]).

V. Az statusoknak nekem irt levelekben való magok ajánlásáért, hogy tudniillik ő felsége azon lészen, hogy semminémü szükségem ne legyen, sőt még elegedendő jószágot is kegyelmesen rendelni méltóztatik, követ uraim ő Felségének és a főfőrendeknek, kik penes ge-

---

[1]) Alia longe est conditio Arcis Eczed quam Arcis Posoniensis, aut Veteri Zoliensis; 5 enim portis, diversis munimentis fortalitium secernatum est, itaque Capitaneus quoque et aliud praesidium, excepto praesidio Coronae, intertenendum; nihilominus tamen tam Capitaneus quam totum praesidium juramentum deponant coram Domino Conservatore de Rewa, Electae Regiae Maiestati et Coronae fidelitatem jurent. Ipse autem Dominus Conservator manebit in pristino fidelitatis vinculo, contenta eo erit Maiestas Electa Regia. Et locus conservationis est eritque Arx suprema, seu ipsum corpus arcis, quod quinta clauditur porta.

[2]) Auxilia undiqne copiose haberi possunt ex praesidijs vicinioribus, quibus serio demandabitur, ut praevia requisitione Coronae Conservatoris, fideliter assistentiam praebeant.«

neralem insurrectionem jelen lesznek, agent, quas par est, gratias, semmit nem kételkedvén, hogy megtekintvén ő Felsége jószágomtúl való távul voltomot és nagy kárvallásimot, ugy rendeli állapotomot, hogy én is maiori cum alacritate mind ő Felségének mind penig a nemes országnak szolgálhassak [1]).

VI. Eleiben adják ő Felségének az követek : az mostani üdőhez képest az korona tartóknak fizetések kicsin, a mely csak arra rendeltetett, hogy néha néha lássanak az koronához. Mert az mostani felháborodott üdőben, külömben hogy sem mint az békességben, az korona tartóknak, elhagyván minden magok dolgait, nagy költséggel szüntelen az korona meltett kell lenniek [2]).

VII. Ő Felségétől egy patens mandatomot impetráljon az vármegyékre, hogy az hol kivántatik, segitséggel legyenek, késértésbül és egyéb szükséges dologbúl is az úton [3]).

Végezetre az mi a koronatartásnak felvételét illeti, az korona minden hozzá tartozó dolgokkal, clenodiomokkal, és koronatartó helynek kulcsaival bizonyos Commissariusok által, az koronatartóknak láthatóképen az régi szokás szerint és az feljül harmadik punctban feljegyzett esztendőbeli articulusok szerint adattassék [4]).

Melyekrül mindenekrül az ő Felsége kegyelmes resolutióját és az felül ő Felsége eleiben tétett punctomoknak jovallását és valóságos véghez vitelét megnyerni követ uraim szorgalmatosak legyenek.

Actum in Thermis Stubnensibus die 9. Julii Anno Millesimo sexcentisimo vigesimo primo.

P. H. Petrus Reway m. p.

(*Eredetije a báró Révay család levéltárában Styavnyicskán* (*Correspond. Fasc. IX. Nro. 4.*

---

[1]) Deputabit R. Maiestas possessionem unam, quam cum omni usu fructu, decimarumque perceptione possidebit Dominus conservator, excepto ordinario stipendio, etiam in vino provisio fiet in vindemia.

[2]) In primitus celebranda Diaeta proponat negotium istud auctionis stipendij Ordinibus D. Conservator; Maiestati Regiae non erit contrarium.

[3]) Fiet, expediantur patentes.

[4]) Mikor Urunk ő Felsége visszatér szerencsésen, akkor satis fiet huic postulationi; interim pecsét alatt vagyon, sok fő ember látta helbe helheztetését az koronának.

XXXIII.

Bethlen Gábor határozata Révay Péter által a korona elszállitása ügyében hozzá küldött feltételekre. Érsekujvár 1621. jul. 25.

Resolutio.

Sacratissimae Electae Regiae Maiestatis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae etc. Principis Transylvaniae, et Siculorum Comitis etc. Ad postulata Magnifici Petri de Rewa, Inclyti Regni Hungariae Coronae Conservatoris per eius ad Suam Maiestatem Regiam Ablegatos facta etc.

Benigne intellexit Sua Serenissima Regia Maiestas Domini Conseruatoris postulata, per eius ad Suam Maiestatem Regiam Ablegatos praesentata, cuius obsequium fidelisque erga suam Maiestatem patriamque Suam animi affectum clementi gratia Sua Regia suscipit: Ac inprimis propensam eius ad pristini status sui dignitatem conseruandam voluntatem, merito ut par est, collaudat, dignumque eius prudentiae et pristinae existimationis munus esse, intelligit; ideoque eam Regio suo fauore clementer prosequi dignum existimat.

Quantum autem ad primum eius postulatum attinet, non ignorat Sua Maiestas Regia iniuriam temporum, huiusque afflictissimi casus, ruinarum patriae, calamitatem, non minimam officio eius satis faciendi, illi remoram attulisse, tamen quoniam non oblitus sui muneris, ulterius etiam suum studium erga patriam declarare intendit. In quantum fieri potest Maiestas etiam Sua Regia necessitatibus illius prospicere benigne non grauabitur, Dominisque Seniori et Juniori Franciscis de Rewa, atque Comitatui Thurociensi sub gravi Regiae indignationis suae poena demandabit, ut familiae consortique eius in omni necessitate auxilium, consilium, defensionemque largiri teneantur, ne autem postulatum eius de decimis irritum maneat, primo Sua Majestas a Praefecto bonorum Uyvariensium informari postulavit, inde post informationem clementer annuit, ut medietas Cultelli (ut vocant) Decimae Oszlaniensis gratis, hac tantum vice, eidem conferatur, quoniam alia medietas Domino Michaeli Bossani iam antea collata est.

Quantum ad secundum attinet, de sufficienti Coronae praesidio nihil ut sit sollicita aequum est; cum Sua Maiestas Regia illorum Centum peditum, quos dominus Conservator iam antea Coronae defensioni obstrinxerat, quinquaginta cum praefecto eorum eodem Daniele Budaj Coronae defendendae destinaverit, illucque dimiserit. Si autem necessitate exigente plurium defensorum auxilio opus fuerit, facile erit Suae Maiestati deliberatione Statuum praehabita, quinquaginta illis addere; quorum stipendijs ex contributione solita satisfacietur, cum restantiarum satis magna summa prae manibus dicatorum habeatur. Ut autem Andreas Kinczi pro castellano Coronae cum consueta solutione acceptetur, Sua Maiestas Regia benigne annuit.

Quod ad Tertium et Quartum, ubi modum conservandae Coronae describit, Sua Maiestas Regia clementer eidem Domino Conservatori significat, longe aliam esse conditionem Arcis Echiediensis quam Posoniensis aut Veteris Zoliensis, quinque enim illa diuersis Arcibus et munimentis obsepta est, ubi aliter fieri non potest, quin exceptis Conseruatoribus praesidioque Coronae alter etiam Capitaneus Arcis habeatur; nihilominus tamen ut tam Capitaneus quam omnes praesidiarij Juramentum Suae Maiestati Regiae et Sacrae Regni Coronae coram Domino Conseruatore deponant, Sua Regia Maiestas demandabit. Ipse autem Dominus Conseruator ut in pristino fidelitatis vinculo maneat, eo Sua Maiestas Regia contenta est. Locus autem Coronae conseruationi ut intima Arx, quae quinta clauditur porta, deputetur, Sua Maiestas prouidebit. Si autem rei necessitas postulabit, ut auxilia undequaque ex uicinioribus praesidijs copiose subministrentur, (praeuia requisitione Domini Conseruatoris) serio a Sua Maiestate demandabitur, qui fidelem etiam assistentiam Domino Conseruatori et in primis Sacrae Regni Coronae praebebunt.

Ad Quintum. Sua Maiestas Regia clementer gratiam Suam Regiam hac etiam in parte Domino Conseruatori impartitur, Possessionemque unam, cum omni usu et fructu Decimarumque prouentibus Domino Conseruatori assignandam (excepto ordinario stipendio) demandabit. De vino etiam vindemiarum tempore adueniente eidem Domino Conseruatori Sua Maiestas Regia prouidebit.

Ad Sextum. Quod ad stipendiorum auctionem attinet, quoniam Sua Maiestas Regia absque consensu Statuum Regni hac de re nihil determinari vult, requiritur, ut Dominus Conservator imprimitus ce-

lebranda Diaeta negotium istud auctionis stipendij Ordinibus proponat, quorum deliberata Sua Maiestas Regia rata habebit.

Ad Septimum. Juxta postulatum Domini Conseruatoris sua Regia Maiestas patentes expediri demandabit.

Postremo. Quod Coronae clenodiorumque eius revisionem Dominus Conservator et clauium conservationem postulat, quoniam hoc tempore gravissimis bellorum negotijs Sua Maiestas Regia occupata est, ad foelicem suum reditum hoc reijcit, Dominoque Conseruatori hac in re abunde satisfactum iri clementer promittit. Interim tamen ne quicquam dubij hac in re habeat, benigne illi intimat, cum plerique praecipuae dignitatis fideique homines hac in re oculis ipsis visa testari possint.

Atque haec sunt quae Sua Maiestas Regia Domino Petro de Rewa responderi vult. Cui omnem gratiam benignitatemque Suam clementer defert. Actum in Castris ad Ersek Uyvar positis die 25 Julij, Anno Domini 1621.

Ad mandatum suae Maiestatis Regiae decretum hoc factum in Castris ad Ersek Vywar die 25. Julij Anno 1621.

Stephanus Kowachoczy,
m. p.

Kivül: Magnifico Petro de Reua Consiliario nostro Comiti Comitatus Turocziensis et Sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatorj exhibendae.

(P. H.)

(*Eredetije a b. Révay család levéltárában Styavnyicskán*).

XXXIV.

Bethlen Gábor levele Révay Péternek: a korona elszállítása ügyében. Strasnicza 1621 okt. 3.

Gabriel Dei Gratia electus Hungariae Dalmatiae Croatiae Sclavoniae etc. Rex Transylvaniae Princeps ac Siculorum Comes.

Spectabilis et Magnafice fidelis nobis syncere dilecte. Salutem et Gratiam nostram. Kegyelmed levelét vöttük, melyből mit irjon mi nekünk megértettük. Az mi azért az koronaörző gyalogoknak fizetet-

lenségek miatt való panaszolkodásokat illeti, arról kegyelmesén akarván providealni megparancsoltuk Rákóczy Jánosnak, hogy mindjárást egy hópénzt adjon annak a koronaőrző ötven gyalognak. Miérthogy pedig az ország mind magának kegyelmeteknek s mind pedig az korona mellett levő gyalogoknak bizonyos fizetést rendelt az dicából, annak fölszedésére és kezéhez való vételére kegyelmednek magának legyen ezután gondja és mind az maga fizetését abból vegye ki, mind pedig az gyalogoknak onnat fizessen. Mi minden vármegyében levő dicatoroknak, valahol afféle restantiák hátra voltanak, serio demandaltunk, hogy mindjárást felszedvén kgd kezében szolgáltassák. Az mandatumokat Ruttkay kezében adattuk, eddig meg is küldözhette abból kglmednek, mi ugy hiszszük immár ezután fogyatkozása nem leszen. Azon legyen pedig hogy az gyalogoknak számát megszaporitsa és százra kitöltse, kiknek fizetések az ország rendelte dicából járjon meg kglmed által ezután, és azmint feljebb is intimalók, maga salariumját onnét vegye ki. Az ecsedi kapitány és az vitézlő rend hogy az koronának való hitet praestalni difficultalta az kglmed leveléből értjük, magok is megtaláltanak bennünket alázatosan jelentvén, hogy ők annak az helynek megőrzésére és az nekünk tetsző hüségre igen erős hittel volnának kötelesek s elégednénk meg azzal az ő előbbi hitökkel, melyre fogadják hogy az szent koronának is híven szolgálnak tehetségek szerint, ne terhelnők ujabb juramentumnak deponálásával őket. Mely kivánságok minekünk méltónak látszott. De ha kglmednek valami oly dolog vagyon elméjében kiért szükségesnek véli, hogy a juramentumot deponálják, most egy kevéssé múljék, Isten ő felsége itt dolgunknak jó végét adván, magunk beszélünk és végezünk kglmeddel felőle és akkor osztán az mint legjobb ugy disponálhatjuk. Szük voltát az helynek az mi nézi, abból is kglmed felöl kglmesen provideálni akarván megparancsoltuk ott való gondviselőnknek, hogy egy falut rendeljen kglmed számára, kik kglmedet asztalára való élésből és fából, szénából segitsék. Annak felette, hogy valami búzát, abrakot, bort is adjon arról is demandáltunk neki. Bene valeat nec secus faciat. Cui in reliquo regia Nostra Gratia benigne propensi manemus. Datum in Castris Nostris Moravicis ad oppidum Strasnicza positis die 3 Oktobris 1621.

Bethlen kezével: Holicsyban 50 német volt, megvöttük és kglmed emberinek parancsoltunk kglmed házaira majorságira jószágára viseljenek szorgalmatos gondot, zsákmányosoktól is őriztetjük az

szegénységet. Szakalczában 260 jó német gyalog volt, Straznicában 400, mely vár bizony erős hely, mindeniket meg vöttük és praesidiumokat mi szolgáinkká töttük. Osztróban Veszelyében is 300 német gyalog vagyon a kettőben, azokat is ma holnap Isten kezünkben adja. Magyar-Barátot, Brunot, Szuzlót meghódoltattuk. Császár hadait, Püspökinél való táborát felgyújtván 2. Octobris bizonyoson által költözött Austriában a Dunán Köpcsény felől, egy nehány pár falut várost égettek el Austriában az Dunántúl való török hadak. Az szerdár mostan érkezik nagy haddal Dunántúl való hadak mellé. Interim az tractára Cardinál Deitristjen, Pázmán, Prajner, Colatto Rawenspurkban szombaton érkeztenek, az mienk is Szakolczából ma indultanak. Az úr Isten mire adja eventus docebit. Adjon ö szent felsége tisztességes és állandó békességet.

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Petro de Rewa Comitatus Thurocziensis perpetuo ac Supremo Comiti nec non Sacrae Regni nostri Hungariae Conservatori (sic) etc. fideli Nobis synceri dilecto.

Révai kezével kivül: Accepi in Ecsed 17. oct.

(*Eredetije a báró Révayak styavnicskai levéltárában. Correspondentiae Fasc. IX. nro 8.*)

XXXV.

Forgács Márja Révay Péterné, Révay Ferencznek férjéről küldött tudósitását köszöni. 1622. márcz. 18.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint énnekem jóakaró uramnak s atyámfiának, istentül kivánom stb. Az kegyelmed levelét vettem, az melyben írja kegyelmed, hogy az úristen immár Kassára hozta uramot és onnat rövid időben közelebb hozza az úristen ő szent fölsége közinkben; megszolgálom kegyelmednek az jó hírt; legyen istennek hála ő szent fölségének, hogy kilemben adta, hogynem mint némely rosz alávaló emberek hirdették uram felöl, azoknak adja az isten az mit kivántak és hírdettek az ő magok fejekre; itt csoda kilemb-külömbféle hírek vannak; igen kétesek az emberek az szent békességben. Morvában igen fogadnak hadat; azt beszélik, hogy csehországi

király immár Prágában benn volna. Ezeknek utána istennek gondviselése alá ajánlom kegyelmedet. Datum ex Arce Holich 18. Martij Ao 1622.

Kegyelmednek szolgáló ángya

Marya Forgách m. p.

Külczim: Az nemzetes és nagyságos öregbik Révay Ferencznek Túrócz vármegye főispánjának etc. Nekem jó akaró uramnak s atyámfiának adassék ez level kezében.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában*).

XXXVI.

II. Ferdinánd Révay Péternek: megbizza hogy Pálffyval maradjanak a korona mellett. Bécs 1622 máj 3.

Ferdinandus secundus Dei Gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae Hungariae Bohemiae etc Rex etc.

Magnifice fidelis nobis dielecte. Tam ex relatione fidelium nostrorum Reverendj Joannis Pyber Episcopi Varadiensis et Magnificorum Stephanj Oztrosith, ac Emerici Czobor Consiliariorum nostrorum, Commissariorum nostrorum ad partes Regni istius nostri Hungariae Superiores ablegatorum, sicut et literis tuis ad Majestatem nostram nuper exaratis, fidelitatis et devotionis officia erga Majestatem Nostram declarata, et solertem ac diligentem vigilantjam, in fida Sacrae Regni Coronae custodia exhibitam, cum benigna satisfactione nostra intelleximus: certa quaevis nobis pollicentes fjdelitatem tuam in posterum etiam munerj obeundo, ita invigilaturam ut et gratum officium Reipublicae Hungaricae huiusmodi tua solljcitudjne et dexteritate praestitum fuisse certum habeatur; et nos synceritatis tuae testimonijs luculenter hic quoque expertis, gratia et clementj recognitione successu temporis occuramus. Coeterum temet ipsum perspjcere non dubitamus, statum temporis et rerum conditionem id modis omnibus exigere ne vel modico spatio temporis praesentia tua ipsa sacra Corona destituatur. Unde licet non ingratum Nobis accidisset si tractationi Diaetae interesse potuisses, ex justa tamen et merita circa rem hanc excusatione, quam merito admittendam censemus, eo inclinandum nobis fuit, prout etiam Nos resoluimus, uti fidelitas tua, una cum

fidelj nostro magnifico Stephano Palffy etc ad custodiam Coronae destinato penes sacram Coronam remaneat, et ea quae diligenti eius custodiae et conservationj deserviunt, pro dexteritate et prudentia vestra mutuo curetis. Quoniam vero castrum Trinchiniense possidetur a fidelj nostro Magnifico Caspare Ilieshazj eum quoque ex benigno mandato nostro interpellare et monere debetis una cum praefato ad Sacrae Coronae custodiam deputato socio (cui idipsum hic coram demandavimus) ut is quoque tanquam bonus patriae civis, ex fidilitate et devotione nobis debita, dum ad hoc praestandum per Vos requireretur, de cujus promptitudine et parata voluntate nos non ambigimus, ad defensionem et custodiam Coronae juxta quod necessum judicaveritis correspondere, et in quantum opus foret, vobis adminiculo esse velit et debeat. Gratia et clementia nostra Caesarea et Regia tibi in reliquo benigne propensi manentes. Datum in Civitate nostra Vjenna die Tertia mensis Maÿ. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Secundo.

Ferdinandus m. p.

Laurentius Ferenczffy m. p.

Külczim: Magnifico Petro de Rewa, Comiti Comitatus Thurociensis, Dapiferorum nostrorum Regalium in Hungaria Magistro Sacrae ejusdem Coronae Conservatori et consiliario nostro etc fideli nobis dilecto.

Cito stb.

Révay kezével: Accepi in Threnczen 19 Maji sub. vespere.

(*Eredetije a báró Révaiak styavnicskai levéltárában. Correspodentiae Fasc. IX. nro 12*).

XXXVII.

II. Ferdinánd Révay Péter özvegyének: a korona' átvételére biztosokat küld. Sopron 1622. jun. 28.

Ferdinandus Secundus Dej gratia electus Romanorum Imperator semper augustus ac Germaniae Hungariae Bohemiae etc, Rex.

Generosa ac Magnifica Domina nobis grata. Quandoquidem sacram Regni istius nostri Hungariae Coronam per certos Commissarios nuper Cassovia reductam, et juxta conclusionem Tractatus

Nikljpurgensis in ista Libera Civitate nostra Trinchiniensi depositam, cum fidelibus nostris Statibus et Ordinibus nunc hic in libera Civitate nostra Soproniensi pro generalj Regni Diaeta celebranda constitutis decreverimus, primo huc Sopronium esse adducendam, hinc vero postmodum postquam cum annexis clenodiis perlustrata fuerit, ad solitum conservationis ejusdem locum Posonium transferendam esse Commissarios nostros, eosdem videlicet quibus reductio antea commissa fuerat, fideles nempe nostros Reverendum Joannem Pyber Episcopum Varadiensem Magnificos item Emericum Czobor de Czobor Szentmihály ac Stephanum Ostrozyt de Giletnitz Consiliarios nostros una cum fideli nostro magnifico Paulo Apponi consiliario nostro subrogato nimirum in locum defunctj maritj tui fidelis nostri quondam Petri de Rewa etc. Custode Coronae expedivimus, quibus etiam Status et Ordines suos speciales adjunxerint Commissarios. Qui quidem nostri et a regnicolis deputati Commissarii praefatam Sacram Regni Coronam una cum alijs clenodiis levaturj, hucque allaturi, te sufficienter quietaturj et expeditam reddituri sunt. Ne videlicet aliquid oneris ab hoc in posterum qualitercunque tibi incumbere possit, vel aliqua impetitionis causa supersit, sed et si interfuerit, pro ampliori assecuratione tui ét tuorum de aliis quoque idoneis cautionis remediis prospecturj sumus. Tibique clementia nostra Caesarea et Regia propensj manemus. Datum in libera Civitate nostra Soproniensi die 28 Mensis Junij Anno Domini 1622.

Ferdinandus m. p.

Laurentius Ferenczy m. p.

Külczim: Generosae ac Magnificae Dominae Mariae Forgach de Ghimes Magnifici quondam Petrj de Rewa etc. Relictae Viduae etc. Nobis gratae.

Alább: Exhibitae sunt jn Trinczin 5 die Julij Anno 1622. Marÿa Forgach.

(Eredetije a b. Révaiak stgavnicskai leveltárában. Correspond. IX. nro 15.)

XXXVIII.

Thurzó Szaniszló Révay Péter özvegyének a korona átvétele ügyében. Sopron 1622. jun. 28.

Generosa ac Magnifica Domina, soror nobis honoranda.

Salutem et servitiorum stb. Mind császár urunk ő felsége s mind mi országul szánakodtunk rajta, hogy szegény Révay Péter urunkat atyánkfiát isten ez világból kivette, de úgy kellett lenni, az mint ő szent felsége akarta, kivánjuk azt, hogy isten kegyelmedet keserűségében megvigasztalja. Emlékezhetik kegyelmed arról, hogy az nicklspurgi végezés szerint Kassárúl az commissarius urak az szent koronát Trincsinben hozták és szegény, istenben elnyugodt Révay Péter urambátyám, úgymint az szent koronaőrző úr kezében adták vala. Mivel penig, hogy immár császár urunk ő felsége az nemes országgal együtt elvégezte, hogy az szent koronát onnan Trincsinbül ide hozzák látni és ő felsége az nemes országgal együtt commisariusokat is küldött érette; noha ő felsége is ezen dologrúl ír klmednek, de mi is mind ö felsége s mind az nemes ország akaratjábúl tisztünk szerint requiráljuk kegyelmedet, hogy az szent koronát az szerint, mint szegény Révay Péter urambátyám kezéhez adták volt, kegyelmed az koronaőrző és commissarius urak kezéhez adja, kik, ha kegyelmed kivánja, ugyanott mindjárt quietálják felőle kegyelmedet és ezután ha articulusban is be akarja kegyelmed íratni, az országot is megtalálhatja kegyelmed; szóval is mind ő felsége s mind az ország izentünk kegyelmednek, kit kegyelmed az commissarius uraktúl megért. Ezzel isten sokáig éltesse kegyelmedet jó egészségben. Datum Soproníi die 28 Junii Anno 1622.

Generosae ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater paratissimus

Comes Stanislaus Thurzó m. p.

Kivül más kézzel: Exhibitae sunt in Triucsin 5. die Julii Anno 1622. Márya Forgách.

Külczim: Generosae ac Magnificae Dominae Mariae Forgách de Gymes, spectabilis ac Magnifici quondam Domini Petri Révay Relictae Viduae etc. Dominiae sorori nobis honorandae.

(*Eredetije a báró Révay család styavnicskai levéltárában*).

XXXIX.

A korona átvételével megbizottak bizonyságlevele a korona átvételéről. Trencsin 1622. jul. 5.

Nos Johannes Pyber Episcopus Varadiensis et Praepositus major Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, Stephanus Pálffy és Paulus Appony sacrae Regni Hungariae Coronae Conservatores; nec non Stephanus Osztrosith de Gylethnicz et Emericus Czobor de Czobor Szent-Mihály Sacrae Caesareae Regiae Majeststis Consiliarii, Paulus de Petrőcz et Leopoldus Peck ad reducendum Sopronium Sacram Regni Coronam cum omnibus Clenodiis suis, ab eadem Sua Sacra Caesarea Regiaque Majestate reliquisque Statibus et Ordinibus Regni Hungariae deputati Commissarii. Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, hogy minekutána Isten ő szent felsége elvégezett akaratjából az tekintetes és nagyságos Réway Péter urunkat atyánkfiát, Thurócz vármegyének örökös főispánját, császár urunk és királyunk ő felsége tanácsát, főasztalnok mesterét és az szent koronának conservatorát, ki az szent koronának tizennégy esztendeig és holtáig igaz és hű censervatora volt, ez árnyékvilágbúl kiszóllétotta volna, császár urunk ő felsége az szent korona és ahoz tartozandó clenodiomokra kegyelmes gondot akarván viselni az nemes országgal együtt, ugy mint commissariusokat az felöl megirt szent koronának és ahoz tartozandó clenodiumoknak revidelására és innenTrincsénből Sopronba az mostani országgyülésre való vitelére deputált és rendelt. Mi az szent koronát minden klenodiáival együtt, quae juxta inventarium prae manibus Spectabilis ac Magnifici quondam domini Petri de Rewa habebantur, épen és minden fogyatkozás nélkül találtunk, és az nemzetes és nagyságos Forgács Mária aszonytól az megnevezett Révay Péter urunknak meghagyatott özvegyétől kezünkhöz vettük, kiről ő kegyelmét Forgács Mária asszonyt és maradékit, császár s király urunk ő felsége és az nemes ország nevével ez mi pecsétünk és kezünk irása alatt költ levelünkben quietáljuk és ez mostani soproni gyülésbe articulusokban debito modo inseraltatjuk. Datum in libera Regia Civitate

Thrinczinienai die quinta Julÿ Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo 2-do.

(P. H.)
Johannes Pyber Episcopus
Varadiensis m. p.

(P. H.)
Pálffy István m. p.

(P. H.)
Paulus Apponj m. p.

(P. H.)
Stephanus Oztrosith
de Giletincz m. p.

(P. H.)
Emericus Czobor m. p.

(P. H.)
Paulus Petröczy m. p.

(P. H.)
Leopoldus Peck m. p.

Jegyzet. Eredetije ivrét szélteben van irva, s a biztosok által egy sorban aláirva. Meg van a báró Révaiak styavnicskai levéltárában. Correspondentiae Fasc. IX. nro 16.

FÜGGELÉK*).

I.

Nobiles, Prudentes et Circumspectj Dominj Amicj Nobis observandissimj.

Praemissa salute et officiorum nostrorum commendatione: Significamus Nobilibus Prudentibus et Circumspectis Dominationibus Vestris Serenissimum Hungariae et Transylvaniae Principem Dominum Nostrum clementissimum Nos in certa quadam commissione, coram, Deo volente specificanda, ad hasce Civitates suas Montanas cum plenis mandatis expedire dignatum fuisse, iamque hic initio impositae nobis Provinciae facto, futura septimana hinc ad vestras Dnes Nouisolium transire constituisse, ibidem quoque Commissionis nrae munia bono Dno peracturj: Quapropter Easdem praesentibus tempestiue requirendas essc duximus, rogantes, velint nobis commodum interea hospitium ad aduentum usqe nostrum procurare; superinde vero penes hasce nostras Dnos quoque Libetenses sine mora certificare, nomine suae Serenitatis Iisdem iniungendo, quatenus e medio sui certas personas futuro die Mercurij Nouisolium (quo ut aliarum pariformiter Ciuitatum Montanarum legati compareant hinc iam prouisionem fecimus) expediant, ad excipienda commissionis nostrae postulata et propositiones: Utrumque ita dextre et rite Dnes Vras administraturas nobis pollicemur, ne quis defectus circa alterutrum obveniat. De coetero Easdem bene et feliciter valere optamus. Datum in Regia Liberaque Ciuitate Montana Cremniciensi die decima nona Mensis Octobris Anno Domini 1619.

Nob: Pruden: et Circumsp: Dmnum Vrarum

Amici ad officia paratissimi

Hieroslaus Zmesskal de Domanowecz m. p.

Johannes Krausz m. p.

---

*) Zmeskaltól ezen időre vonatkozólag a besztetczebányai gazdag és becses levéltárban három levelet őriznek, melyeket mint ezen idők történetéhez kiválóan érdekes adalékokat, Ipolyi Arnold püspök úr szíves közléséből érdekesnek tartok mellékelve közölni.

Külczim: Nobilibus Prudent. et Circumspectis Dominis Judici et Juratis Civibus Civitatis Liberae Montanae Nouisoliensis etc. Dnis Amicis nobis observandis. — Nouisolium.

Kivül: Praesent. An. 1619. Octobr. 19.

(Eredetije a beszterczebányai levéltárban).

II.

Generosi Egregij Prudentes ac Circumspecti Domini et amici obseruandissimi. Servitiorum nostrorum commendatione praemissa.

Dum Sua Serenitas Nouisolij fuisset quidam ex Domnibus Vris (quamvis sua Serenitas eundem ipsum Nouisoliensem Ciuem esse declarat) Filium suum Lautenistam Suae Serenitati commendauit. Item ille Discantista, qui Cassoviam cum sua Serenitate abiuit, vellet penes se in schola Cassoviensi habere quosdam socios. Quapropter de praescriptis omnibus Domnes Vrae diligenter inquirant, eosdemque huc in Claustrum ad me expediant, propediem enim cogor me Deo dante ad mandatum Suae Serenitatis Cassoviam conferre. Interea temporis, si quid occurrerit, ut opera mea indigerent, me posteaquam hinc discessero, Cassoviae reperient. In reliquo Vras Dnes recte valere desidero. Ex Znyio Warallya 18. Febr. Anno 1620.

Generosarum Egregiarium Prudentium et Circumspectarum
Dominationum Vestrarum

Amicus et Servitor
Hieroslaus Zmesskal mp.

Kozakones, qui in Moraviam irrupserunt, sunt per Morauos caesj.

Külczim: Generosis, Egregiis, Prudentibus et Circumspectis Dominis N. N. Judicibus Juratisque Montanarum Civitatum — Dominis et amicis obs rvendis.

(Eredetije a beszterczebányai levéltárban).

III.

Egregii Prudentes etc. In negotio expeditionis illorum mille peditum, qvanto melius sciui, cum sua Regia Majestate egi; primum itaque obtinui, ut saltem sexcenti pedites expediantur, seqventi deinde die denuo implorabam suam Mattem, quod isto modo quoque erit onerosum Vris Dominationibus pedites expedire, nam uno pediti octo flor. coguntur solvere, quod se extendet in magnam summam, ac sic obtinui apud suam Mattem, ut D. Vestrae qvantocitius expediant pecuniam pro singulo pedite fl. 4., quod constituet ad unum mensem ut opinor, a sexcentis peditibus fl. bis mille et quadrigenti, iam enim sua Mttas ad petitionem meam praefatam summam misit ad Confiniorum Capitaneos, ut illi hos sexcentos milites conducant. Quapropter Vestrae Dnationes hanc pecuniam quantocitius ad manus suae Mittis transmittant, in reliquo Egregias Prudentes ac Circum. D. Vras divinae protectioni commendans, recte valere opto, Ex Lasskar 5 Octobris Anno 1620.

Egregiarium Prudentium ac Circumsparum Dominationis Vestrarum.

Amicus benevolus
Hieroslaus Zmesskal.

(*Eredetije a beszterczebányai levéltárban.*)

V. Szám. Nevezetes per lőcsei polgárok között 1421—1429. Wenzel Gusztávtól. 1873. 34 l. . . . . . . 20 kr.

VI. Szám. Révai Ferencz nádori helytartó fiainak hazai és külföldi iskoláztatása 1538—1555. Frankl Vilmostól. 1873. 94 l. . . . . 50 kr.

VII. Szám. Diósgyőr egykori történelmi jelentősége. Wenzel Gusztávtól. 1873. 82 l. . . . . 50 kr.

VIII. Szám. Adalékok Bethlen Gábor szövetkezéseinek történetéhez. Szilágyi Sándortól. 1873. 96 l. Egy táblával. 60 kr.

IX. Szám. Emlékbeszéd Érdy János felett. Nagy Ivántól. 1873. 26 l. . . . . 20 kr.

X. Szám. A székelyek alapszerződése. Balássy Ferencztől. 1873. 57 l. . . . . 40 kr.

Harmadik kötet. 1873.

I. Szám. Egy főbenjáró per a XVII. századból. Nagy Ivántól. 1873. 33 l. . . . . 20 kr.

II. Szám. Adalék 1352-ból az Arany Bulla néhány czikkének alkalmazásához és magyarázásához. Wenzel Gusztávtól. 1873. 15 l. . . . . 10 kr.

III. Szám. Adalék az erdélyi szászok történetéhez az Andreanum előtti időből. Wenzel Gusztávtól. 1873. 24 l. 15 kr.

IV. Szám Trentsini Chák Máté és kortársai. Botka Tivadartól. 1873. 71 l. . . . . 45 kr.

V. Szám. Rajzok Erdély államéletéből a XVIII. században. Szilágyi Ferencztől. 1873. 135 l. . . . . 1 frt.

VI Szám. Tanulmányok a góthok művészetéről. Henszlmann Imrétől. 1874. 24 l. egy képtáblával . . . . . 20 kr.

VII. Szám. A magyarországi avar leletekről. Pulszky Ferencztől. 1874. 12 l. . . . . 10 kr.

VIII. Szám. Felsőbüki Nagy Pál emlékezete. Tóth Lőrincztől. 1874. 64 l. . . . . 50 kr.

IX. Szám. Palugyay Imre emlékezete. Keleti Károlytól. 1874. 10 l. . . . . 10 kr.

X. Szám. Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. Fraknói Vilmostól. 1874. 92 l. . . . . 50 kr.

Negyedik kötet. 1874.

I. Szám. Nápolyi történelmi kutatások. Óváry Lipóttól 1874. 17. l. Ára . . . . 12 kr.

II. Szám. Stibor Vajda. Életrajzi tanulmány. Wenzel Gusztáv rendes tagtól . . . . 1 frt 30 kr.

III. Szám. Júda, Izrael és Aram. Történelmi tanulmány. Beöthy Leótól . . . . 60 kr.

IV. Szám. Az egri vár 1867-diki feladásának alkupontjai és a törökök maradékai Egerben. Balássy Ferencz lev. tagtól . . . . 30 kr.

V. Szám. A pelasg kérdés mai állása s a jobbágyság a hellenekénél és rómaiaknál. Ribáry Ferencztől. . . 30 kr.

ERTEKEZESEK
a társadalmi tudományok köréből.

Első kötet. 1867—1870.

I. Szám. Az uzsora törvényekről. Szinovácz Györgytől. 1867. 17 l. . . . . Ára 12 kr.
II. Szám. A magyar mezőgazdaság. Keleti Károlytól. 1867. 19 l. . . . . 12 kr.
III. Szám. A nemzet szellemi élete a párisi kiállitáson. Dr. Konek Sándortól 1868. 42 l. . . . . 30 kr.
IV. Szám. A magyar Korona országainak legujabb népesedési mozgalmai. Dr. Konek Sándortól. 1868. 52 l. . 35 kr.
V. Szám. Jogtudomány s nemzetgazdaságtan. Kautz Gyulától. 1868. 38 l. . . . . 25 kr.
VI. Szám. A statistika hivatalos és tudományos mivelése. Keleti Károlytól. 1868. 41 l. . . . . . . 30 kr.
VII. Szám. A római jog s az ujabbkori jogfejlődés. Pulszky Ágostontól. 1869. 27 l. . . . . 20 kr.
VIII. Szám. Gaius. Rentmeister Antaltól. 1869. 116 l. . 70 kr.
IX. Szám. Zádor György magyar akadémiai tag emlékezete. Tóth Lőrincztől. 1869. 26 l. . . . . . . 25 kr.
X. Szám. A törvénykezés reformja. Ökröss Bálinttól. 1869. 18 l. . . . . 25 kr.
XI. Szám A büntetés rendszerről általában, különösen a halálbüntetésről Poroszországban. Csatskó Imrétől. 1870. 26 l. . . . . 25 kr.
XII. Szám. A birósági szervezet, különösen a biróságok megalakulása. Baintner Jánostól. 1870. 37 l. . . 25 kr.

Második kötet. 1870—1874.

I. Szám. A fogyasztási egyletek. Dr. Vécsey Tamástól. 1870. 59 l. . . . . 40 kr.
II. Szám. Az emberi öntudat jelenfokáról. Dr. Barsi Józseftől. 1870. 27 l. . . . . 20 kr.
III. Szám. Kassa város parketkészitése a XV. század kezdetén. Wenzel Gusztávtól. 1870. 43 l. . . . . 20 kr.
IV. Szám. Emlékbeszéd Császár Ferencz tiszteli tag fölött. Dr. Suhayda Jánostól. 1871. 12 l. . . . . . 10 kr.
V. Szám. Szemle a magyar jogászgyülések munkássága s eredményei felett. Tóth Lőrincztől. 1872. 88 l. . 55 kr.
VI. Szám. Modern alkotmányos monarchiai intézmények. Ladányi Gedeontól. 1873. 28 l. . . . . 20 kr.
VII. Szám. Emlékbeszéd Rau Károly Henrik felett. Kautz Gyulától. 1873. 16 l. . . . . 10 kr.
VIII. Szám. A nemesség országgyülési fejenként való megjelenésének megszünése. Hajnik Imrétől. 1873. 18 l. . 12 kr.
IX. Szám. A részvénytársulati ügy törvényhozói szempontból. Dr. Matlekovits Sándortól. 1873. 32 l. . . 20 kr.
X. Szám. Mezőgazdasági statistika a nemzetközi kongressusokon. Keleti Károlytól. 1874. 32 l. . . . . . 20 kr.
XI. Szám. A székely kérdés. Galgóczy Károlytól. 1874. 24 l. . . . . 15 kr.
XII. Szám. Az emberi élet-tartam és a halandóság kiszámitásáról; 4 graphicus rajzzal. Körösi Józseftől. 1874. 52 l. 50 kr.

Harmadik kötet. 1875.

I. Szám. A kényszer-egyesség a csődeljárásban. Apáthy Istvántól. 1875. 25 l. . . . . 18 kr.

Budapest, 1875. Nyomatott az Athenaeum nyomdájában.